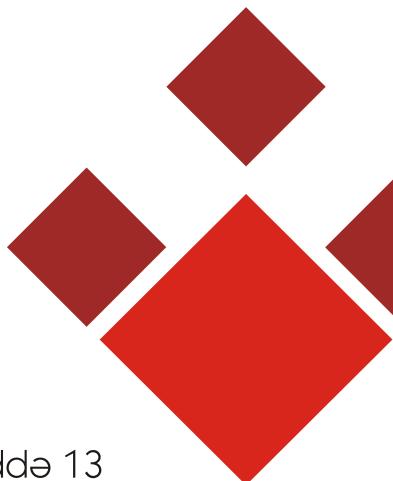

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nın ÇƏRÇİVƏ KONVENTSİYASI

Maddə 5,3; Maddə 8; Maddə 11; Maddə 13

Həyata keçirilməsinin rəhbər prinsipləri

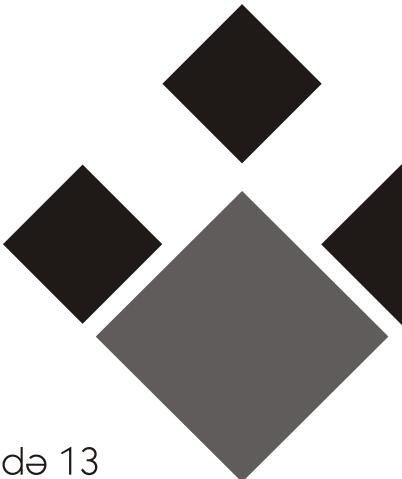
İCTİMAİ SƏHİYYƏ VƏ İSLAHATLAR MƏRKƏZİ

F C T C

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA
ÜST-nın ÇƏRÇİVƏ KONVENTSİYASI

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nın ÇƏRÇİVƏ KONVENTSİYASI

Maddə 5,3; Maddə 8; Maddə 11; Maddə 13

Həyata keçirilməsinin rəhbər prinsipləri

F C T C

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA
ÜST-nın ÇƏRÇİVƏ KONVENTSİYASI

WHO Library Cataloguing-in-Publication Data :

WHO Framework Convention on Tobacco Control : guidelines for implementation
Article 5.3; Article 8; Article 11; Article 13.

1.Tobacco industry - legislation. 2.Smoking - adverse effect. 3.Smoking - legislation.
4.Tobacco-derived products labelling. 5.Tobacco control campaigns. I.World Health Organization.

2009-cu ildə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən "WHO Framework Convention on Tobacco Control : guidelines for implementation Article 5.3; Article 8; Article 11; Article 13." adı altında nəşr edilmişdir.

© World Health Organization 2009

Bu sənədin azərbaycan dilində nəşri üçün Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi məsuliyyət daşıyır. Azərbaycan dilində nəşr üçün tərcümə hüququ İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzinə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Baş direktoru tərəfindən verilmişdir.

Bu sənəd Ümumdünya Ağ Ciyər Fondu tərəfindən verilmiş qrantın dəstəyi ilə çap edilib. Sənədin məzmunu müəlliflərin şəxsi məsuliyyətidir və heç bir halda Vərəm və Ağ Ciyər Xəstəlikləri üzrə Beynəlxalq Birliyin və başqa donorların mövqeyini əks etdirmir.

MÜNDƏRİCAT

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nin ÇƏRÇİVƏ KONVENTSIYASININ 5.3-cü MADDƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİ

Tütünə qarşı mübarizə üzrə ictimai səhiyyə siyasetinin tütün sənayesinin kommersiya və digər korporativ maraqlarının təsirlərindən qorunması..... 3

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nin ÇƏRÇİVƏ KONVENTSIYASININ 8-ci MADDƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİ

Tütün tüstüsünün təsirindən qorunma 19

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nin ÇƏRÇİVƏ KONVENTSIYASININ 11-ci MADDƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİ

Tütün məmulatlarının qablaşdırılması və markalanması..... 33

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nin ÇƏRÇİVƏ KONVENTSIYASININ 13-cü MADDƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİ

Tütün məmulatlarının reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğu 51

Maddə 5.3

Həyata keçirilməsinin rəhbər prinsipləri

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nİN ÇƏRCİVƏ KONVENTSIYASININ 5.3-cÜ MADDƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİ

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ İCTİMAİ SƏHİYYƏ SİYASƏTİNİN TÜTÜN SƏNAYESİNİN KOMMERSİYA VƏ DİGƏR KORPORATİV MARAQLARININ TƏSİRLƏRİNDƏN QORUNMASI

GİRİŞ

Tütün əleyhinə mübarizə prosesində aşkarlıq prinsipinə riayət edilməsi üzrə Ümumdünya Səhiyyə Assambleyasının WHA54.18 sayılı qətnaməsi tütün sənayesinin sənədləri üzrə ekspertlər Komitəsinin işinin nəticələrini sitat gətirərək qeyd edir ki, "tütün sənayesi illər boyu tütün epidemiyasına qarşı mübarizə sahəsində ictimai səhiyyə siyasətinin həyata keçirilməsində hökumətlərin və ÜST-nin rolunu aşkar surətdə pozmaq niyyəti ilə hərəkət etmişdir".

Tütünə qarşı mübarizə haqqında ÜST-nin Çərcivə konvensiyasının preambulasında Tərəflər¹ "tütünə qarşı mübarizədə tütün sənayesinin səyləri pozmaq və ya heçə endirməklə bağlı istənilən cəhdlərinə qarşı sayıqlıq göstərməyin zəruri olduğunu və tütün əleyhinə mübarizədə edilən səylərə mənfi təsir göstərən tütün sənayesinin fəaliyyəti haqqında məlumatlı olmağın zəruriliyini etiraf edirlər".

Bundan başqa Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsində tələb edilir ki, tütün əleyhinə mübarizə üzrə Tərəflər "özlərinin ictimai səhiyyə siyasətinin hazırlanmasında və həyata keçirilməsində elə hərəkət etməlidirlər ki, milli qanunvericiliyə uyğun olaraq öz siyasetlərini tütün sənayesinin kommersiya və digər korporativ maraqlarının təsirindən qorusunlar".

Tərəflərin Konfransi özlərinin FCTC/COP2(14) sayılı qərarı ilə Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsinin həyata keçirilməsinin rəhbər prinsiplərinin hazırlanması üçün işçi qrupu təsis etmişdir.

Tərəflərin tütün əleyhinə mübarizə üzrə öz siyasətini müəyyən etmək və həyata keçirməklə bağlı müstəqil hüququna zərər vermədən Tərəflər mümkün qədər bu rəhbər prinsipləri öz milli hüququna uyğun həyata keçirməyə həvəsləndirilirlər.

Məqsəd, tətbiq edilmə sahəsi və tətbiq edilə bilmə

Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsinə dair rəhbər prinsiplərin istifadə edilməsinin tütün əleyhinə mübarizə sahəsində ölkələrin siyasətinə və Konvensiyanın həyata keçirilməsinə əsaslı təsiri olacaqdır, çünki rəhbər prinsiplərdə belə bir fakt etiraf edilir ki,

¹ "Tərəflər" termini özlərinin sazişin öhdəlikləri ilə bağlamağa razılıqlarını ifadə etmiş saziş imzalamaq hüququ olan dövlətlərə və digər strukturlara və ya qüvvədə olan saziş malik dövlətlərə və strukturlara aiddir. (Mənbə: Birləşmiş Millətlər Təşkilatı sazişlərinin külliyyatı: <http://untreaty.un.org/English/guide.asp#signatories>).

tütün sənayesinin, o cümlədən dövlət tütün sənayesinin müdaxiləsi Konvensiyanın preambulasında, tütün əleyhinə mübarizə siyasetinin konkret istiqamətlərinə dair maddələrdə və tütünə qarşı mübarizə haqqında ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının prosedurlarının qaydalarında qeyd edildiyi kimi, tütünə qarşı mübarizə siyasetinin bir sıra sahələrinə toxunur.

Hazırkı rəhbər prinsiplərin məqsədi tütün əleyhinə mübarizə tədbirlərinin tütün sənayesinin kommersiya və digər korporativ maraqlarının təsirindən müdafiəsi üzrə səylərin hərtərəfli xarakterinin və effektivliyinin təmin olunmasıdır. Tərəflərə tütün əleyhinə mübarizəyə münasibətdə ictimai səhiyyə siyasetinə təsir etmək marağının və ya iqtidarından olan hökumət səlahiyyətlərinin bütün sahələrində tədbirlər görmək lazımdır.

Hazırkı rəhbər prinsiplər Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsi ilə müəyyən olmuş öz hüquqi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsində Tərəflərə kömək göstərilməsinə yönəlmüşdür. Rəhbər prinsiplər tütün sənayesinin müdaxilə etməsi ilə bağlı problemin həll edilməsi üzrə ən yaxşı elmi faktiki məlumatlara və Tərəflərin təcrübəsinə əsaslanır.

Rəhbər prinsiplər tütün əleyhinə mübarizəyə münasibətdə Tərəflərin ictimai səhiyyə sahəsindəki siyasetinin müəyyən edilməsinə və həyata keçirilməsinə tətbiq oluna bilər. Onlar həmcinin bu siyasetin dürüst ifadə edilməsinə, tətbiq edilməsinə, həyata keçirilməsinə və ona riayət edilməsinin təmin edilməsinə öz töhfəsini verən və ya verə bilən şəxslərə, orqanlara və strukturlara tətbiq edilə bilər.

Rəhbər prinsiplər Tərəflərin yurisdiksiyasında olan dövlət vəzifəli şəxslərə, istənilən milli, dövlət, əyalət, bələdiyyə, yerli və digər dövlət və yarımkvazi dövlət müəssisəsinin və ya orqanının nümayəndələrinə və qulluqçularına, eləcə də onların adından hərəkət edən istənilən şəxsə tətbiq edilə bilər. Tütün əleyhinə mübarizə üzrə siyasetin müəyyən edilməsinə və həyata keçirilməsinə və bu siyasetin tütün sənayesinin maraqlarından qorunmasına cavabdeh olan hökumət səlahiyyətinin hər bir sahəsi (icraedici, qanunverici və ya məhkəmə) hesabat verməlidir.

Çoxsaylı məlumatlar Konvensiyanın Tərəfləri tərəfindən tətbiq edilməli olan tütün əleyhinə tədbirlərin hazırlanması və həyata keçirilməsinə müdaxilə etmək üçün tütün sənayesi tərəfindən strategiya və taktikaların geniş arsenalından istifadə edilməsinə təsdiq edir. Bu rəhbər prinsiplər tərəfindən tövsiyə edilən tədbirlər təkcə tütün sənayesinin deyil, həm də müvafiq hallarda tütün sənayesinin maraqlarına himayədarlıq edən təşkilatların və ayrı-ayrı şəxslərin müdaxiləsindən qorumaq məqsədi daşıyır.

Baxmayaraq ki, bu rəhbər prinsiplərdə tövsiyə edilən tədbirlər Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsinin məqsədlərinə ən yaxşı şəkildə nail olmaq üçün tələb olunan dərəcədə geniş surətdə tətbiq edilməlidir, Tərəflərə bu rəhbər prinsipləri öz konkret şəraitlərinə uyğunlaşdıraraq tədbirlərin həyata keçirilməsində həmin prinsiplərdə tövsiyə edildiyindən daha qabağa getmək təkidlə tövsiyə olunur.

² Harada ki, bu müvafiqdir, bu rəhbər prinsiplər eləcə də regional iqtisadi integrasiya təşkilatlarına aiddir.

RƏHBƏR PRİNSİPLƏR

Prinsip 1: Tütün sənayesinin maraqları ilə ictimai səhiyyə sahəsindəki siyasetin maraqları arasında köklü və barışmaz ziddiyət mövcuddur.

Tütün sənayesi elmi cəhətdən sübut edildiyi kimi narkotik xarakter daşıyan, xəstəliklərə və ölümə gətirib çıxaran, eləcə də yoxsulluq miqyasının yüksəlməsi də daxil olmaqla, müxtəlif növ sosial bəlaların inkişafına yardım edən məhsullar istehsal edir və onların satışına kömək göstərir. Ona görə də Tərəflərə tütün əleyhinə mübarizə üzrə ictimai səhiyyə siyasetinin düzgün ifadə edilməsi və həyata keçirilməsini maksimum mümkin dərəcədə tütün sənayesinin təsirindən qorumaq lazımdır.

Prinsip 2: Tərəflər, tütün sənayesi və ya tütün sənayesinin maraqlarının yeridilməsi ilə məşğul olanlarla əlaqələri olduğundan, hesabatvermə və aşkarlıq prinsipinə riayət etməlidirlər.

Tərəflərə tütün əleyhinə mübarizə və ya ictimai səhiyyə məsələlərində tütün sənayesi ilə istənilən qarşılıqlı əlaqə zamanı hesabatverməni və şəffaflığı təmin etmək lazımdır.

Prinsip 3: Tərəflərə tütün sənayesindən və onun maraqlarının yeridilməsi ilə məşğul olanlardan hesabatvermə və aşkarlıq prinsipinə riayət etməklə işləmələrini və hərəkət etmələrini tələb etmək lazımdır.

Tərəflərə bu rəhbər prinsiplərin effektiv şəkildə həyata keçirilməsi üçün məlumat təqdim etmələrinə dair tütün sənayesinə tələb irəli sürmək lazımdır.

Prinsip 4: Bir halda ki, tütün məmulatları ölümlə nəticələnməyə gətirib çıxarır, tütün sənayesinə öz biznesini yaratmaq və ya aparmaq üçün stimullar verilməməlidir.

Tütün sənayesinə dair istənilən preferensial rejim tütün əleyhinə mübarizə siyaseti ilə ziddiyət təşkil edəcəkdir.

TÖVSIYƏLƏR

Tütün sənayesinin ictimai səhiyyə siyasetinə müdaxiləsi probleminin həll edilməsi üçün aşağıdakı mühüm tədbirlər tövsiyə olunur:

- (1) Tütün məmulatlarının narkotik və məhvedici xarakterli olmasına, eləcə də tütün sənayesinin Tərəflərin tütün əleyhinə mübarizə siyasetinin həyata keçirilməsinə müdaxiləsi barədə məlumatlılığı yüksəltmək.
- (2) Tütün sənayesi ilə qarşılıqlı əlaqələrin məhdudlaşdırılması üzrə tədbirlər görmək və baş verən qarşılıqlı əlaqələrin aşkarlığını təmin etmək.
- (3) Tütün sənayesi ilə tərəfdəşlik münasibətlərini, eləcə də məcburetmə qüvvəsi olmayan və hüquqi sanksiyalarla təmin edilməyən müqavilələri rədd etmək.

- (4) Dövlətin vəzifəli şəxsləri və qulluqçuları tərəfindən maraqların toqquşmasının əmələ gəlməsinə yol verməmək.
- (5) Tütün sənayesi tərəfindən təqdim olunan məlumatların aşkarlığı və dəqiqliyi haqqında tələb qoymaq.
- (6) "Korporativ sosial məsuliyyət" kimi xarakterizə olunan, ancaq onunla məhdudlaşmayan fəaliyyət də daxil olmaqla, tütün sənayesi tərəfindən "sosial cəhətdən məsuliyyətlidir" kimi xarakterizə edilən fəaliyyəti denormalizasiya etmək və imkan daxilində tənzimləmək.
- (7) Tütün sənayesi üçün preferensial rejim yaratmamaq.
- (8) Dövlət mülkiyyətində olan tütün sənayesinə münasibət istənilən digər tütün sənayesi ilə eyni olmalıdır.

Aşağıda tütün əleyhinə mübarizəyə dair ictimai səhiyyə siyasetinin tütün sənayesinin kommersiya və digər korporativ maraqlarından müdafiə olunması üzrə razılışdırılmış tədbirlər göstərilir. Tərəflər bu rəhbər prinsiplərdə nəzərdə tutulan çərçivədən kənara çıxan tədbirlərin həyata keçirilməsinə həvəsləndirilirlər və bu rəhbər prinsiplərin müddəalarından heç biri Tərəflərin daha ciddi tələblər müəyyən etməsinə mane olmur, bu şərtlə ki, həmin tələblər hazırlı tövsiyələrlə uzlaşsın.

(1) Tütün məmulatlarının narkotik və məhvedici xarakteri, eləcə də tütün sənayesinin Tərəflərin tütün əleyhinə mübarizə üzrə siyasetinin həyata keçirilməsinə müdaxiləsi haqqında məlumatlılığı yüksəltmək.

Hökumət səlahiyyətlərinin bütün sahələrinin və ictimaiyyətin keçmişdə və hal-hazırda tütün sənayesinin tütün əleyhinə mübarizə problemi üzrə ictimai səhiyyə siyasetinin müəyyən edilməsinə və həyata keçirilməsinə müdaxiləsi barədə biliklərə və məlumatlara ehtiyacı vardır. Belə müdaxilə bütün Çərçivə konvensiyasının uğurla həyata keçirilməsinin təmin olunması üçün xüsusi hərəkətlər tələb edir.

Tövsiyələr

- 1.1 Tərəflərə Konvensiyanın 12-ci Maddəsini nəzərə alaraq hökumət səlahiyyətlərinin bütün sahələrini və ictimaiyyəti tütün məmulatlarının narkotik və zərərli xarakterli olması haqqında, ictimai səhiyyənin tütün əleyhinə mübarizə üzrə siyasetini tütün sənayesinin kommersiya və korporativ maraqlarından, eləcə də ictimai səhiyyənin tütün əleyhinə mübarizə siyasetinin müəyyən edilməsinə və həyata keçirilməsinə müdaxilə etmək üçün tütün sənayesi tərəfindən istifadə olunan strategiya və taktikalardan qorumağın vacibliyi haqqında məlumatlandırmaq və maarifləndirmək lazımdır.
- 1.2 Bundan əlavə Tərəflərə əhalini tütün sənayesi tərəfindən açıq və ya üstü örtülü şəkildə tütün sənayesinin adından və ya onun maraqlarından çıxış edən ayrı-ayrı şəxslərdən, "himayədici" qruplardan və onunla bağlı təşkilatlardan istifadə edilməsi barədə məlumatlandırmaq lazımdır.

(2) Tütün sənayesi ilə qarşılıqlı əlaqələrin məhdudlaşdırılması üzrə və mövcud qarşılıqlı əlaqələrin aşkarlığını təmin etmək üçün tədbirlər görmək.

Tütün əleyhinə mübarizəyə münasibətdə ictimai səhiyyə siyasetinin dürüst ifadə edilməsi və həyata keçirilməsi zamanı tütün sənayesi ilə istənilən qarşılıqlı təsiri Tərəflər elə həyata keçirməlidirlər ki, bu cür qarşılıqlı təsir nəticəsində və ya onun əsasında real və ya potensial tərəfdaşlıq və ya əməkdaşlıq təəssüratı yaranmasın. Əgər tütün sənayesinin hansısa hərəkəti halının nəticəsində belə təəssürat yarana bilərsə, Tərəflər belə təəssüratın qarşısını almaq və ya onu korrektə etmək üçün tədbirlər görməlidirlər.

Təsviyələr

- 2.1 Tərəflər tütün sənayesi ilə yalnız ciddi zərurət olduğu halda və ciddi zərurət hüdudlarında qarşılıqlı əlaqədə olmalıdır ki, tütün sənayesini və tütün məmulatlarını tənzimləmək imkanı əldə etsinlər.
- 2.2 Tütün sənayesi ilə qarşılıqlı əlaqənin vacib olduğu hallarda Tərəflər belə qarşılıqlı əlaqənin şəffaflığını təmin etməlidirlər. Qarşılıqlı əlaqə imkan daxilində camaat qarşısında, məsələn, açıq diniñəmələr gedisində, qarşılıqlı əlaqə haqqında ictimaiyyətin məlumatlandırılması, ictimaiyyətin hesabat materialları ilə tanış olması nəticəsində həyata keçirilməlidir.

(3) Tütün sənayesi ilə tərəfdaşlıq münasibətlərini, eləcə də məcburi qüvvəyə malik olmayan və hüquqi sanksiya ilə təmin edilməyən müqavilələri rədd etmək.

Tütün sənayesi ictimai səhiyyə siyasetinin dürüst ifadə edilməsi və ya həyata keçirilməsi ilə bağlı olan istənilən təşəbbüsün həyata keçirilməsində tərəfdaş olmamalıdır, çünkü onun maraqları ictimai səhiyyənin məqsədləri ilə birbaşa ziddiyət təşkil edir.

Təsviyələr

- 3.1 Tərəflərə tütün sənayesi ilə və ya onun maraqlarını irəlilədən istənilən subyekt və ya şəxslə tərəfdaşlığı və ya hüquqi sanksiya ilə təmin olunmayan və ya məcburi qüvvəyə malik olmayan müqaviləni, eləcə də istənilən könüllü razılışmanı qəbul etmək, dəstəkləmək və ya təsdiq etmək lazımdır.
- 3.2 Tərəflərə gənclərə, ictimaiyyətin maarifləndirilməsinə münasibətdə və ya istənilən digər sahədə tütün sənayesi tərəfindən tütün əleyhinə mübarizə ilə birbaşa və ya dolayısı ilə əlaqəsi olan təşəbbüslerdə iştirakı və ya onların həyata keçirilməsini qəbul etmək, dəstəkləmək və ya təsdiq etmək lazımdır.
- 3.3 Tərəflərə tütün əleyhinə mübarizənin hüquqi sanksiya ilə təmin olunmuş tədbirləri əvəzinə tütün sənayesi tərəfindən hazırlanan hansısa könüllü davranış qaydasını və ya mexanizmi qəbul etmək, dəstəkləmək və ya təsdiq etmək lazımdır.
- 3.4 Tərəflərə tütün əleyhinə mübarizə üzrə tütün sənayesi tərəfindən və ya onunla əməkdaşlıq əsasında hansısa yardım təklifini və ya təklif olunan qanunvericilik və ya siyasəti qəbul etmək, dəstəkləmək və ya təsdiq etmək lazımdır.

(4) Hökumət vəzifəli şəxsləri və qulluqçuları tərəfindən maraqların münaqişəsinin yaranmasına yol verməmək.

Tütün sənayesi ilə bağlı kimmersiya və ya korporativ maraqları olan təşkilatların və ya ayrı-ayrı şəxslərin tütün əleyhina mübarizəyə dair ictimai səhiyyə siyasetinə, hər şeydən əvvəl mənfi nəticələri olacaqdır. Tütün əleyhina mübarizə sahəsində hökumət vəzifəli şəxsləri və qulluqçuları üçün maraqların toqquşmasına dair aydın qaydalar belə siyasetin tütün sənayesinin müdaxiləsindən qorunmasının mühüm vasitələridir.

Tütün sənayesi tərəfindən hökumət müəssisələrinə, vəzifəli şəxslərə və ya qulluqçulara pul və ya natura şəklində təklif olunan ödənişlər, hədiyyələr və xidmətlər, eləcə də elmi araşdırımların maliyyələşdirilməsi - bütün bunlar maraqların münaqişəsini yarada bilər. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası, eləcə də bir sıra hökumət təşkilatları və iqtisadi integrasiya üzrə regional təşkilatlar tərəfindən qəbul olunmuş dövlət vəzifəli şəxslərin davranış Qaydalarında etiraf edildiyi kimi, maraqların münaqişəsi hətta o halda yarana bilər ki, bunun müqabilində müzakirə olunan məsələyə əlverişli münasibət vədi verilməsin, belə ki, rəsmi cavabdehliklərin yerinə yetirilməsinə şəxsi maraqların təsirinin potensial imkanı vardır.

Təsviyələr

- 4.1 Tərəflərə hökumət vəzifəli şəxslər, qulluqçular, məsləhətçilər və podratçılar da daxil olmaqla, tütün əleyhinə mübarizəyə dair ictimai səhiyyə siyasetinin hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak edən bütün şəxslərə tətbiq oluna bilən münaqişələrin aşkar edilməsi və tənzimlənməsi üzrə siyaseti sanksiyalaşdırmaq lazımdır.
- 4.2 Tərəflərə tütün sənayesi ilə əlaqə olarkən dövlətin vəzifəli şəxslərinin riayət etməli olduqları davranış standartlarını eks etdirən davranış qaydasını tərtib etmək, qəbul etmək və təsdiq etmək lazımdır.
- 4.3 Tərəflər müəyyən olunmuş tütün əleyhinə mübarizə siyasetinə dair təndərlərin maraqlarının toqquşduğu namizədlərinə və ya iştirakçılara tütün əleyhinə mübarizəyə münasibətdə ictimai səhiyyə siyasetinin ifadə edilməsi və həyata keçirilməsi üzrə işlərin icrası üçün kontraktlar verməməlidirlər.
- 4.4 Tərəflərə tütün əleyhinə mübarizəyə dair ictimai səhiyyə siyasetinin hazırlanmasında və həyata keçirilməsində müəyyən rol oynayan və ya oynamış dövlət vəzifəli şəxslərin üzərinə öhdəlik qoyan siyasetin dəqiq tədbirlərini hazırlamaq, xidmətlərini bitirəndən sonra müəyyən müddət ərzində tütün sənayesində gəliri olan və ya olmayan hansısa peşəkar fəaliyyətlə məşğul olmaqla bağlı hər hansı bir niyyətinə dair onların müəssisələrini xəbərdar etmək lazımdır.
- 4.5 Tərəflərə tütün əleyhinə mübarizəyə dair ictimai səhiyyə siyasetinin hazırlanmasında və həyata keçirilməsində hansısa rol oynayan dövlət müəssisələrindəki vəzifələrə namizədlərin üzərinə öhdəlik qoyan siyasetin dəqiq tədbirlərini hazırlamaq, tütün sənayesində gəliri olan və ya gəliri olmayan istənilən hazırlı və ya keçmiş peşəkar fəaliyyət haqqında məlumat vermək lazımdır.

- 4.6 Tərəflərə dövlət vəzifəli şəxslərin üzərinə tütün sənayesinə münasibətdə birbaşa maraqlarını bəyan etmək və bu maraqlardan imtina etmək öhdəliyi qoymaq lazımdır.
- 4.7 Əgər tütün sənayesinin kapitalında Tərəfin dövlətə məxsus payının idarə olunması onların üzərinə qoyulmayıbsa, dövlət müəssisələri və onların orqanları tütün sənayesində hansısa maliyyə maraqlarına malik olmamalıdır.
- 4.8 Tərəflərə tütün sənayesində və ya onun maraqlarının irəlilədilməsi ilə məşğul olan bir qurumda işləyən hansısa şəxs tütün əleyhinə mübarizə və ya ictimai səhiyyə sahəsindəki siyaseti tərtib edən və ya həyata keçirən hansısa dövlət orqanına, komitəyə və ya məsləhət qrupuna üzv olmağa icazə vermək lazım deyil.
- 4.9 Tərəflərə tütün sənayesində və ya onun maraqlarını irəlilədən hansısa subyektdə işləyən hansısa şəksi Tərəflərin Konfransının iclaslarında nümayəndəliklərin üzvü, onun köməkçi orqanlarının və ya Tərəflərin Konfransının qərarlarının icrasında təsis olunan istənilən digər orqanların üzvü təyin etmək lazım deyil.
- 4.10 Tərəflərə hansısa rəsmi şəxsə və ya hökumət və ya hansısa yarım/kvazi hökumət orqanının qulluqçusuna tütün sənayesindən istər pul, istərsə də natura şəklində ödənişlər, hədiyyələr və ya xidmətlər qəbul etməyə icazə vermək lazım deyil.
- 4.11 Milli hüquq və konstitusiya prinsiplərini nəzərə alaraq Tərəflər tütün sənayesindən və ya onun maraqlarının irəlilədilməsi ilə məşğul olan hansısa istənilən subyektdən siyasi partiyalara, namizədlərə və ya kampaniyalara ödəmələr edilməsini qadağan etmək üçün təsirli tədbirlər görməlidirlər və ya belə ödəmələr barədə məlumatın tam açılması tələbini qoymalıdır.

**(5) Tütün sənayesi tərəfindən verilən məlumatların aşkarlıq və dəqiqliyi
barədə tələb irəli sürmək.**

Tütün sənayesinin ictimai səhiyyə siyasetinə müdaxiləsinin qarşısının alınması üzrə effektiv tədbirlərin görülməsi məqsədilə Tərəflərə onun fəaliyyəti və təcrübəsi haqqında məlumat lazımdır, bu həmin sənayenin aşkarlıq prinsipi ilə işlədiyi bir vəziyyəti təmin edər. Konvensiyanın 12-ci Maddəsi milli qanunvericiliyə uyğun olaraq Tərəflərin üzərinə ictimaiyyətin bu cür məlumatı əldə etmək imkanını yaxşılaşdırmaq öhdəliyini qoyur.

Konvensiyanın 20.4-cü Maddəsi Tərəflərin üzərinə, xüsusilə də tütün sənayesinin metodları haqqında və tütünün yetişdirilməsi haqqında informasiya mübadiləsi prosesinə yardım etmək və onu yüngülləşdirmək öhdəliyi qoyur. Konvensiyanın 20.4(c)-cü Maddəsinə uyğun olaraq hər bir Tərəf tütünün istehsalı və tütün məmulatlarının hazırlanması, eləcə də hazırkı Konvensiyaya və ya tütün əleyhinə mübarizəyə yönəlmış milli tədbirlərə təsir göstərən tütün sənayesinin fəaliyyəti haqqında məlumatın müntəzəm şəkildə toplanması və yayılması üçün qlobal sistemin tədricən yaradılması və saxlanması məqsədi ilə səlahiyyətli beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq etməyə çalışır.

Tövsiyələr

- 5.1 Tərəflərə tütün sənayesinin bütün əməliyyatlarının və fəaliyyətinin aşkarlığının təmin edilməsi üzrə tədbirlər qəbul edib tətbiq etmək lazımdır.³
- 5.2 Tərəflərə tütün sənayesinin və onun maraqlarının irəlilədilməsi ilə məşğul olanların üzərinə mütəmadi olaraq tütünün istehsalı, tütün məmulatlarının hazırlanması, məhsulun bazardakı xüsusi çəkisi, marketing üçün xərclər, gəlirli maddələr və istənilən digər fəaliyyət növü, lobbiçilik, xeyriyyəcilik, siyasi fəaliyyətə ödənişlər daxil olmaqla və Konvensiyanın 13-cü Maddəsi ilə qadağan edilməmiş və ya hələlik qadağan edilməyən bütün digər fəaliyyət növləri haqqında məlumatlar təqdim etmək öhdəliyi qoymaq lazımdır.
- 5.3 Tərəflərə tütün sənayesinin qurumlarının, lobbistlər də daxil olmaqla, onun adından hərəkət edən filial təşkilatların və ayrı-ayrı şəxslərin bəyan edilməsi və qeydiyyatı haqqında qaydaların hazırlanmasını tələb etmək lazımdır.
- 5.4 Tərəflərə yalan və ya çasdıcı məlumatların təqdim edilməsi hallarında tütün sənayesinə milli qanunvericiliyə uyğun olaraq məcburi cərimə sanksiyaları tətbiq etmək lazımdır.
- 5.5 Tərəflərə Konvensiyanın 12(c)-ci Maddəsinə uyğun olaraq ictimaiyyətin tütün sənayesinin fəaliyyəti haqqında Konvensiyanın məqsədlərinə aidiyiyəti olan, məsələn, ictimai kitabxanada ola biləcək müxtəlif məlumatlara çıxışının təmin edilməsi üzrə effektiv hüquqi, icraedici, inzibati və digər tədbirlər qəbul etmək və həyata keçirmək lazımdır.

(6) "Korporativ sosial məsuliyyət" fəaliyyəti kimi xarakterizə olunan, ancaq onunla məhdudlaşmayan fəaliyyətlər də daxil olmaqla, tütün sənayesi tərəfindən "ictimai cəhətdən məsuliyyətli" kimi xarakterizə edilən fəaliyyəti denormalizasiya etmək və imkan daxilində tənzimləmək.

Tütün sənayesi özünün istehsal etdiyi və ya realizə etdiyi məhsuldan irəl gələn ölümcül təhlükədən öz imicini uzaqlaşdırmaq və ya ictimai səhiyyə siyasetinin tərtib edilməsinə və həyata keçirilməsinə müdaxilə etmək üçün "korporativ sosial məsuliyyət" şüarı altında fəaliyyət həyata keçirir. Tütün sənayesi tərəfindən ictimai cəhətdən məsuliyyətli kimi xarakterizə edilən və tütünün istehlakını stimullaşdırmağa yönəlmüş fəaliyyət marketing strategiyası, eləcə də ictimai fikrin təşkil olunmasının Konvensiyanın reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq anlayışlarının təriflərinə uyğun strategiyadır.

Kommersiya və ya konfidensial məlumatə zərər vurmadan qanunla müdafiə edilən. Tütün sənayesinin "Korporativ sosial məsuliyyəti" ÜST-nin fikrinə əsasən aradan qaldırıla bilməyən ziddiyyətlərdən ibarətdir, çünkü sənayenin əsas funksiyaları tütün əleyhinə mübarizəyə dair ictimai siyasetin məqsədləri ilə ziddiyyət təşkil edir.⁴

³ Kommersiya və ya konfidensial məlumatə zərər vurmadan qanunla müdafiə edilən.

⁴ ÜST. Tütün sənayesi və korporativ sosial cavabdehlik aradan qaldırıla bilməyən ziddiyyətlər. Cenevə, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı, 2004-cü il.

Tövsiyələr

- 6.1 Tərəflərə “korporativ sosial məsuliyyət” çərçivəsində tütün sənayesinin fəaliyyətinin həqiqi məqsədləri və miqyasları barədə hökumət səlahiyyətlərinin bütün sahələrinin və ictimaiyyətin məlumatlılığını təmin etmək lazımdır.”
- 6.2 Tərəflərə tütün sənayesi ilə tərəfdaşlığı bəyənmək, dəstəkləmək, yaratmaq və ya “korporativ sosial məsuliyyət” çərçivəsində onun fəaliyyətində iştirak etmək lazım deyil.”
- 6.3 Tərəflərə tütün sənayesi və ya onun adından çıxış edən istənilən digər şəxs tərəfindən korporativ sosial məsuliyyət çərçivəsindəki fəaliyyət haqqında və ya bu fəaliyyət üçün xərclər barədə məlumatların ictimaiyyət üçün açıqlanmasına, belə xərclər barəsində qanunla müəyyən edilmiş hallardan, məsələn, illik məruzələrdən başqa, icazə vermək lazım deyil.⁵
- 6.4 Tərəflər hüquqi tənzimləmə zamanı və ya hüquqi qərarlar üzrə və ya məcburi qüvvəyə malik və icra edilməli olan sazişlər çərçivəsində kompensasiyalar istisna olmaqla, hökumət səlahiyyətlərinin heç bir sahəsinə və ya heç bir dövlət sektoruna tütün sənayesindən və ya onun maraqlarını irəlilədənlərdən siyasi, sosial, maliyyə, təhsil, icma və digər məqsədlər üçün ödənişlər qəbul etməyə icazə verməməlidirlər.

(7) Tütün sənayesi üçün preferensial rejim müəyyən etməmək.

Bəzi hökumətlər tütün sənayesinin investisiyalarını təşviq edir, hətta maliyyə stimullarının köməyi ilə, məsələn, bəzi hallarda qanunla icazə verildiyi kimi vergilərdən qismən və ya tam azad etməklə, onları subsidiyalasdırırlar.

Öz iqtisadi, maliyyə və vergi siyasetini müəyyən etmək və qurmaq üzrə suveren hüququna zərər vermədən Tərəflərin tütün əleyhinə mübarizə üzrə öz öhdəliklərinə riayət etmələri lazımdır.

Tövsiyələr

- 7.1 Tərəflərə, tütün sənayesinə öz biznesini yaratmaq və onunla məşğul olmaq üçün stimullar, güzəştər və ya üstünlükəri vermək lazım deyil.
- 7.2 Dövlət tütün sənayesi olmayan Tərəflər tütün sənayesinə və onunla bağlı müəssisələrə investisiya qoymamalıdır. Dövlət tütün sənayesi olan Tərəflər təmin etməlidirlər ki, tütün sənayesinə qoyulan heç bir investisiya onların tütün qarşı mübarizə haqqında ÜST-nin Çərçivə Konvensiyasının tam həcmidə həyata keçirmələrinə mane olmasın.
- 7.3 Tərəflərə, tütün sənayesinə vergilərdən hansısa preferensial azad olmalar təqdim etmək lazım deyil.

⁵ Tütün əleyhinə mübarizə haqqında ÜST-nin Çərçivə Konvensiyasının 13-cü Maddəsi üzrə rəhbər prinsiplərdə bu suala reklam, tütünün satışının stimullaşdırılması və onun istehsalçılarının hesabına sponsorluq mövqeyindən baxılır.

(8) Dövlət mülkiyyətində olan tütün sənayesinə münasibət istənilən digər tütün sənayesinə münasibətlə eyni olmalıdır.

Tütün sənayesi dövlət mülkiyyətində, qeyri-dövlət mülkiyyətində və ya bu iki formanın qarışığı olan mülkiyyətdə ola bilər. Bu rəhbər prinsiplərin qüvvəsi tütün sənayesinə mülkiyyət formasından asılı olmayaraq aiddir.

Təsviyələr

- 8.1 Tərəflərə tütün əleyhinə mübarizə siyasətinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi nöqtəyi-nəzərindən istənilən digər tütün sənayesi üçün rejimi dövlət tütün sənayesi üçün də təmin etmək lazımdır.
- 8.2 Tərəflərə, təmin etmək lazımdır ki, tütün əleyhinə mübarizə siyasətinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi tütün sənayesinin nəzarət və ya idarə edilməsi prosesindən ayrılsın.
- 8.3 Tərəflərə, təmin etmək lazımdır ki, dövlət tütün sənayesinin nümayəndələri Tərəflərin Konfransının, onun köməkçi orqanlarının və ya Tərəflərin Konfransının qərarlarının icra edilməsi üçün təsis edilmiş istənilən digər orqanların hansısa iclaslarında iştirak edən nümayəndəliyin tərkibinə daxil olmasın.

İCRANIN TƏMİN EDİLMƏSİ VƏ MONİTORİNG

İcranın təmin edilməsi

Tərəflərə Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş öz öhdəliklərinə, eləcə də hazırkı rəhbər prinsiplərə riayət edilməsi məqsədi ilə icranın təmin edilməsi mexanizmlərini müəyyən etmək və ya mümkün olan qədər icranın təmin edilməsinin mövcud mexanizmlərdən istifadə etmək lazımdır.

Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsinin müddəalarının və hazırkı rəhbər prinsiplərin həyata keçirilməsinin monitorinqi

Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsinin və bu rəhbər prinsiplərin müddəalarının həyata keçirilməsinin monitorinqi tütün əleyhinə mübarizənin təsirli siyasətinin qəbul edilməsi və həyata keçirilməsinin təmin edilməsi üçün ən mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu həmcinin tütün sənayesinin üzərində nəzarəti nəzərdə tutmalıdır ki, bundan ötrü mövcud model və resurslardan, məsələn, tütün sənayesinin monitorinqi üzrə məlumat bazasından, ÜST-nin tütün asılılığından azad edilmək üzrə təşəbbüslerindən istifadə etmək lazımdır.

Tütün sənayesi ilə əlaqəsi olmayan qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyətinin digər üzvləri tütün sənayesinin fəaliyətinin monitorinqində mühüm rol oynaya bilərlər.

Davranış qaydaları və ya hökumət səlahiyyətlərinin bütün sahələrindəki personal haqqında qaydalar özündə məlumatlandırmaçıları lazımı şəkildə müdafiə etməklə “məlumatlandırmaçı funksiyasını” ehtiva etməlidir. Bundan əlavə Tərəflər bu rəhbər prinsiplərə əməl edilməsinin təmin edilməsi mexanizmlərindən istifadə edilməsinə və onların işləməsinin təmin edilməsinə, məsələn, məhkəmə iddiasının qaldırılması imkanı və şikayətlərin verilməsi prosedurlarından istifadə edilməsinə, məsələn, ombudsman sistemi çərçivəsində, həvəsləndirməlidirlər.

BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ, RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİN YENİLƏŞDİRİLMƏSİ VƏ ONLARA YENİDƏN BAXILMASI

Beynəlxalq əməkdaşlıq tütün sənayesi tərəfindən tütün əleyhinə mübarizə siyasətinin ifadə edilməsinə müdaxilənin qarşısının alınmasında irəliləyişin təmin edilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Konvensiyanın 20.4-cü Maddəsi inkişaf etməkdə olan ölkələr olan Tərəflərin və keçid iqtisadiyyatlı Tərəflərin xüsusi tələblərinin nəzərə alınması və onlara əməl edilməsi ilə tütün sənayesinin metodlarına dair bilik və təcrübənin toplanması və mübadiləsi üçün əsası təmin edir.

Artıq tütün sənayesi tərəfindən istifadə olunan strategiya və taktikalara, eləcə də tütün sənayesinin monitoringinə münasibətdə milli və beynəlxalq təcrübənin toplanması və yayılmasının əlaqələndirilməsi üzrə səylər göstərilir. Tərəflərə tütün sənayesinin strategiyaları əleyhinə əks tədbirlər sahəsində hüquqi və strateji təcrübə mübadiləsi faydalı olacaq. Konvensiyanın 21.4-cü Maddəsində nəzərdə tutulur ki, məlumatların mübadiləsi məxfilik və sırrın qorunması haqqında milli qanunvericiliyə riayət edilməsi ilə həyata keçirilməlidir.

Təsviyələr

Bir halda ki, tütün sənayesinin strategiya və taktikaları daim dəyişir, mütəmadi olaraq bu rəhbər prinsiplər nəzərdən keçirilməli və onlara yenidən baxılmalıdır ki, onlar bundan sonra da Tərəflərə onların tütün əleyhinə mübarizə sahəsində ictimai səhiyyə siyasətinin tütün sənayesinin müdaxiləsində müdafiə edilməsində effektiv orientir kimi xidmət etsin.

Çərçivə konvensiyasının mövcud hesabat vermə sxemindən istifadə edərək hesabat verən Tərəflər, tütünün istehsalı və tütün məmulatlarının hazırlanması, eləcə də bu Konvensiyaya və ya tütün əleyhinə mübarizə üzrə milli tədbirlərə təsir göstərən tütün sənayesinin fəaliyyəti haqqında məlumat təqdim etməlidirlər. Belə mübadiləyə yardım etmək məqsədi ilə Konvensiyanın Katibliyi bu rəhbər prinsiplərin əsas müddəalarının hesabat vermə sxeminin növbəti mərhələlərində əks olunmasını təmin etməlidir ki,, bunu da Tərəflərin Konfransı Tərəflərin istifadə etməsi üçün tədricən qəbul edəcəkdir.

Tütün sənayesinin tütün əleyhinə mübarizədə ictimai səhiyyə siyasətinə müdaxiləsinin qarşısının alınması müstəsna əhəmiyyət daşılığına görə Tərəflərin Konfransı hazırlı rəhbər prinsiplərin həyata keçirilməsi təcrübəsini nəzərə alaraq Konvensiyanın 5.3-cü Maddəsi üzrə protokolun hazırlanmasının məqsədə uyğunluğunu məsələsinə baxa bilər.

FAYDALI MƏLUMAT MƏNBƏLƏRİ

Müvafiq ədəbiyyat

Brandt AM. Siqaret əsri. Amerikanı səciyyələndirən məhsulun yüksəlişi, tənəzzülü və ölümcül inadkarlığı. Nyu-york, Əsas kitablar, 2007.

Çəpmən S. Siqaretçəkməni keçmişə çevirmək. İctimai sağlamlığın təbliğatı və tütünə nəzarət. Oksford, Blakuel Pablışinq, 2007.

Kallard C, Tomson D, Kollişoo N. Mənfəətə aludəciliyin müalicə edilməsi: tütünü ləğv etməyə təchizat tərəfdən yanaşma. Ottava, Siyasət alternativləri üzrə Kanada Mərkəzi və Həkimlər siqaretdən azad Kanada uğrunda, 2005.

Feldman EA, Bayer R. Filtrdən keçməmiş: Tütün sənayesi və ictimai səhiyyə üzrə münaqişələr. Boston, Harvard Yuniversiti Press, 2004.

Gilmor A et al. Tütün sənayesinin Almaniyyada davam etməkdə olan təsiri. Lanset, 2002, 360:1255.

Hastings G, Angus K. Tütün sənayesinin Avropanın tütünə nəzarət siyasetinə təsiri. Avropa İttifaqında tütün və ya sağlamlıq. Keçmiş, indi və gələcək. Lüksemburq, Avropa Komissiyasının rəsmi nəşrləri üzrə ofis, 2004:195-225.

Lavak A. Tütün sənayesinin denormalizasiyası kampaniyaları: icmal və qiymətləndirmə. Ottava, Sağlam Kanada , 2001.

Mahood G. Tütün sənayesinin denormalizasiyası. Tütün epidemiyasında tütün sənayesinin rolü haqqında həqiqət. Toronto, Tütün sənayesinin denormalizasiyası üzrə kampaniya, 2004.

Pan Amerika Səhiyyə Təşkilatı. Mənfəətin insanlardan üstün tutulması. Tütün sənayesinin siqaret satmaq və Latin Amerikası və Karib dənizi ölkələrində ictimai sağlamlığa təhlükə törətmək üzrə fəaliyyətləri. Vaşinton KD, Pan Amerika Səhiyyə Təşkilatı, 2002.

Simpson D. Almaniya: Düşmənlə yatmaqdə davam edərək. Tütünə nəzarət, 2003, 12:343-344.

Hammond R, Rouell A. Bizə etibar edin. Biz tütün sənayesiyik. Baltimor, Con Hopkins Universiti Press, 2001.

ÜST. ÜST-də tütünə nəzarət fəaliyyətlərini pozmaq üçün tütün şirkətlərinin strategiyaları. Cenevrə, ÜST, 2000.

ÜST. Tütün sənayesi və korporativ sosial məsuliyyət-həqiqi ziddiyyət. Cenevrə, ÜST, 2004.

Yax D, Bialous S. Tütünü yaymaq üçün elmin atılması. Amerika İctimai Səhiyyə Jurnalı, 2001, 91:1745-1748.

İnternet resursları

ÜST-nin vefsayıtları:

Tütündən asılılıqdan azad olmaq üzrə təşəbbüs:

<http://www.who.int/tobacco/en/>

ÜST-nin tütünə dair nəşrləri:

<http://www.who.int/tobacco/resources/publications/en/>

ÜST-nin Avropa regional bürosu:

<http://www.euro.who.int/healthtopics/HT2ndLvlPage?HTCode=smoking>

Amerika ölkələri regionunda tütün əleyhinə mübarizə (ingilis və ispan dillərində):

<http://www.paho.org/english/ad/sde/ra/Tobabout.htm>

Tütün əleyhinə mübarizə ilə bağlı ümumi, regional və ya milli informasiya və mövzular saytı:

Siqaret çəkmək və sağlamlıq üzrə fəaliyyətlər, Birleşmiş Krallıq (tütün sənayesi üzrə ayrıca səhifə ilə):

http://www.newash.org.uk/ash_r3iitasl.htm

Beynəlxalq korporativ hesabat vermə və Tütün probleminə dair hesabat vermə üzrə transmilli şəbəkə:

www.stopcorporateabuse.org

Tütün əleyhinə mübarizənin iqtisadi aspektləri:

<http://www1.worldbank.org/tobacco/>

Avropa Komissiyası:

http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/tobacco_en.htm

Siqaretçəkmənin profilaktikası üzrə Avropa şəbəkəsi:

<http://www.ensp.org/>

Tütün qarşı mübarizə haqqında Çərçivə Konvensiyasının Alyansi:

<http://www.fctc.org/>

Sağlamlığın möhkəmləndirilməsi və maarifləndirmə üzrə Beynəlxalq İttifaq:

<http://www.iuhpe.org/?page=18&lang=en>

Tütün əleyhinə mübarizə üzrə nümunəvi qanunvericiliyə dair vəsait:

http://www.iuhpe.org/?lang=en&page=publications_report2

Tütün sənayesi:

http://tobacco.health.usyd.edu.au/site/supersite/links/docs/tobacco_ind.htm

Tütündən asılılıqdan azad olmaq üzrə Təşəbbüs tərəfdasılığı:

<http://www.smokefreepartnership.eu/>

Tailandın sağlamlığının möhkəmləndirilməsi institutu:

<http://www.thpinhf.org/>

Tabakopediya: tütün üzrə ensiklopediya, onlayn:

<http://www.tobaccopedia.org/>

Tütün problemləri üzrə vebşaytlara digər istinadlar:

Tütün əleyhinə mübarizə üzrə müxtəlif beynəlxalq və milli vebşaytlar:

<http://www.tobacco.org/resources/general/tobsites.html>

Tütün əleyhinə mübarizə üzrə milli vebşaytlar:

<http://www.smokefreepartnership.eu/National-Tobacco-Control-websites>

Tütün əleyhinə mübarizənin resurslar mərkəzi:

<http://www.tabac-info.net/>

Tütün epidemiyasına qarşı mübarizə üzrə milli komitə (Fransa):

<http://www.cnct.org>

Tütünçəkmə epidemiyasının profilaktikası üzrə Fransız bölməsi:

<http://www.oft-asso.fr/>

Siqaretçəkmə və tütün əleyhinə mübarizə üzrə son yeniliklər:

<http://www.globalink.org/news/fr>

Səhiyyə, gənclər və idman işləri üzrə nazirlik:

<http://www.sante.gouv.fr/>

Maddə 8

Həyata keçirilməsinin rəhbər prinsipləri

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nİN ÇƏRÇİVƏ KONVENTSİYASININ 8-ci MADDƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİ

TÜTÜNTÜSTÜSÜNÜN TƏSİRİNDƏN QORUNMA

MƏQSƏD, MƏSƏLƏLƏR VƏ ƏSAS MÜLAHİZƏLƏR

Rəhbər prinsiplərin məqsədi

Bu rəhbər prinsiplər ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının digər müddəalarına və Tərəflərin Konfransının niyyətlərinə uyğun olaraq Tərəflərə 8-ci Maddə üzrə öz öhdəliklərini yerinə yetirməsində kömək göstərilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Onlar mövcud olan ən yaxşı məlumatlar və Tərəflərin tütün tüstüsünün təsirinin azaldılması üzrə müvəffəqiyətə səmərəli tədbirlər tətbiq etmiş təcrübəsi əsasında tərtib edilmişdir.

Rəhbər prinsiplərə müvafiq terminlərin prinsipləri və tərifləri haqqında razılışdırılmış məlumatlar və həmçinin Konvensiya üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün tələb edilən tədbirlərə dair razılışdırılmış tövsiyələr daxildir. Bundan əlavə rəhbər prinsiplər ikincili tütün tüstüsünün təhlükəsindən səmərəli qorunmağa nail olmaq üçün lazımlı tədbirləri müəyyən edir. Tərəflərə bu rəhbər prinsiplərdən təkçə Konvensiya üzrə öz hüquqi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi üçün deyil, həm də əhalinin sağlamlığından qorunması zamanı ən yaxşı təcrübəyə riayət olunması üçün istifadə etmək təklif edilir.

Rəhbər prinsiplərin məsələləri

Bu rəhbər prinsiplərin qarşısında bir-biri ilə əlaqəli iki məsələ durur. Birinci məsələ müqaviləyə riayət etməklə hesabatvermənin yüksək standartının müəyyən edilməsi üçün ikincili tütün tüstüsünün təsiri barədə elmi məlumatlara və tüstüsüz mühitin yaradılması üçün tədbirlərin həyata keçirilməsinin bütün dünyada mövcud ən yaxşı təcrübəsinə uyğun olaraq Tərəflərə ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının 8-ci Maddəsi üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsində kömək edilməsi və sağlamlığın nail oluna biləcək ən yüksək səviyyəsinə yetişməkdə Tərəflərə yardım edilməsindən ibarətdir. İkinci məsələ 8-ci Maddənin tələb etdiyi kimi, tütün tüstüsünün təsirindən insanların səmərəli şəkildə qorunması üçün qanunvericiliyin əsas elementlərinin müəyyən edilməsindən ibarətdir.

Əsas mülahizələr

Bu rəhbər prinsiplərin hazırlanmasına aşağıdakı fundamental mülahizələr təsir etmişdir:

- 8-ci Maddənin mətninə daxil edilmiş tütün tüstüsündən qorumaq öhdəliyi fundamental insan hüquqları və azadlıqları ilə əsaslandırılır. İkincili tütün tüstüsü ilə nəfəs alınması ilə bağlı təhlükələri nəzərə alaraq, tütün tüstüsündən qorumaq üzrə

öhdəlik, bir çox beynəlxalq hüquqi sənədlərdə qəbul edildiyi kimi (Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Nizamnaməsi, Uşaq Hüquqları üzrə Konvensiya, Qadınlara münasibətdə bütün formalarda ayrı-seçkiliyin ləğv edilməsi haqqında Konvensiya və iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında Pakt da daxil olmaqla), yaşamaq hüququnda və nail oluna biləcək ən yüksək sağlamlıq səviyyəsi hüququnda xüsusişlə nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da ÜST-nin Çərçivə Konvensiyasının preambulasında rəsmi əks etdirilmiş və bir çox ölkələrin konstitusiyalarında qəbul edilmişdir.

- (b) Ayrı-ayrı insanları tütün tüstüsündən qorumaq vəzifəsi insanların fundamental hüquq və azadlıqlarına olan təhlükələrdən onların qorunması üzrə hökumətlərin qanunvericilik qəbul etmək vəzifəsinə uyğundur. Bu vəzifə təkcə əhalinin müəyyən qruplarına deyil, bütün insanlara şamil edilir.
- (c) Bir sıra nüfuzlu elmi orqanlar müəyyən etmişdir ki, ikincili tütün tüstüsü kanserogen xassəyə malikdir. ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının bəzi Tərəfləri (məsələn, Finlandiya və Almaniya) ikincili tütün tüstüsünü kanserogen kimi təsnif edirlər və iş yerlərində bù cür tüstünün təsirinin qarşısının alınmasını sağlamlıq və təhlükəsizlik sahəsində öz qanunvericiliklərinə daxil etmişlər. Nəticə etibarı ilə, 8-ci Maddənin tələblərindən savayı, Tərəflər iş yerləri haqqında mövcud qanunlarına və ya, kanserogenlər də daxil olmaqla, zərərli maddələrin təsirini tənzimləyən digər qanunlarına uyğun olaraq tütün tüstüsü təsirinin təhlükəsini qiymətləndirmək vəzifəsini öz üzərinə götürə bilərlər.

TÜTÜN TÜSTÜSÜNÜN TƏSİRİNDƏN QORUNMANIN ƏSASINDA DAYANAN PRİNSİPLƏR VƏ MÜVAFİQ TƏRİFLƏR HAQQINDA AÇIQLAMA

Prinsiplər

ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının 8-ci Maddəsində qeyd edildiyi kimi bütün insanların tütün tüstüsünün təsirindən qorunması üzrə tədbirlərin görülməsi üçün qətiyyətli siyasi iradə lazımdır. Konvensiyanın 8-ci Maddəsinin həyata keçirilməsini aşağıdakı razılıasdırılmış prinsiplər müəyyən etməlidir.

Prinsip 1

ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının 8-ci Maddəsində tütün tüstüsünün təsirindən qorunmanın təmin edilməsi üzrə nəzərdə tutulan effektiv tədbirlər 100%-lik tüstüsüz mühit yaratmaq üçün konkret bir məkanda və mühitdə sıqaret çəkilməsi və tütün tüstüsünün tamamilə istisna edilməsini tələb edir. Tütün tüstüsünün təsirinin təhlükəli olmayan səviyyəsi yoxdur və eləcə də ikincili tüstünün zəhərliliyi üçün astana mənası kimi anlayışları rədd etmək lazımdır, ona görə ki, onlar elmi faktlara ziddir. 100%-lik tüstüsüz mühitin təmin edilməsi yanaşmalarından başqa yanaşmalar, ventilyasiya, havanın filtrasiyası, sıqaret çəkmək üçün xüsusi ayrılmış yerlərdən istifadə edilməsi (ayrıca ventilyasiya sistemləri olan və ya onlarsız) daxil olmaqla, dəfələrlə öz səmərəsizliyini sübut etmişdir və mühəndis qərarlarının tütün tüstüsünün təsirindən qorunmadığını göstərən həm elmi, həm də digər inandırıcı faktlar mövcuddur.

Prinsip 2

Bütün insanlar tütün tüstüsünün təsirindən qorunmalıdır. Binaların daxilindəki bütün iş yerləri və binaların daxilindəki bütün ictimai yerlər tütün tüstüsündən azad olmalıdır.

Prinsip 3

İnsanların tütün tüstüsünün təsirindən qorunması üçün qanunvericilik lazımdır. Tüstsüz mühitin yaradılmasına könüllü yanaşmalar dəfələrlə öz səmərəsizliyini sübut etmiş və eyni müdafiəni təmin etmir. Effektiv olmaq üçün qanunvericilik sadə, aydın və tətbiq edilə bilən olmalıdır.

Prinsip 4

Yaxşı planlaşdırma və adekvat resurslar tüstsüz mühit haqqında qanunvericiliyin uğurla həyata keçirilməsi və tətbiq edilməsi üçün vacib əhəmiyyət kəsb edir.

Prinsip 5

Tüstsüz mühitlə bağlı tədbirlərə dəstəyin formalaşmasında və əməl edilməsinin təmin olunmasında vətəndaş cəmiyyəti mərkəzi rol oynayır və fəal tərafdaş qismində qanunvericiliyin hazırlanması, həyata keçirilməsi və tətbiq edilməsi prosesinə qoşulmalıdır.

Prinsip 6

Tüstsüz mühita dair qanunvericiliyin həyata keçirilməsi, onun tətbiq olunması və təsiri bütün bunların monitoringi aparılmalı və qiymətləndirilməlidir. Buraya ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının 20.4-cü Maddəsində göstərildiyi kimi qanunvericiliyin həyata keçirilməsini və tətbiq edilməsini pozan tütün sənayesinin fəaliyyətinin monitoringi və onun fəaliyyətinə reaksiya daxil edilməlidir.

Prinsip 7

Əgər zəruridirsə, insanların tütün tüstüsünün təsirindən qorunması gücləndirilməli və genişləndirilməlidir; belə hərəkətlərə yeni elmi məlumatları və praktiki təcrübəni əks etdirəcək yeni və ya düzəliş edilmiş qanunvericilik, təkmilləşdirilmiş tətbiqetmə və digər tədbirlər daxil ola bilər.

Təriflər

Qanunvericiliyi hazırlayarkən əsas terminlərə tərif verilməsində ehtiyatlı olmaq lazımdır. Lazımı terminlərlə bağlı bir çox ölkələrin təcrübəsinə əsaslanan bəzi tövsiyələr aşağıda verilir. Bu bölmədə verilən təriflər artıq ÜST-nin Çərçivə konvensiyasına daxil edilmiş tərifləri tamamlayırlar.

"İkincili tütün tüstüsü" və ya "ətraf mühitdəki tütün tüstüsü"

ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının 8-ci Maddəsində müzakirə edilən tüstünün növünü təyin etmək üçün bir sıra alternativ terminlərdən geniş istifadə olunur. Onlara "ikincili tüstü", "ətraf mühitdəki tütün tüstüsü" və "başqa insanlardan gələn tüstü" daxildir. "Passiv sıqaretcəkmə" və "tütün tüstüsünün qərəzlə edilməyən təsiri" kimi terminlərdən qəçiləlməlidir, belə ki, Fransa və digər yerlərdəki təcrübə göstərir ki, tütün sənayesi

"könüllü" təsirin qəbul oluna bilən olması haqqında mövqeyinin xeyrinə bu terminlərdən istifadə edə bilər. Bəzən "İTT" abbreviaturası ilə istifadə edilən "ikincili tütün tüstüsü" və bəzən "ƏMTT" abbreviaturası ilə istifadə edilən "ətraf mühitdəki tütün tüstüsü" terminləri daha məqsədə uyğundur; hazırkı rəhbər prinsiplərdə "ikincili tütün tüstüsü" terminindən istifadə edilir.

İkincili tütün tüstüsünə "siqaretin və ya digər tütün məməlatlarının yanmaqdə olan sonundan çıxan tüstü, adətən siqaret çəkən şəxsin nəfəsini verərkən xaric etdiyi tüstü" kimi tərif vermək olar.

"Tüstüsüz hava"- bu, tüstüdən 100% azad havadır. Bu tərif özündə tütün tüstüsünü görməyin, hiss etməyin və onu ölçməyin mümkün olmadığı havanı ehtiva edir, amma onunla məhdudlaşdırır¹.

"Siqaretçəkmə"

Bu termini elə müəyyən etmək lazımdır ki, tüstünün fəal şəkildə udulması və ya buraxılmasından asılı olmayaraq o, alışdırılmış tütün məməlatına malik olmayı, onunla manipulyasiya edilməsini özündə birləşdirsin.

"İctimai yerlər"

Müxtəlif yurisdiksiyalarda "ictimai yerlərin" dəqiq tərifi fərqlidir, vacibdir ki, qanunvericilikdə bu termin daha geniş müəyyən olunsun. Bu tərif qeyri-məhdud dairədə şəxslərin girişi olan bütün yerləri, yaxud mülkiyyət formasından və ya giriş hüququndan asılı olmayaraq kollektiv şəkildə istifadə edilən yerləri əhatə etməlidir.

"Bina daxilində" və ya "qapalı sahədə"

8-ci Maddə "bina daxilindəki" iş yerlərində və ictimai yerlərdə tütün tüstüsündən qorumağı tələb edir. "Bağlı yerlər" anlayışının müəyyən edilməsində anlaşılmazlıqların baş vermesinin mümkünüy ilə əlaqədar olaraq bu terminin müəyyən edilməsində müxtəlif ölkələrin təcrübəsi xüsusilə diqqətlə öyrənilməlidir. Tərif mümkün qədər daha geniş və aydın olmalıdır və "bina daxilində" bəzi yerləri istisna edən kimi şərh oluna bilən siyahıların tərtib olunmasından qəsilməlidir. "Bina daxilindəki" yerləri (və ya "qapalı sahələri") elə müəyyən etmək məsləhət görülür ki, onlar, dam, divarlar və ya arakəsmələr üçün istifadə edilən materialın növündən asılı olmayaraq və konstruksiyanın daimi və ya müvəqqəti olmasından asılı olmayaraq, damı olan və yaxud bir və ya daha çox divarla və ya arakəsmə ilə məhdudlaşan istənilən yeri əhatə etsin.

"İş yeri"

"İş yeri"nə "insanlar tərəfindən xidmət və ya iş vaxtı istifadə edilən istənilən yer" kimi geniş tərif verilməlidir. Buraya təkcə haqqı ödənilən iş deyil, həm də könüllü iş daxil

¹ Tamamilə mümkün ki, tütün tüstüsünün tərkib elementləri havada elə çox olmayan miqdarda mövcud ola bilər ki, onu ölçmək çətindir. Tütün sonayısı və ya qonaqpərvəlik və əyləncə sektorlarının bu tərifin məhdudiyyətlərindən istifadə etməyə cəhd edə bilənlərinin mümkünüyünə diqqət yetirmək lazımdır.

edilməlidir, əgər sonuncu, adətən ödənilən iş növünə aiddirsə. Bundan əlavə “iş yerləri” təkcə iş görülən yerləri deyil, həm də əmək fəaliyyəti zamanı işləyənlərin tez-tez istifadə etdikləri, məsələn, dəhlizlər, liftlər, pilləkənlər, vestibüllər, bitişik yerlər, kafeteriyalar, tualetlər, istirahət otaqları, bufetlər, eləcə də barak və saray kimi xidməti tikililər daxil olmaqla, onlara bitişik və ya onlarla əlaqəli olan yerləri əhatə edir. İşdə istifadə edilən avtonəqliyyat vasitələri iş yerləridir və bunun belə olması konkret göstərilməlidir.

Eyni zamanda yaşayış evləri və ya yaşayış yerləri də olan iş yerləri, məsələn, həbsxanalar, psixiatriya müəssisələri və ya ahillar, yaxud əllişlər üçün evləri diqqətlə nəzərdən keçirmək lazımdır. Bu yerlər eləcə də tütün tüstüsünün təsirindən qorunmali başqa insanlar üçün iş yerləridir.

“İctimai nəqliyyat”

İctimai nəqliyyata elə tərif vermək lazımdır ki, adamları adətən ödənişlə və ya biznes məqsədi ilə daşımaq üçün istifadə edilən istənilən nəqliyyat vasitələrini əhatə etsin. Buraya taksi də daxildir.

MÖVCUD QANUNVERİCİLİYİN ƏHATƏ DAİRƏSİ

8-ci Maddə (1) bina daxilində olan iş yerlərində, (2) qapalı ictimai yerlərdə, (3) ictimai nəqliyyatda və (4) “müvafiq hallarda” “digər ictimai yerlərdə” insanların tütün tüstüsünün təsirindən qorunması üzrə effektiv tədbirlər görməyi tələb edir.

Bu, bütün ictimai yerlərin və bina daxilində olan bütün iş yerlərinin, bütün ictimai nəqliyyatın və ola bilsin ki, digər ictimai yerlərin (bağlı olmayan və ya yarımbağlı) ikincili tütün tüstüsünün təsirindən azad olacağı bir vəziyyətin təminini vasitəsinin ümumi müdafiəsi üzrə öhdəlik yaradır. Sağlamlıq və ya qanunla bağlı olan arqumentlər əsasında heç bir istisnaya haqq qazandırıla bilməz. Əgər istisnalara digər arqumentlər əsasında baxılmalıdırsa, onlar minimal olmalıdır. Bundan başqa əgər Tərəf dərhal ümumi əhatəyə nail ola bilmirsə, 8-ci Maddə istənilən istisnalara aradan qaldırılması və ümumi müdafiənin təmin olunması üçün mümkün qədər tez bir zamanda irəliləməklə bağlı daimi öhdəlik yaradır. Hər bir Tərəf onun üçün ÜST-nin Çərçivə konvensiyası qüvvəyə mindikdən beş il ərzində ümumi müdafiəni təmin etməyə çalışmalıdır.

İkincili tütün tüstüsünün təsirinin təhlükəsiz səviyyələri mövcud deyildir, Tərəflərin Konfransi tərəfindən qərar FCTC/COP1(15)-də bundan əvvəl etiraf edildiyi kimi ventillyasiya, havadəyişməsi və siqaret çəkmək üçün ayrılmış yerlərdən istifadə edilməsi kimi mühəndislik yanaşmaları tütün tüstüsünün təsirindən qorur.

Qoruma, iş yerləri kimi istifadə edilən avtonəqliyyat vasitələri də daxil olmaqla (məsələn, taksi, tacili yardım məşinləri və ya çatdırılma üçün istifadə edilən nəqliyyat vasitələri), bina daxilindəki bütün iş yerlərində və bağlı iş yerlərində təmin edilməlidir.

Bu müqavilə təkcə bütün “bağlı” ictimai yerlərdə deyil, həm də “müvafiq hallarda” “digər” (açıq və ya yarımbağlı) ictimai yerlərdə qorunma tədbirləri tələb edir. Belə açıq və ya yarımbağlı ictimai yerlərin tərəfini verərkən Tərəflər, əgər qanunvericilik əlverişlidirsə, müxtəlif yerlərdə sağlamlıq üçün mümkün təhlükələr haqqında faktiki məlumatları nəzərdən keçirməli və hər dəfə faktik məlumatlar təhlükənin mövcud olduğunu göstərəndə təsirə qarşı ən effektiv qorunma tədbirlərini yerinə yetirməlidirlər.

ƏHALİNİ MƏLUMATLANDIRMAQ, MƏSLƏHƏT VERMƏK VƏ DƏSTƏK VERMƏYƏ VƏ MÜNTƏZƏM HƏYATA KEÇİRİLMƏYƏ CƏLB ETMƏK

Əhali və liderlər arasında daimi məlumat kampaniyalarının köməyi ilə ikincili tütin tüstüsünün təsirinin risklərini dərk etməklə bağlı ictimai rəyin genişləndirilməsi, vətəndaş cəmiyyəti ilə əlbir işləməklə əhali tərəfindən qanunvericilik tədbirlərinin başa düşülməsində və ona dəstək verilməsində hökumət idarələrinin mühüm roludur. Əsas maraqlı iştirakçılar müəssisələr, restoran və hotellərin assosiasiyası, işə götürənlərin qrupları, həmkarlar ittifaqları, peşəkar səhiyyə işçilərinin kütləvi informasiya vasitələri, uşaqları və gəncləri təmsil edən təşkilatlar, təhsil və dini müəssisələr, elmi cəmiyyətlər və geniş əhali təbəqələridir. Dərk etmə səviyyəsinin genişləndirilməsi üzrə səylər qanunvericiliyin hazırlanmasının gedişində maraqlı dairələr və digər təşkilat və müəssisələrlə məsləhətləşmələri ehtiva etməlidir.

Əsas informasiya mesajları ikincili tütin tüstüsünün təsirinin törətdiyi zərər üzərində cəmləşdirilməlidir, o fakt üzərində ki, bina daxilində tüstüsünün ləğv edilməsi bu təsirdən tam müdafiənin təmin edilməsi üçün yeganə elmi cəhətdən əsaslandırılmış həll yoludur; bütün işləyənlərin qanunla bərabər müdafiə hüququnun olması üzərində və o fakt üzərində ki, sağlamlıqla iqtisadiyyat arasında kompromis ola bilməz, belə ki, daha çox yurisdiksiyaların təcrübəsi göstərir ki, tüstüsüz mühit bunların hər birinə fayda verir. Əhalinin maarifləndirilməsi üzrə kampaniyalar, eləcə də qanunvericiliyin həyata keçirilə bilinmədiyi və ya məqsədə uyğun olmadığı fərdi evlər kimi yerlərə yönəlməlidir.

Maraqlı iştirakçılarla geniş məsləhətləşmələr əhalinin maarifləndirilməsi və səfərbər edilməsi və qanunvericilik qəbul edildikdən sonra ona dəstək verilməsinə kömək edilməsi üçün də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Qanunvericilik qəbul edildikdən sonra qanunun qüvvəyə minməsinə, müəssisə sahiblərinin və binaları idarə edənlərin qanunu və onların cavabdehliklərini izah edən məlumatlarla təmin edilməsinə və lövhəcik və kiçik cədvəllər kimi vasitələrin verilməsinin zəruriliyinə aparan maarifləndirmə kampaniyası keçirilməlidir. Bu tədbirlər ardıcıl həyata keçirmə ehtimalını artırır və könüllü riayət etmənin yüksək səviyyəsini təmin edər. Siqaret çəkməyənlərin hüquqları haqqında informasiyanın və qanuna riayət etdiklərinə görə siqaret çəkənlərə minnətdarlığın ifadə edilməsi əhalinin qaydaların tətbiq edilməsində və ardıcıl həyata keçirmə işində iştirak etməsinə kömək edəcək.

İCRANIN TƏMİN EDİLMƏSİ

Əməl etmə üzrə vəzifə

Qüvvədə olan qanunvericilik əməl etməklə bağlı həm müvafiq müəssisələrin, həm də ayrı-ayrı siqaret çəkənlərin üzərinə qanuni vəzifələr qoymalı və qanunu pozmağa görə müəssisələrə və ola bilsin ki, siqaret çəkənlərə tətbiq edilməli olan cəzaları nəzərdə tutmalıdır. İcra edilmə, bir qayda olaraq, müəssisələr üzərində cəmləşdirilməlidir. Qanunvericilik binanın sahibinin, rəhbərinin və ya cavabdeh olan başqa şəxsin üzərinə riyət etməklə bağlı cavabdehlik qoymalı və onların görməli olduğu tədbirləri dəqiq müəyyən etməlidir. Bu vəzifələrə daxil edilməlidir:

- (a) girişdə və digər müvafiq yerlərdə siqaret çəkməyə icazə verilmədiyini bildirən aydın lövhələr yerləşdirmək vəzifəsi. Bu lövhələrin formatı və məzmunu səhiyyə orqanları və ya digər hökumət idarələri tərəfindən müəyyənləşdirilməlidir və onlar insanların pozuntular haqqında məlumat verə bilən üçün telefon nömrəsini və ya digər mexanizmləri, eləcə də şikayətlərin göndərilməli olduğu bina üzrə cavabdeh şəxsin soyadını göstərə bilərlər;
- (b) binadan bütün kül qablarının yiğιşdirilması vəzifəsi;
- (c) qaydalara əməl edilməsi üzrə nəzarəti həyata keçirmək vəzifəsi;
- (d) binada siqaret çəkməkdən imtina edən ayrı-ayrı şəxslərin mükafatlandırılması üçün ağıllı konkret addımlar atmaq vəzifəsi. Bu addımlara insana siqaret çəkməmək xahişi ilə müraciət etmək, insana binanı tərk etməyi təklif etmək və qanunun icra edilməsinə cavabdeh olan müəssisəyə və ya başqa orqana müraciət etmək daxil ola bilər.

Cəzalar

Qanunvericilikdə onun pozulmasına görə cərimələr və ya digər pul cəzaları göstərilməlidir. Bu cərimələrin miqdarının labüb olaraq konkret praktikani və hər bir ölkənin adətlərini əks etdirəcəyinə baxmayaraq qərar qəbul edilərkən bir neçə prinsipə əsaslanılmalıdır. Ən vacib odur ki, pozulmanın və ya pozanların etinasız münasibətinin, yaxud əməlin adı xərcləri kimi qəbul edilməsinin qarşısının alınması üçün cərimələr kifayət qədər böyük olmalıdır. Daha böyük həcmidə cərimələr adətən daha az resurslara malik olan ayrı-ayrı siqaret çəkənlərin deyil, bundan daha çox müəssisələrin çəkindirilməsi üçün lazımdır. Təkrar pozuntulara görə cərimələr artırılmalıdır və digər daha ciddi qanun pozuntularına münasibətdə ölkədə mövcud praktikaya uyğun olmalıdır.

Pul cərimələrindən başqa qanunvericilik işlərin aparılmasına verilən lisenziyanın qüvvəsinin dayandırılması kimi ölkədəki praktika və qanunvericilik sisteminə uyğun inzibati sanksiyalar da nəzərdə tutu bilər. Bu cür "ən son cəza tədbirləri" nadir hallarda istifadə olunur, ancaq qanunu dəfələrlə pozan istənilən müəssisəyə münasibətdə qanunun tətbiq olunması üçün çox vacib əhəmiyyət kəsb edir.

Əgər məqsədə uyğundursa, ölkənin hüquqi və milli-mənəvi konteksti çərçivəsində bu qanun pozuntusuna görə cinayət cəzasının tətbiqi məsələsinə baxmaq olar.

İcra etmə infrastrukturu

Qanunvericilikdə icraya görə məsul orqan və ya orqanlar müəyyən edilməlidir və o, həm icra edilmənin monitorinqi, həm də pozanların təqib edilməsi sistemini özündə birləşdirməlidir.

Monitorinq əməl edilmə məsələsində müəssisələrin yoxlanması prosesini ehtiva etməlidir. Tüstüsüz mühitlə bağlı qanunvericiliyə əməl edilməsinin təmin olunması üçün yeni yoxlama sisteminin yaradılmasına nadir hallarda zərurət meydana çıxır. Əməl edilməyə adətən binaların və müəssisə və ya idarədə iş yerlərinin yoxlanması üçün artıq mövcud olan bir və ya daha çox mexanizmlərin köməyi ilə nəzarət etmək olar. Bu məqsəd üçün adətən müxtəlif imkanlar olur. Bir sıra ölkələrdə əməl edilmə üzrə müfəttişliklər işlərin aparılmasına lisenziya verilməsi üzrə müfəttişliklərə, tibbi-sanitariya müfəttişliklərinə, iş yerlərində sağlamlığın və təhlükəsizliyin mühafizəsi üzrə müfəttişliklərə, yanğın əleyhinə müfəttişliklərə və ya bunlara uyğun programlara integrasiya edilə bilər. Bəzi hallarda məlumat əldə edilməsi üçün eyni zamanda bir neçə belə mənbədən istifadə etmək məqsədə uyğun ola bilər.

İmkan daxilində yerli səviyyədə icra edilmənin təmin olunması üzrə müfəttiş və ya agentlərdən istifadə etmək tövsiyə edilir; bu icra edilmənin təmin olunması üzrə mövcud resursları artırma və əməl edilmənin səviyyəsini yüksəldə bilər. Bu yanaşma milli miqyasda ardıcıl yanaşmanın tətbiq edilməsi üçün milli koordinasiya mexanizminin yaradılmasını tələb edir.

İstifadə edilən mexanizmdən asılı olmayaraq monitorinq icra edilmənin təmin olunmasının ümumi planına əsaslanmalıdır və müfəttişlərin effektiv hazırlanması prosesini özündə ehtiva etməlidir. Effektiv monitorinq müntəzəm yoxlamaları, planlaşdırılmamış qəfləti yoxlamaları, eləcə də şikayətlərə cavab olan yoxlama səfərlərini özündə ehtiva edə bilər. Bu cür səfərlər qanun qüvvəyə mindikdən sonrakı ilk dövrə faydalı ola bilər, belə ki, pozuntuların əksarıyyəti, ehtimal ki, qəsdən edilməyəndir. Qanunvericilik, əgər bu səlahiyyətlər hələ mövcud qanunda təsbit olunmayıbsa, müfəttişlərə qanunun qüvvəsinin şamil olunduğu binalara daxil olmağa, nümunələr götürməyə və faktik məlumatlar toplamağa icazə verməlidir. Buna bənzər şəkildə, qanunvericilik müəssisələrə müfəttişlərin işində maneçilik yaratmayı qadağan etməlidir.

Effektiv monitorinqin dəyəri həddən artıq deyil. Büyyük sayıda müfəttiş götürmək lazımlı deyil, belə ki, yoxlamalar mövcud programların və heyətin köməyi ilə yerinə yetirilə bilər və bir də ona görə ki, təcrübənin göstərdiyi kimi tüstüsüz mühit üzrə qanunvericilik öz icrasını (yəni, onun əsasən ictimaiyyət tərəfindən icrasını) özü təmin edir. Əgər qanunvericilik danişqsız yerinə yetirilirsə və müəssisələrin və geniş ictimaiyyətin maarifləndirilməsi üzrə fəal səylər edilirsə, onda qanunla təqib etmə hallarının sayı az ola bilər.

Bu programlar bahalı olmamasına baxmayaraq, müəssisələrin maarifləndirilməsi, müfəttişlərin hazırlanması, yoxlama prosesinin əlaqələndirilməsi və müəssisələrin adı iş saatlarından kənar yoxlanması görə heyətin mükafatlandırılması üçün resurslar lazımdır. Bu məqsədlə maliyyələşdirmə mexanizmi müəyyən edilməlidir. Effektiv monitorinq programları vergi daxil olmalarının məqsədli istifadəsi, sahibkarlıq fəaliyyətinin lisenziyalasdırılmasına görə yiğimlər və pozanlar tərəfindən ödənilən cərimələrə görə məqsədli daxil olmalar kimi müxtəlif maliyyələşdirmə mənbələrindən istifadə edir.

İcranın təmin olunması strategiyaları

İcranın təmin edilməsinə strateji yanaşmalar riayət edilməni maksimuma çatdırı, qanunvericiliyin həyata keçirilməsini sadələşdirə və icrası üçün zəruri olan resursların səviyyəsini aşağıya sala bilər.

Xüsusilə də qanun qəbul edildikdən dərhal sonrakı dövrədə icra edilmənin təmin olunması üzrə fəaliyyət qanunun uğur qazanması və gələcək monitorinqin və icranın uğurlu olması üçün həddindən artıq vacib əhəmiyyət kəsb edir. Bir çox yurisdiksiyalarda “yüngül” icra etmənin ilkin dövrü tövsiyə edilir, həmin müddət ərzində pozanlar xəbərdar edilir, amma cəzalandırılmırlar. Bu yanaşma müəssisələrin sahiblərinin qanun üzrə cavabdehliyi haqqında maarifləndirilməsi üzrə fəal kampaniya ilə birləşdirilməlidir və sahibkarlar başa düşməlidirlər ki, ilkin güzəştli dövrən sonra və ya təxirə salma dövründən sonra daha sərt icra edilmə gəlir.

Fəal icra edilmə başlayanda bir çox yurisdiksiyalar qorxutmanı gücləndirmək üçün yüksək təqib etmə dərəcəsindən istifadə etməyi məsləhət görürler. Qanuna fəal meydan oxuyan və cəmiyyətə yaxşı məlum olan aşkar surətdə pozanların aşkar edilməsi yolu ilə, dəqiq və cəld tədbirlərin qəbul edilməsi yolu ilə və cəmiyyət tərəfindən bu tədbirlərin mümkün olan qədər daha çox başa düşülməsini təmin etmək arzusu ilə müvafiq orqanlar öz qətiyyətlərini və qanuna ciddi münasibətlərini nümayiş etdirə bilərlər. Bu qanuna könüllü riayət edilməni yüksəldir və gələcək monitorinq və icra edilmənin təmin olunması üçün lazım olan resursları ixtisar edir.

Tüstüsüz mühitin təmin olunması üzrə qanunlar tez bir zamanda yetərli olmasına baxmayaraq, vacibdir ki, müvafiq orqanlar nümayişkarana surətdə riayət etməmənin istənilən ayrı-ayrı hallarına qarşı tez və qətiyyətlə cavab tədbiri görməyə hazır olsunlar. Xüsusilə o hallarda ki, qanun tez bir zamanda qüvvəyə minir, açıqcasına qanuna tabe olmaqdan imtina etməklə onu pozan nadir şəxslər ola bilər. Belə hallarda qətiyyətli surətdə cavab tədbirləri görülməsi əməl edilmə üçün əsas yaradır ki, bu da gələcək səyləri asanlaşdırır, ancaq qətiyyətsizlik göstərmək pozulma hallarının geniş surətdə yayılmasına gətirib çıxara bilər.

İctimaiyyəti səfərbər etmək və cəlb etmək

Monitorinqin və icranın təmin edilməsi programının effektivliyini ictimaiyyətin proqrama cəlb edilməsi nəticəsində artırmaq olar. İctimaiyyətin dəstəyinin cəlb edilməsi və əhalinin əməl etməyə nəzarət edilməsinə və pozulma halları barədə məlumat verilməsinə həvəsləndirilməsi hüquq-mühafizə orqanlarının pozanları aşkar etmək imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirir və əməl edilmənin təmin olunması üçün zəruri olan resursları ixtisar edir. Həqiqətən bir çox yurisdiksiyalarda əhalinin şikayətləri əməl edilmənin təmin olunmasında əsas vasitədir. Bu səbəbdən tüstüsüz mühit haqqında qanunvericilik göstərməlidir ki, istənilən şəxs şikayət verə bilər və istənilən şəxsə və ya qeyri-hökumət təşkilatına ikincili tüstünün təsirini tənzimləyən tədbirlərin köməyi ilə əməl edilmənin təmin olunması üçün tədbirlər görməyə icazə verilməlidir. Əhalinin pozulma halları barədə məlumat verməsinə həvəsləndirilməsi üçün icra edilmənin təmin olunması Proqramı pulsuz “qaynar” telefon xəttinin və ya buna oxşar sistemin olmasını özündə ehtiva etməlidir.

MONİTORİNQ VƏ TƏDBİRLƏRİN QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Tütün tüstüsünün təsirinin azaldılması üzrə tədbirlərin monitorinqi və qiymətləndirilməsi bir sıra səbəbdən çox vacibdir, məsələn:

- (a) qanunvericilik müddəalarının gücləndirilməsinə və genişləndirilməsinə siyasi və ictimai dəstəyin artırılması üçün;
- (b) digər ölkələrin səyləri barədə məlumat verəcək və onlara dəstək verəcək uğurlu nümunələrin sənədlili təsdiqi üçün;
- (c) tədbirlərin həyata keçirilməsinin pozulması üzrə tütün sənayesi tərəfindən edilən səylərin aşkar edilməsi və ictimaiyyətin məlumatlandırılması üçün.

Monitorinq və qiymətləndirmənin dərəcəsi və mürəkkəbliyi mövcud təcrübə və resurslardan asılı olaraq yurisdiksiyalar arasında fərqlənir. Bununla belə istifadə edilmiş tədbirlərin nəticələrini, xüsusilə də iş yerlərində və ictimai yerlərdə ikincili tütün tüstüsünün təsirinin əsas göstəricisi üzrə, qiymətləndirmək vacibdir. Xərc nöqtəyinə nəzərindən buna nail olmağın səmərəli bir üsulu iş yerlərinin yoxlanması kimi müntəzəm fəaliyyət gedisində toplanmış məlumatlardan və informasiyalardan istifadə edilməsi ola bilər.

Əsas proses və nəticələrin baxılmalı səkkiz göstəricisi mövcuddur².

Proseslər

- (a) bütün əhali və ola bilsin ki, konkret qruplar, məsələn, bar işçiləri arasında tüstüsüz mühitin yaradılması üzrə siyasetlə bağlı bilgilər, mövqelər və dəstək;
- (b) tüstüsüz mühitin yaradılması üzrə siyasetin köməyi ilə qanunun icrasının və ona əməl edilməsinin təmin olunması;

Nəticələr

- (c) iş yerlərində və ictimai yerlərdə tütün tüstüsünün işləyənlərə təsirinin azaldılması;
- (d) iş yerlərində (xüsusilə restoranlarda) və ictimai yerlərdə havada ikincili tütün tüstüsünün miqdarının azaldılması;
- (e) ikincili tütün tüstüsünün təsirindən ölüm və xəstələnmə hallarının azalması;
- (f) xüsusi evlərdə ikincili tütün tüstüsünün təsirinin azaldılması;
- (g) sıqaret çəkməyin yayılmasındakı və sıqaret çəkməklə bağlı davranışlardakı dəyişikliklər;
- (h) iqtisadi təsir.

² "ÜST-nin ikincili tütün tüstüsünün təsirindən qorunmaq siyasəti məsələləri üzrə tövsiyələri" adlanan nəşrdə bütün bu göstəricilər üzrə digər yerlərdə aparılmış monitoring sahəsindəki araşdırılmalarla istinadlar vardır. (ÜST-nin siyaset üzrə tövsiyələr nəşri: ikincili tütün tüstüsünün təsirindən qorunma). Cenevrə, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı, 2007-ci il.

Qanunvericiliyin nümunələrinə və sorğu materialallarına istinadlar

Aşağıda ən yaxşı təcrübənin mövcud rəhbər prinsiplərinə daha çox dərəcədə uyğun gələn, hal-hazırda qüvvədə olan milli və submilli qanunvericilik aktlarına istinadlar verilir:

- (a) Büyük Britaniya və Şimalı İrlandiya Birleşmiş Krallığı, Sağlamlıq haqqında qanun, 2006-ci il,
<http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/20060028.htm>

- (b) Yeni Zelanda, Tüstüsüz mühit haqqında qanuna düzeliş, 2003-cü il,
http://www.legislation.govt.nz/browse_vw.asp?content-set=pal statutes

- (c) Norveç, Tütünün zərərlı təsirinin qarşısının alınmasına dair 9 mart 1973-cü il tarixli Qanun No. 14.
<http://odin.dep.no/hod/engelsk/regelverk/p20042245/042041-990030/dok.bn.html>
(Ancaq qeyd edilməlidir ki, siqaret çəkmək haqqında bölmələrin seçimi hazırkı rəhbər prinsiplərlə tövsiyə olunmur.)

- (d) Şotlandiya, Siqaretçəkmə, sağlamlıq və sosial yardım (Şotlandiya) 2005-ci il Qanunu,
<http://www.opsi.gov.uk/legislation/scotland/acts2005/20050013.htm>
Müddəalar: <http://www.opsi.gov.uk/si/si2006/20061115.htm>

- (e) Uruqvay, Dekret 40/006,
<http://www.globalsmokefreepartnership.org/files/132.doc>

- (f) İrlandiya, Səhiyyə haqqında qanun, 2004-cü il (Tütün) (Düzəliş)
<http://193.178.1.79/2004/en/act/pub/0006/index.html>

- (g) Bermud Adaları, Tütün məmulatları haqqında 2005-ci il Qanununa düzəliş (ictimai səhiyyə),
<http://www.globalsmokefreepartnership.org/files/139.DOC>

Sorgu materialları

1. ÜST-nin aparılmış siyasete dair tövsiyesi: ikincili tütün tüstüsünün təsirindən qorunma. Cenevrə, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı, 2007...

Bu ünvanda əldə edilə bilər:

http://www.who.int/tobacco/resources/publications/wntd/2007/who_protection_exposure_final_25June2007.pdf

2. Tütün tüstüsü və qeyri-ixtiyari tüstü ilə nəfəsalma. XBAA (IARC) ın insanlara kanserogen təhlükəlerin təkamülünə dair monoqrafiyaları, Cild. 83, Lion, Fransa, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı və Xərcəngə dair Beynəlxalq Araşdırma Agentliyi, 2004.

BÜÜVANDA ALDA EDILA HILAR

<http://monographs.iarc.fr/ENG/Monographs/vol83/volume83.pdf>

3. Tütün tüstüsünə qeyri-ixtiyari məruz qalmanın sağlamlıq üçün fəsadları: Baş Cərrahın hesabatı. Vaşinqton, KD, ABŞ Səhiyyə və İnsana xidmətlər Departameti, 2006.

Bu ünvanda əldə edilə bilər:

<http://www.surgeongeneral.gov/library/secondhandsmoke/>

4. Ətraf mühitdəki tütün tüstüsünün toksik hava kontaminantı kimi identifikasiyası. San Fransisko, ABŞ, Kaliforniya Ətraf Mühitin Qorunması Agentliyi: Hava Resursları Şurası, 2005.

Bu ünvanda əldə edilə bilər:

<http://repositories.cdlib.org/tc/surveys/CALEPA2005/>

5. Birgə brifinq sənədi: Tütünə qarşı mübarizə haqqında ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının 8-ci Maddəsinin həyata keçirilməsi üzrə təkiflə olunan tövsiyələr. Çərçivə Konvensiya Alyansi və Qlobal Tütün Tüstüsündən Azad Tərəfdəşləq, 2007. Bu ünvanda əldə edilə bilər:

http://www.fctc.org/x/documents/Article8_COP2_Briefing_English.pdf

6. Tütün tüstüsünə qarşı qlobal tərəfdəşləq veb-sayıtı. Tütün tüstüsündən azad mühitin yaradılması barədə uğurlu işin nümunələri və bu sahədəki problemlər haqqında materiallar yerləşdirilmişdir. Tüstüsüz mühitin yaradılması üzrə strategiyalara istinadlar, qiymətləndirmənin nəticələri barədə hesabatlar, qanunvericilik aktları və məlumat-təhlilət kampaniyaları, eləcə də həyata keçirilmələr üzrə tövsiyələr verilir.

Bu ünvanda əldə edilə bilər:

www.globalsmokefreepartnership.org

7. Tüstü təmizlənəndən sonra: yeni tüstüdən azad mühit barədə qanunun təsirinin qiymətləndirilməsi.

Vellinqton, Yeni Zelandiya, Səhiyyə Nazirliyi, 2006.

Bu ünvanda əldə edilə bilər:

<http://www.moh.govt.nz/moh.nsf/by+unid/A9D3734516F6757ECC25723D00752D50?Open>

Maddə 11

Həyata keçirilməsinin rəhbər prinsipləri

■ ■ ■ ■ ■
MADDƏ 11

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nİN ÇƏRÇİVƏ KONVENTSIYASININ 11-ci MADDƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİ

TÜTÜN MƏMULATLARININ QABLAŞDIRILMASI VƏ MARKALANMASI

MƏQSƏD, PRİNSİPLƏR VƏ TERMİNLƏRDƏN İSTİFADƏ EDİLMƏSİ

Məqsəd

Tütünə qarşı mübarizə haqqında ÜST-nin Çərçivə Konvensiyasının digər müddəalarına və Tərəflərin Konfransının məqsədlərinə uyğun olaraq bu rəhbər prinsiplər Konvensiyanın 11-ci Maddəsi üzrə öz öhdəliklərinin yerinə yetirilməsində Tərəflərə kömək etmək və qablaşdırılma və markalanma haqqında öz tədbirlərinin səmərəliliyini artırmaq məqsədilə Tərəflərin istifadə edə biləcəyi tədbirlərin təklif edilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. 11-ci Maddədə deyilir ki, Konvensiyanın hər bir Tərəf üçün qüvvəyə mindiyi andan sonra həmin Tərəf üç il müddətində qablaşdırılma və markalanma haqqında effektiv tədbirlər qəbul edir və yerinə yetirir.

Prinsiplər

Konvensiyanın və onun protokollarının məqsədlərinə nail olunması və eləcə də onun müddəalarının uğurla yerinə yetirilməsi üçün Konvensiyanın 4-cü Maddəsində deyilir ki, Tərəflər, xüsusilə bu prinsipi əldə rəhbər tuturlar ki, hər bir insan tütündən istifadənin və tütün tüstüsünün təsirinin sağlamlıq üçün ağır nəticələri, narkotik xarakteri və ölümçül təhlükəsi barədə məlumatlandırılmalıdır.

Tütün istifadəsi və tütün tüstüsünün təsiri ilə əlaqədar xəstələnmə risklərini və vaxtsız ölümü bütün dünyada bir çox adamlar bütövlükdə dərk etmir, düzgün başa düşmür və ya kifayət qədər qiymətləndirmirlər. Tütün məməlumatlarının qablaşdırılması üzərində yerləşdirilən sağlamlığa zərər haqqında yaxşı düşünülmüş xəbərdarlıqlar və məlumatlar tütünün istifadəsinin sağlamlığa təsiri haqqında əhalinin məlumatlandırılmasının artırılması üsulları və tütünün istifadəsinin azaldılmasının səmərəli üsulları baxımından faydalıdır. Tütün məhsullarının qablaşdırılması və markalanması ilə əlaqədar sağlamlığa zərər haqqında faydalı xəbərdarlıqlar və məlumatlar tütünə qarşı mübarizəyə hərtərəfli və kompleks yanaşmanın əsas komponentləridir.

Tərəflərə, qablaşdırılma və markalanma haqqında yeni tədbirlərin müəyyən edilməsi zamanı digər Tərəflərin faktiki məlumatlarına və praktiki təcrübəsinə baxmaq və həyata keçirə biləcəkləri daha çox səmərəli tədbirlər tətbiq etməyə cəhd etmək lazımdır.

Konvensiyanın 20-ci və 22-ci Maddələrində nəzərdə tutulduğu kimi, beynəlxalq əməkdaşlıq və qarşılıqlı dəstək Konvensiyanın 11-ci Maddəsinin tam həyata keçirilməsi və səmərəliliyinin artırılması üçün Tərəflərin potensialının möhkəmləndirilməsinin başlıca prinsipləridir.

Terminlərdən istifadə edilməsi

Bu rəhbər prinsiplərin məqsədləri üçün:

- " hüquqi tədbirlər" müvafiq yurisdiksiyanın qanunlarına uyğun olaraq öhdəlikləri, tələbləri və ya qadağaları özündə birləşdirən və ya müəyyən edən istənilən hüquqi sənəd deməkdir. Belə sənədlərin nümunələrinə aktlar, qanunlar, normalar, inzibati qərarlar və ya icra sərəncamları daxildir, lakin bununla məhdudlaşdırır;
- "daxili əlavə" pərakəndə ticarətdə istehlakçının aldığı fərdi qablaşdırılma və/və ya blokun daxilində istənilən informasiya daşıyıcısını bildirir, məsələn, kiçik buklet və ya kitabça;
- "xarici əlavə" pərakəndə ticarətdə istehlakçının aldığı fərdi qablaşdırılma və/və ya blokun üzərinə yapışdırılmış, istənilən informasiya daşıyıcısını bildirir, məsələn, üst sellofan örtüyün altına yerləşdirilmiş və ya siqaret qutusunun xarici səthinə yapışdırılmış kiçik kitabça.

QABLAŞDIRILMA VƏ MARKALANMAYA DAİR SƏMƏRƏLİ TƏLƏBLƏRİN HAZIRLANMASI

Sağlamlığa zərər haqqında yaxşı düşünülmüş xəbərdarlıqlar və məlumatlar sağlamlıq üçün risklər və tütünün istifadəsinin azaldılması barədə informasiyanın verilməsi üzrə səmərəli tədbirlərin bir hissəsidir. Faktiki sübutlar var ki, sağlamlıq üçün zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların səmərəliliyi onların görünüşünün böyüdülməsindən asılı olaraq artırılır. Sağlamlığa zərər haqqında yalnız mətnindən ibarət kiçik xəbərdarlıqlarla müqayisədə şəkilli daha iri xəbərdarlıqlar daha böyük ehtimalla nəzərə çarparacaq, sağlamlıq üçün zərərli risklər haqqında informasiyanı daha yaxşı çatdıracaq, yüksək emosional reaksiya yaradacaq və tütündən istifadə edənlərin tütündən istifadəni dayandırmağa və azaltmağa motivasiyasını artıracaq. Şəkilli daha iri xəbərdarlıqlar da vaxtaşını öz səmərəliliyini daha yaxşı saxlayır və aşağı seviyyəli savada malik əhaliyə, uşaqlara və gənclərə sağlamlığa təsir haqqında informasiyanın verilməsində xüsusişə səmərəlidir. Səmərəliliyi artırın digər elementlərə əsas markalanmış səthlərdə və həmin əsas markalanmış səthlərin üst hissəsində sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların yerləşdirilməsi; aq-qara təsvirlər əvəzinə rəngli təsvirlərdən istifadə edilməsi; sağlamlığa zərər haqqında bir neçə xəbərdarlığın və məlumatın eyni vaxtda təsvir edilməsi haqqında tələb; və sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların müntəzəm təkrar yoxlanılması daxildir.

Dizayn elementləri

Yerləşdirilmə

Konvensiymanın 11.1(b)(iii)-ci Maddəsində göstərilmişdir ki, hər bir Tərəf sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların iri, aydın, görünən və asan oxunan olması

üçün səmərəli tədbirlər qəbul edir və həyata keçirir. Qablaşdırılma üzərində sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların yerləşdirilməsi və tərtib üsulu maksimal görünüşü təmin etməlidir. Araşdırımlar onu göstərir ki, belə xəbərdarlıqlar və məlumatlar qutuların üz və əks tərəfinin alt hissəsindən daha çox, üst hissəsindən daha görünən olur. Tərəflərə sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatların aşağıda göstərilən yerlərdə yerləşdirilməsini tələb etmək lazımdır:

- qablaşdırılmanın əksər növlərinin üz tərəfinin istehlak üçün daha görünüşlü olduğunu nəzərə alaraq, sağlamlıq üçün zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların böyük görünüşünü təmin etmək üçün hər bir ayrıca qutu və qablaşdırılmanın yalnız bir tərəfində deyil, üz tərəfində olduğu kimi, əks tərəfində də (və ya iki dən cəhd dursa, bütün əsas üz tərəflərində);
- görünüşü artırmaq üçün əsas markalanmış səthin aşağı hissəsindən daha çox əsas markalanmış səthdə, xüsusilə yuxarı səthdə; və
- beləliklə qablaşdırılmanın adı qaydada açılması zamanı sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlığının mətni və ya təsviri pozulmasın və ya örtülməsin.

Tərəflərə sağlamlığa zərər haqqında 8-ci bənddə göstərilən xəbərdarlıqlara və məlumatlara əlavə olaraq qablaşdırmanın bütün tərəflərində digər belə xəbərdarlıqların və məlumatların və eləcə də daxili və xarici əlavələrin vurulmasını tələb etmək imkanını nəzərdən keçirmək lazımdır.

Tərəflərə markalanma və qablaşdırılma üzərində tələb edilən digər informasiya və ya kommersiya əlavələri və xarici daşıyıcılar tərəfindən sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların qarşısının örtülməməsini təmin etmək lazımdır. Tərəflərə, eləcə də Konvensiymanın 15-ci Maddəsində təyin edilən digər markalanmanın, məsələn, vergi marka və qeydlərinin ölçülərinin təyin edilməsi və yerləşdirilməsi zamanı, bu markalanmanın sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların heç bir hissəsinin üstünü örtməməsini təmin etmək lazımdır.

Tərəflərə sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıq və məlumatların siqaret filtrinin üst örtüyündə və/və ya siqaret üçün istifadə edilən giliz köynəklərin, filtrlərin və kağızların qablaşdırılması kimi digər uyğun materialların üzərində, eləcə də qəlyan çəkilməsində istifadə edilən digər vasitələrin üzərində çap edilməsi tələbi də daxil olmaqla, yerləşdirilməsinə aid olan digər yeni tədbirlərin qəbul edilməsi imkanını nəzərdən keçirmək lazımdır.

Ölçülər

Konvensiymanın 11.1(b)(iv)-ci Maddəsində göstərilmişdir ki, tütün məhsullarının qablaşdırılması və markalanması üzərində sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatlar əsas markalanmış səthin 50%-ni və ya daha çox hissəsini təşkil etməli, lakin heç bir halda əsas markalanmış səthin 30%-dən az olmamalıdır. Sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların səmərəliliyinin ölçülərin böyüdülməsi vasitəsilə artması faktını nəzərə alaraq, Tərəflərə əsas markalanmış səthin 50%-dən çoxunu tutan sağlamlığa zərər haqqında belə xəbərdarlıqların və məlumatların istifadə edilməsi imkanını müzakirə etmək və belə məlumatlarla əsas markalanmış səthin

Kmükün qədər böyük hissəsini örtməyə cəhd etmək lazımdır. Sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların mətni ümumi görünüşü və oxunuşu gücləndirən qalın və asan oxunan şriftlə, qarnitur və rənglə (rənglərlə) çap edilməlidir.

Çərçivəyə salınma tələb edilirsə, sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların tutduğu əsas markalanmış səthin faizinin hesablanması zamanı Tərəflərə çərçivəyə salınma üçün ayrılmış boş yerin xəbərdarlıqların və məlumatların öz sahəsindən çıxarılmasının mümkününü müzakirə etmək; çərçivəyə salınma üçün ayrılmış boş yeri sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların boş yerinin ümumi faizinə əlavə etmək, lakin onu həmin xəbərdarlıqlar və məlumatların tutduğu yerə daxil etmək lazımdır.

Şəkillərdən istifadə edilməsi

Konvensiymanın 11.1(b)(v)-ci Maddəsində deyilir ki, tütün məmulatlarının qablaşdırılmasında və markalanmasında sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatlar şəkillər və piktoqramlar formasında, ya da onların əlavə edilməsi ilə yerinə yetirilsə bilər. Faktiki məlumatlar onu bildirir ki, sağlamlığa zərər haqqında şəkil və mətn məzmunlu xəbərdarlıqlar və məlumatlar təkcə mətnindən ibarət olanlardan daha səmərəlidir. Onların əlavə üstünlüyü həm də ondan ibarətdir ki, onlar aşağı səviyyəli savada malik insanlara və sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların mətninin yazılışı dili (dilləri) bilməyənlərə aydın ola bilər. Qablaşdırılma və markalanma haqqında Tərəflərə öz tələblərində tam rəngli, mədəni qəbul edilən şəkillərin və piktoqramların daxil edilməsinin vacibliyini göstərmək lazımdır. Tərəflərə əsas markalanmış səthlərin hər iki tərəfində sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların (və ya ikidən çoxdursa, bütün əsas tərəflərdə) şəkil formasında istifadə edilməsinin mümkününə baxmaq lazımdır.

Sübutlar vardır ki, sağlamlığa zərər haqqında şəkilli xəbərdarlıq və məlumatlar yalnız mətnindən ibarət olanlarla müqayisədə:

- daha tez görünəcək;
- istifadəçilər tərəfindən daha faydalı hesab edilir;
- vaxt keçdikcə daha tez görünən olur;
- tütündən istifadənin sağlamlıq üçün riskləri haqqında informasiyanı daha yaxşı çatdırır;
- tütündən istifadənin sağlamlıq üçün riskləri barədə və tütündən istifadənin dayandırılması barədə düşünməyə daha çox həvəsləndirir;
- tütündən istifadəni dayandırmaq üçün motivasiya və qətiyyəti gücləndirir; və
- tütündən istifadəni dayandırmaq üçün daha çox səylərlə assosiasiya edilir.

Sağlamlığa zərər haqqında şəkilli xəbərdarlıqlar və məlumatlar, eləcə də qablaşdırılmaya yapıldıqları markanın təsirini korlaya bilər və qablaşdırılmanın ümumi cəlbediciliyini azalda bilər.

Tütün məməlatlarının qablaşdırılmasının üzərində istifadə edilmək üçün çəkilmiş təsvirlərin yaradılması zamanı imkan daxilində Tərəflərə həmin təsvirlərə aid sahiblik və ya müəlliflik hüquqlarının qrafik-dizaynerlərə və ya digər mənbələrə verilməsi əvəzinə, özlərinin əldə etmələri lazımdır. Bu, kütłəvi informasiya vasitələrində kompaniyalar və internetdən istifadə də daxil olmaqla, tütünə qarşı mübarizə üzrə digər tədbirlər üçün təsvirlərin istifadəsi zamanı maksimum çevikliyi təmin edir. Bu, eləcə də Tərəflərə digər yurisdiksiyalara təsvirlərdən istifadə üçün lisenziya təqdim etmək imkanı verə bilər.

Rəng

Ağ-qara təsvirlərdən fərqli olaraq rəngdən istifadə edilməsi sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların illüstrasiya edilmiş elementlərinin ümumi görünüşünə təsir edir. Ona görə də Tərəflərə sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların illüstrasiya edilmiş ağ-qara elementlərinin çapından daha çox tam rəngli (dörd rəngli) olmasını tələb etmək lazımdır. Tərəflər sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların mətn elementlərinin görünüşünü gücləndirmək və oxunuşunu maksimum həddə çatdırmaq üçün fon və mətnin ziddiyətli rənglərini seçməlidirlər.

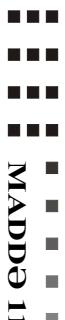
Vaxtaşırı dəyişdirilmə

ÜST-nin Çərçivə Konvensiyasının 11.1(b)(ii)-ci Maddəsində deyilir ki, sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatlar vaxtaşırı dəyişdirilməlidir. Bunu sağlamlığa zərər haqqında eyni zamanda mövcud olan bir neçə xəbərdarlığın və məlumatın köməyi ilə və ya sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların məzmununun dəyişdiriləcəyi tarixin müəyyən edilməsindən sonra həyata keçirmək olar. Tərəflərə hər iki növ dəyişdirilmənin istifadə edilmə imkanına baxmaq lazımdır.

Sağlamlığa zərər haqqında yeni xəbərdarlıqların və məlumatların yeniliyinin təsiri vacibdir, belə ki, mövcud məlumatlara görə vaxt keçidkə təkrar olunan xəbərdarlıqların və məlumatların təsiri azalma tendensiyasına malik olduğu halda xəbərdarlıqlarda və məlumatlarda dəyişiklik effektivliyin artması ilə bağlıdır. Saçlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların dəyişdirilməsi və onların dizaynın və tərkibinin dəyişdirilməsi görünüşün saxlanması və təsirin güclənməsi üçün vacib əhəmiyyət kəsb edir.

Tərəflərə sağlamlığa zərər haqqında eyni vaxtda görünən xəbərdarlıqların və məlumatların sayını göstərmək lazımdır. Onlara həm də tələb etmək lazımdır ki, konkret məməlatların seriyasında sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatlar elə tərzdə çap edilməlidir ki, onların hər biri pərakəndə qablaşdırılmaların eyni miqdardında, sadəcə markalı məməlatların hər bir kateqoriyası üçün deyil, eləcə də qablaşdırılmanın hər ölçüsü və növü üçün markalı məməlatların kateqoriyası tərkibinin hər markası üçün təsvir edilsin.

Tərəflərə müəyyən vaxt müddətindən sonra, məsələn, hər 12-36 aydan bir dəyişdirmək üçün lap əvvəldən sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatların iki və ya daha çox dəstinin tərtib edilməsi imkanına baxmaq lazımdır. Keçid müddətində sağlamlığa zərər haqqında köhnə xəbərdarlıqların və məlumatların yenisi ilə dəyişdirildiyi zaman Tərəflərə bir dəstin tədricən digəri ilə dəyişdirilməsi müddətini nəzərdə tutmaq lazımdır, bu müddətdə hər iki dəst eyni vaxtda istifadə edilə bilər.

Məlumatın məzmunu

Sağlamlığa zərər haqqında müxtəlif xəbərdarlıqların və məlumatların istifadə edilməsi təsir ehtimalını artırır, belə ki, sağlamlığa zərər haqqında müxtəlif xəbərdarlıqlar və məlumatlar müxtəlif adamlarda əks-səda yaradır. Sağlamlığa zərər haqqında müxtəlif xəbərdarlıqlara və məlumatlara tütün tüstüsünün sağlamlıq üçün zərərləri və təsiri ilə yanaşı tütündən istifadə ilə əlaqədar müxtəlif məsələlər da daxil olmalıdır, məsələn:

- istifadənin dayandırılması barədə tövsiyə;
- tütünün narkotik xarakteri;
- mənfi iqtisadi və sosial nəticələr (məsələn, tütün məmulatlarının əldə edilməsi üçün illik xərclər); və
- tütündən istifadənin başqa adamlara (məsələn, atanın siqaret çəkmə ilə əlaqədar vaxtından əvvəl xəstəliyi və tütün tüstüsünün təsirindən yaxın adamların ölümü).

Tərəflərə həm də digər məlumatların yeni məzmunundan, məsələn, ətraf mühit üçün zərərləri nəticələr haqqında və tütün sənayesinin təcrübəsi haqqında informasiyadan istifadə etmək imkanına baxmaq lazımdır.

Sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların səmərəli tərzdə verilməsi vacibdir; ümumi ton qiymətləndirici deyil, nüfuzlu və informasiya xarakterli olmalıdır. Sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatlar sadə, aydın, qısa və mədəniyyət baxımından qəbul edilən dildə ifadə olunmalıdır. Belə xəbərdarlıqlar və məlumatlar müxtəlif formatlarda, məsələn, tövsiyələr, müsbət və dəstəkverici informasiya formasında təqdim edilə bilər.

Məlumatlar onu göstərir ki, sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıq və məlumatlar tütün istifadəsi ilə bağlı mənfi emosional assosiasiylar yaradırsa və əgər sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların daha inandırıcı və fərdiyətə uyğun olması üçün informasiya təcəssüm etdirilmişsə, daha səmərəli ola bilər. Qorxu kimi mənfi emosiyalar yaranan sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatlar tütündən istifadə edənlərin motivasiyasını gücləndirmək və onları istifadəni dayandırmağı bacaracaqlarına inandırmaq üçün nəzərdə tutulan informasiya ilə birlikdə xüsusi səmərəli ola bilər.

Tütünün qablaşdırılmasında istifadənin dayandırılması baxımından məsləhətverici köməyin və belə köməyin konkret mənbələrinin, məsələn, vebsaytların və ya pulsuz telefon nömrələrinin göstərilməsinin tütün istifadəçiləri üçün davranışlarının dəyişilməsində vacib əhəmiyyəti ola bilər. Tərəflərə nəzərə almaq lazımdır ki, tütündən istifadənin dayandırılması üzrə artan xidmətlər tələbatın artması barədə əlavə resurslar tələb edə bilər.

Dil

Konvensiyanın 11.3-cü Maddəsində deyilir ki, hər bir Tərəf 11.1(b)-ci Maddədə və 11.2-ci Maddədə göstərilmiş xəbərdarlıqların və digər mətndən ibarət informasiyanın tütün məmulatlarının hər bir qutusunun və qablaşdırılmasının üzərində və belə məmulatların istənilən xarici qablaşdırılmasının və markalanmasının üzərində Tərəflərin əsas dilində və ya dillərində göstərilməsini tələb edir.

Birdən artıq əsas dilin istifadə edildiyi yurisdiksiyalarda sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatlar hər bir markalanmış əsas səthdə birdən çox dildə təsvir edilə və ya müxtəlif markalanmış əsas səthlər üçün müxtəlif dillərdən istifadə edilə bilər. Məqsədə uyğunluq üçün müxtəlif dillər və ya dillərin uyğunluğundan da yurisdiksiyanın müxtəlif regionlarında istifadə edilə bilər.

Mənbənin göstərilməsi

Belə göstərilmə tütün məmulatlarının qablaşdırılması üzərində sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatların müəyyən mənbəyi barədə məlumat verir. Lakin onların sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların bir hissəsinin olub-olmaması haqqında müxtəlif rəylər mövcuddur. Bir sıra yurisdiksiyalar sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlara və məlumatlara inamı artırmaq üçün mənbəni göstərirlər, digərləri mənbənin göstərilməsini onunla əlaqədar daxili etməməyi qərara almışlar ki, o, xəbərdarlığın təsirini azalda bilər. Mənbənin göstərilməsinin tələb edildiyi hallarda, o, six-six sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlığın sonunda xəbərdarlığın öz mətnindən daha kiçik şriftlə yerləşdirilir. Son nəticədə əhalinin hədəf yarımqrupları arasında Tərəflərin etibar və nüfuz kimi konkret cəhətləri mənbənin göstərilməsinin etibarı artırıb-artırmayacağını və ya təsiri azaldacağını müəyyən etməy imkan verəcək.

Zəruri halda mənbə haqqında bəyanatda mötəbər ekspert mənbəni, məsələn, milli səhiyyə orqanını göstərmək lazımdır. Bəyanatın ölçüsü diqqəti yayındırmaması və məlumatın görünüşünü və təsirini azaltmaması üçün kiçik, lakin oxunuş üçün kifayət qədər böyük olmalıdır.

Komponentlər və ayrılan məhsullar haqqında informasiya

Konvensiyannın 11.2-ci Maddəsində göstərilmişdir ki, 11.1(b)-ci Maddədə nəzərdə tutulmuş xəbərdarlıqlara əlavə olaraq tütün məmulatlarının hər qutusunda və qablaşdırılmasında, eləcə də belə məmulatların istənilən xarici qablaşdırılmasında və markalanmasında, milli orqanların təyin etdiyi kimi, tütün məmulatlarının müvafiq komponentləri və onlardan ayrılan məhsullar haqqında informasiya verilməlidir.

Tərəflər bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsi zamanı hər qutuda və qablaşdırılmada tütün məmulatlarından ayrılan məhsulların müvafiq keyfiyyət xüsusiyyətlərinin göstərilməsinə tələb etmək lazımdır. Belə bəyanatların nümunələri bunlar ola bilər: "Bu sıqaretlərin tüstüsündə benzol var, onun xərcəng yaratdığı məlumudur" və "Sıqaretçəkmə sizi xərcəng yaranan 60-dan çox kimyəvi maddənin təsirinə məruz qoyur". Tərəflərə eləcə də bu informasiyanın sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar və məlumatlar üçün istifadə edilməyən əsas markalanmış səthin sahələrində və ya alternativ markalanmış səthdə (məsələn, qablaşdırılmışın yan tərəflərində) yerləşdirilməsini tələb etmək lazımdır.

Tərəflər tütün məmulatlarının qablaşdırılmasında və markalanmasında tütünün komponentləri və onlardan ayrılan məhsulların kəmiyyət və keyfiyyət məlumatlarında təkid etməməlidirlər, bu bəyanatlar nəzərdə tuta bilər ki, bir ticarət markası digərindən az zərərlidir, məsələn, qatranın, nikotinin və ya karbon oksidinin tərkibi haqqında "Bu sıqaretlərdə daha aşağı nitrozamin səviyyəsi var" kimi məlumatlar.

Yuxarıdakı üç bəndi 43-45-ci bəndlərlə əlaqəli təfsir etmək lazımdır.

QABLAŞDIRILMA VƏ MARKALANMA HAQQINDA SƏMƏRƏLİ TƏLƏBLƏRİN HAZIRLANMASI PROSESİ

Məməlatların kateqoriyalarına baxılması

Konvensiyanın 11.1(b)-ci Maddəsi tütün məməlatlarının hər qutusunun və qablaşdırılmasının üzərində və belə məməlatların istenilən xarici qablaşdırılmasında və markalanmasında sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların məzmununun təmin edilməsi üçün səmərəli tədbirlər qəbul etməyi və həyata keçirməyi hər bir Tərəfdən tələb edir. Məməlatların kiçik partiyalarını hazırlayan kampaniya və şirkətlər üçün və ya tütün məməlatlarının müxtəlif növləri üçün heç bir istisna mövcud olmamalıdır. Tərəflər hər bir məməlatla bağlı sağlamlığa zərərli nəticələrdə fikirlərini daha yaxşı toplamaq üçün sıqaretlər, sıqarlar, tüstüsüz tütün, bidilər, qəlyan üçün tütün kimi müxtəlif nov tütün məməlatları üçün sağlamlığa zərər haqqında müxtəlif xəbərdarlıqların və məlumatların tələb edilməsinin zəruriliyini müzakirə etmək lazımdır.

Qablaşdırılmanın müxtəlif növləri

Tərəflərə tütün məməlatlarının onların yurisdiksiyasında olan çox müxtəlif növ qablaşdırılmalarının geniş başa düşülməsini təmin etmək və tənəkə qutular, qutular, kisələr, qapaqlı qutular, aralanan və ya qaldırılaraq açılan qapağı malik qələmdən formasında qutular, şəffaf bükmə, şəffaf qablaşdırılma və ya məməlatin bir vahidinin qablaşdırılması kimi hər növə və formaya malik qablaşdırılmanın üzərində sağlamlığa zərər haqqında təklif edilən xəbərdarlıqların və məlumatların necə tətbiq ediləcəyini göstərmək lazımdır.

Əhalinin yarımqruplara oriyentasiyası

Tərəflərə əhalinin gənclər kimi ayrıca yarımqrupları üçün nəzərdə tutulmuş xəbərdarlıqlar işləyib hazırlamaq və sağlamlışa zərər haqqında xəbərdarlıqların miqdarını və dəyişdirilməsini müvafiq tərzdə uyğunlaşdırmaq lazımdır.

Satışdan əvvəl testdən keçirilmə

Mövcud vasitələrdən və vaxtdan asılı olaraq Tərəflərə əhalinin nəzərdə tutulmuş hədəf qrupları üçün sağlamlışa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üçün satışdan əvvəl test keçirilməsi imkanını müzakirə etmək lazımdır. Satışdan əvvəlki testdən keçirilmə əvvəlcədən görünməyən nəticələri, məsələn, sıqaretçəkmənin qeyri-iradi artımını, eləcə də onların mədəniyyət baxımından uyğunluğunu qiymətləndirməyə imkan verə bilər. Tütün sənayesi ilə əlaqəsi olmayan vətəndaş cəmiyyətinin bu prosesə öz köməyini təklif etmə imkanını müzakirə etmək lazımdır. Son nəticədə satışdan əvvəlki testdən keçirilmə daha gec mərhələdə qanunverici tədbirlərin dəyişdirilməsi ilə müqayisədə daha ucuz ola bilər.

Tərəflərə satışdan əvvəlki testdən keçirilmənin davamlı, mürəkkəb və bahali olmamasını nəzərə almaq lazımdır. Dəyərli informasiyanı hədəf əhalinin sadə, yığcam qruplarından və ya tez və ucuz alternativ olan internet vasitəsilə məsləhətləşmənin köməyi zamanı əldə etmək olar. Həyata keçirilmədə lazımsız ləngimədən qəçməq üçün satışdan əvvəlki testdən keçirilmə qanunverici tədbirlərin hazırlanması ilə paralel aparıla bilər.

Əhalinin məlumatlandırılması və iştirakı

Tərəflərə əhalini sağlamlığa zərər haqqında yeni xəbərdarlıqların və məlumatların tətbiq edilməsi təklifləri haqqında məlumatlandırmaq lazımdır. İctimai dəstək sağlamlığa zərər haqqında yeni xəbərdarlıqların və məlumatların tətbiq edilməsində Tərəflərə kömək edəcək. Bununla belə Tərəflərə əhalinin məlumatlandırılmasının və iştirakının Konvensiyanın həyata keçirilməsində lazımsız ləngimələr yaratmamasını təmin etmək lazımdır.

İnformasiyanın verilməsi üzrə fəaliyyətin dəstəklənməsi

Sağlamlığa zərər haqqında yeni xəbərdarlıqların və məlumatların tətbiq edilməsi əhalinin daha geniş, davamlı məlumatlandırılması və maarifləndirilməsi kompaniyaları ilə əlaqələndirilən zaman daha səmərəli olur. Kütləvi informasiya vasitələrində işıqlandırılma sağlamlığa zərər haqqında yeni xəbərdarlıqların və məlumatların maarifləndirici təsirini artırıcı bildiyi üçün bu vasitələrə vaxtında informasiya təqdim etmək lazımdır.

QABLAŞDIRILMA VƏ MARKALANMA HAQQINDA EFFEKTİV MƏHDUDİYYƏTLƏRİN HAZIRLANMASI

Yanlış fikrə aparan və ya yalançı qablaşdırılma və markalanmanın qarşısının alınması

Konvensiyanın 11.1(a)-ci Maddəsində göstərilmişdir ki, Tərəflər öz milli qanunvericiliklərinə uyğun effektiv tədbirlər qəbul edir və həyata keçirirlər ki, tütün məməlatlarının qablaşdırılması və markalanması tütün məməlatının satışını istənilən yalan, yaniltma və ya aldatma yolu ilə stimullaşdırmasın, tütün məməlatının xarakterik xüsusiyyətləri, sağlamlığa təsiri, təhlükəlilik və ya ondan ayrılan məhsullar ilə bağlı yanlış təəssürat yaradan istənilən termin, təsvir, ticarət markası, rəmz və ya hər hansı digər işarə də daxil olmaqla, müəyyən tütün məməlatının digər tütün məməlatından az zərərli olması barədə birbaşa və ya dolayı yanlış təəssürat yaranmasın. Bunlar "aşağı qatran tərkibli", "yüngül", "çox yüngül" və ya "yumşaq" kimi terminləri əhatə edə bilər; bununla belə həmin siyahı tam deyil, təqrividir. Tərəflər 11.1(a)-ci Maddə üzrə öhdəliklərini yerinə yetirərkən göstərilən terminlərin qadağan edilməsi ilə məhdudlaşmırlar, lakin həm də istənilən dildə istehlakçıları aldatmağa aparıb çıxaran "ekstra", "ultra" kimi və onlara bənzər terminləri qadağan etməlidirlər.

Tərəflərə qablaşdırılma və markalanmanın üzərində qatran, nikotin və karbon oksidi kimi ayrılan məhsullara dair rəqəmlərin təsvirini, o cümlədən firmanın və ya ticarət markasının hissələrini qadağan etmək lazımdır. Qatranın, nikotinin və karbon oksidinin ayrılması haqqında "siqaret çəkən maşının" köməyi ilə əldə edilmiş məlumatlar insana təsir haqqında inandırıcı qiymət vermir. Bundan əlavə belə inandırıcı epidemioloji və elmi məlumatlar yoxdur ki, "siqaret çəkən maşının" köməyi ilə əldə edilmiş tüstü ilə ayrılan zəif tərkibli məhsullara malik siqaretlər belə məhsulların daha artıq tərkibinə malik siqaretlərdən az zərərlidir. Ayrılan qatran və nikotinin göstərilən tərkibinə malik siqaretlərin marketinqi belə siqaretlərin daha az zərərli olması barədə yanlış bir qənaətə gətirib çıxarmışdır.

Tütün məməlatlarından istifadənin istənilən vaxt təhlükəsiz olması nəticəsinə gələrək istehlakçıların aldandığı və ya yalan məlumatıldığı hallarda Tərəflərə tütün məməlatlarının qablaşdırılmasında və markalanmasında yararlılıq müddətinin sona çatma tarixinin göstərilməsinin qarşısını almaq lazımdır.

Sadə qablaşdırılma

Tərəflərə standart rəng və qarniturla təsvir edilmiş ticarət adı və məməlatın adı (sadə qablaşdırılma) istisna olmaqla, qablaşdırılma üzərində loqotiplerin, firma təsvirlərinin rənglərinin və ya təbliğat məlumatının yerləşdirilməsinin məhdudiyəti və ya qadağan edilməsi üçün tədbir görülməsinin mümkünüyünü müzakirə etmək lazımdır. Bu, saqlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların görünüşünü və effektivliyini artırıa, belə məlumatlardan diqqətin yayınmasının qarşısını ala və bəzi məhsulların digərlərindən az zərərli olması təssüratı yaranan qablaşdırılma haqqında sənaye dizaynı metodlarından istifadə etməyə imkan verməyə bilər.

HÜQUQI TƏDBİRLƏR

Hazırlanma

Tərəflərə tütün məməlatlarının qablaşdırılması və markalanması haqqında hüquqi tədbirlərin hazırlanması zamanı kimin inzibati məsuliyyət daşıyacağı, riayət edilmənin təmin olunmasına və hüquqi tədbirlərin tətbiqinə mövcud yanaşmalar və hökumətin iştirak səviyyəsi və ya səviyyələri kimi məsələləri müzakirə etmək lazımdır.

İnzibati idarəetmə

Tərəflərə tütün məməlatlarının qablaşdırılması və markalanması haqqında tədbirlərin həyata keçirilməsinə nəzarətə görə məsuliyyət daşıyan orqan və ya orqanları təyin etmək lazımdır. Tərəflər tütüne qarşı mübarizə məsələlərinə görə məsuliyyət daşıyan səhiyyə organının hüquqi tədbirlər vasitəsilə inzibati idarəetməyə də cavabdeh olmasını təmin etməlidirlər. İnzibati idarəetməyə hökumətin digər sektoru məsuliyyət daşılığı halda, müvafiq səhiyyə orqanı markalanma barədə spesifikasiyanı təqdim etməlidir.

Məməlatların əhatə olunması

Tərəflərə Konvensiyanın 11-ci Maddəsi ilə əlaqədar bütün müddəaların, eləcə də onların yurisdiksiyası hüdudlarında satılan bütün tütün məməlatlarına tətbiq edilməsini və ölkə daxilində istehsal edilən və idxlə edilən və ya Tərəfin yurisdiksiyası daxilində rüsumsuz ticarət üçün nəzərdə tutulan məməlatlar arasında heç bir fərqli qoyulmamasını təmin etmək lazımdır. Tərəflərə ixrac edilən məhsullara tətbiq ediləcək tədbirlərin tətbiq ediləcəyi şəraitləri müzakirə etmək lazımdır.

Xərclər

Tərəflərə qablaşdırılmanın üzərində saqlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların yerləşdirilməsinin, eləcə də komponentlər və ayrılan məhsullar haqqında informasiyanın xərclərinin tütün sənayesi tərəfindən ödənilməsini təmin etmək lazımdır.

Məsuliyyət

Konvensiyanın 19-cu Maddəsinə uyğun olaraq Tərəflərə, tütündən istifadə və tütün tüstüsünün təsiri nəticəsində sağlamlıq üçün yaranan təhlükələr haqqında istehlakçıların xəbərdar edilməsi üzrə öhdəlik və bununla məhdudlaşmayan öhdəliklər də daxil olmaqla, sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların tətbiq edilməsinin və ya tütün məmulatı haqqında istənilən digər informasiyanın verilməsi tələbinin tütün sənayesini heç bir öhdəlikdən azad etmədiyi və onu azaltmadığını aydın göstərəcək müddəaların daxil edilməsinin mümkünlüyünü müzakirə etmək lazımdır.

Konkret müddəalar

Tərəflərə sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlara və məlumatlara dair tələblərdən tütün məmulatları istehsalçılarının və idxalçılarının yayınmasının mümkünülünü məhdudlaşdırmaq, eləcə də tütün məmulatları arasında uyğunsuzluğun qarşısını almaq üçün hüquqi tədbirlərdə aydın və ətraflı spesifikasiyanın göstərilməsini təmin etmək lazımdır. Tərəflərə belə tədbirlərin hazırlanmasında, xüsusilə aşağıdakı siyahını müzakirə etmək lazımdır:

- qablaşdırılma və məmulatlar (37-ci bəndə müraciət etmək xahiş edilir);
əgər dil birdən çoxdursa, mətnin müxtəlif dillərdə yerləşdirilməsi də daxil olmaqla, qablaşdırılmanın üzərində sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların məcburi mətnində və komponentlər və ayrılan məhsullar haqqında informasiyalarda istifadə edilən dillər;
- sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların, onların eyni vaxtda başlanma sayı daxil olmaqla, dəyişdirilmə təcrübəsi və müddətləri, eləcə də sağlamlığa zərər haqqında yeni xəbərdarlıqların və məlumatların meydana çıxmasının keçid dövrlərinin və son müddətlərinin dəqiq göstərilməsi;
- pərakəndə qablaşdırılmalar üzərində sağlamlığa zərər haqqında eyni xəbərdarlıqların və məlumatların əldə olunması üçün, sadəcə hər markalı malın ailəsi üçün deyil, həm də qablaşdırmanın hər ölçüsü və növü üzrə markalı mallar ailəsi dairəsində hər marka üçün bölüşdürülmə praktikası;
- sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların mətni, şəkilləri və piktoqramları faktiki olaraq qablaşdırılmanın üzərində olduğu kimi (yerin, tərtibatın, ölçünün, rəngin, şriftin, tərkibin, çapın keyfiyyətinin göstərilməsi də daxil olmaqla), eləcə də daxili və xarici əlavələrdə və daxili məlumatlarda təqdim edilməlidir;
- əgər məqsədə uyğundursa, tütün məmulatlarının müxtəlif növləri üçün sağlamlığa zərər haqqında müxtəlif xəbərdarlıqlar və məlumatlar; zəruri halda, yer, mətn və şrift də daxil olmaqla, mənbənin göstərilməsi (sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlara və məlumatlara oxşar ətraflı göstərişlər); və

- Konvensiyonın 11.1(a)-ci Maddəsinə uyğun olaraq satışın uydurma, aldatmağa aparıb çıxaran və ya yalan, yaxud qeyri-düzgün təəssürat yaradan üsulların köməyi ilə stimullaşdırılmasının qadağan edilməsi.

Arayış sənədi

Tərəflərə sağlamlığa zərər haqqında bütün xəbərdarlıqların və məlumatların qablaşdırılma üzərində necə təqdim edilməli olduğu yüksək keyfiyyətli vizual nümunələrinin daxil olduğu "arayış sənədinin" təqdim edilməsinin mümkünlüyünü müzakirə etmək lazımdır. Belə arayış sənədi hüquqi tədbirlərin dürüst ifadə edilməsi kifayət qədər aydın olmadığı hallarda xüsusişlə dəyərlidir.

Yapışan etiketlər və bükəmlər

Tərəflərə tütün istehsalçılarının yapışqanlı etiketlərinin, yarıqlarının, qutularının, bükəmlərinin, gilizlərinin, örtüklərinin və təbliğata dair yerləşdirilən daxili və xarici əlavələrinin sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqları və məlumatları örtməməsini, onların qarşısının alınmamasını və mane olmamasını təmin etmək lazımdır. Məsələn, yapışqanlı etiketlərə, onları çıxarmağın mümkün olmadığı hallarda və siqaretlərdən fərqli digər malların saxlanıldığı metal və ağac konteynerlərdə istifadə edildiyi hallarda icazə vermək olar.

Yerinə yetirilməyə görə hüquqi məsuliyyət

Tərəflərə tütün məmulatlarının istehsalçıları, idxləçiləri, topdan və pərakəndə ticarət müəssisələrinə qablaşdırılma və markalanma üzrə tədbirlərə əməl edilməsinə görə hüquqi məsuliyyət daşılmalarını göstərmək lazımdır.

Cəzalar

Qanuna əməl edilməməsinin qarşısının alınması üçün Tərəflərə qanun pozuntusunun ağırlığı ilə ölçülən və qanun pozuntusunun təkrarlanmasından asılı olan bir sıra cərimələrin və ya cərimə sanksiyalarının göstərilməsinin mümkünüyünü müzakirə etmək lazımdır.

Tərəflərə cəzaların ifadə edilməsini və tətbiqini, eləcə də işlərin aparılmasına dair lisensiylərin və ixrac lisensiylərinin müvəqqəti geri alınmasını, məhdudlaşdırılmasını və ləğv edilməsini nəzərdə tuta bilən, Tərəflərin hüquq sistemində və mədəni şərtlərinə uyğun istənilən digər cəzanın tətbiq edilməsinin mümkünüyünü müzakirə etmək lazımdır.

Qanunun tətbiqi sahəsində səlahiyyətlər

Tərəflərə, tələblərə uyğun gəlməyən məmulatların müsadirəsi və məhv edilməsi də daxil olmaqla, tələblərə uyğun gəlməyən tütün məmulatlarının geri qaytarılması və belə geri qaytarılma ilə əlaqədar bütün xərclərin ödənilməsi, eləcə də zəruri hesab edilən istənilən sanksiyanın qoyulması səlahiyyətləri vasitəsilə pozanların cəzalandırılması üçün qanunu tətbiq edən orqana səlahiyyətlərin verilməsinin mümkünüyünü müzakirə etmək lazımdır. Bundan başqa Tərəflər pozanların adlarını və onların qanun pozuntularının xarakterini aşkar ifşa etmək imkanına malik olmalıdırlar.

Tədarükün başlanğıcının ən gecikmiş müddəti

Hüquqi tədbirlərdə saqlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların vaxtında tətbiqinin təmin olunması üçün konkret son müddət göstərilməlidir ki, bundan sonra istehsalçılar, idxlər, topdansatış və pərakəndə ticarət müəssisələri yalnız yeni tələblərə uyğun gələn tütün məhsullarını təchiz edə bilərlər. Ayrılan vaxtin istehsalçılara və idxlərə yalnız yeni qablaşdırılmaların buraxılmasını təşkil etməyə imkan verilmək üçün kifayət etməsi lazımdır. Əksər şəraitdə hüquqi tədbirlərin görülməsi anından başlayaraq 12 aylıq müddət kifayətdir.

Yenidən baxılma

Tərəflərə tütün məmulatlarının qablaşdırılması və markalanması barədə hüquqi tədbirlərin hazırlanmasının birdəfəlik tədbir olmamasını qəbul etmək lazımdır. Hüquqi tədbirlər yeni faktların meydana gəlməsi və saqlamlığa zərər haqqında əvvəlki xəbərdarlıqların və məlumatların köhnəlməsi ilə əlaqədar vaxtaşırı yenidən baxılmalı və təzələnməlidir. Vaxtaşırı yenidən baxılma və təzələnmə zamanı Tərəflərə qablaşdırılma və markalanma haqqında özünün tədbirlər hazırlama təcrübəsini, digər yurisdiksiyaların təcrübəsini və bu sahədə sənayenin praktikasını nəzərə almaq lazımdır. Belə yenidən baxılma və təzələnmə zəif yerləri və boşluqları müəyyən etməyə kömək edə bilər, eləcə də belə tədbirlərin formallaşmasının dəqiqləşdirilməsi tələb edilən sahələri aydınlaşdırıbilər.

İCRANIN TƏMİN EDİLMƏSİ

İnfrastruktur və bütçə

Tərəflərə tələblərə riayət edilməsi və onların yerinə yetirilməsi üzrə fəaliyyət üçün zəruri infrastrukturun mövcudluğunun təmin edilməsinin mümkünlüyünü müzakirə etmək lazımdır. Tərəflər həm də belə fəaliyyət üçün büdcəni nəzərdən keçirməlidirlər.

Strategiyalar

Riayət edilmənin gücləndirilməsi üçün Tərəflərə iştirakçıları qanunun tələbləri barədə o qüvvəyə minənədək məlumatlandırmaq lazımdır. Müxtəlif strategiyalar müxtəlif iştirakçılar, məsələn, tütün istehsalçıları, idxlər və pərakəndə ticarətçiləri ilə əlaqədar olaraq tələb edilə bilər.

Tərəflərə qablaşdırılma və markalanma barədə qanunun tələblərinə riayət edilməsinin təmin olunması istehsal və idxlə üzrə müəssisələrdə, eləcə də satış məntəqələrində tütün məmulatlarının müntəzəm seçmə yoxlamalarının aparılması üçün inspektorlardan və agentlərdən istifadə edilməsinin mümkünüyünü müzakirə etmək lazımdır. Əgər artıq müvafiq obyektlərin tələb edilən yoxlamalarının aparılması üçün genişləndirilə bilən mexanizmlər varsa, yeni yoxlama sisteminin yaradılmasına ehtiyac olmaya bilər. Tətbiq edilə bilən halda iştirakçılara məlumat vermək lazımdır ki, tütün məmulatları satış yerlərində müntəzəm seçmə yoxlamalara məruz qalacaq.

Riayət edilməməyə qarşı reaksiya

Tərəflərə tədbir görmək lazımdır ki, onların icranın təmin edilməsi üzrə orqanları riayət edilməmə halına tez və həllədici münasibət göstərmək üçün hazır olsunlar. İlk hallara

qarşı güclü, vaxtında aparılan tədbirlər anlaşılmanı təmin edəcək ki, riayət edilmə məcburidir və gələcəkdə icranın təmin olunmasına imkan yaradacaq. Tərəflərə, riayət edilməmənin araşdırılacağını və tədbirlər görüləcəyi barədə aydın məlumatı göndərmək üçün, təmin edilmə üzrə hərəkətlərin açıq verilməsinin mümkünülüyü müzakirə etmək lazımdır.

Riayət etməmə halları haqqında məlumatlar

Tərəflərə pozuntu halları barədə məlumat verilməsi və sonradan qanuna riayət edilməyə kömək üçün əhalinin həvəsləndirilməsinin mümkünülüyünü müzakirə etmək lazımdır. Qanuna riayət edilməməsinin güman edilən halları barədə məlumat verilməsi üçün icranın təmin edilməsi üzrə əlaqə məntəqəsinin yaradılması məqsədə uyğun olardı. Tərəflər güman edilən halların araşdırılmasını və onların vaxtında və diqqətlə öyrənilməsini təmin etməlidirlər.

QABLAŞDIRILMA VƏ MARKALANMAYA MÜNASİBƏTDƏ TƏDBİRLƏRİN MONİTORİNQİ VƏ QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Tərəflərə nəticələrin qiymətləndirilməsi, eləcə də hansı sahələrdə yaxşılaşdırmanın zəruri olduğunu meydana çıxarmaq üçün qablaşdırılma və markalanma barədə monitorinqin və özlerinin tədbirlərinin qiymətləndirilməsinin mümkünülüyünü müzakirə etmək lazımdır. Monitoring və qiymətləndirmə həm də digər Tərəflərin qablaşdırılma və markalanma barədə öz tədbirlərini həyata keçirmələri üzrə nəzərdə tutulmuş səylərinə kömək edə biləcək faktiki məlumatların əldə edilməsinə kömək edir.

Tütün sənayesinin riayət edilməsinin monitorinqinə hüquqi tədbirlərin qüvvəyə minməsindən dərhal sonra başlanılması və bunun ardınca daimi aparılması lazımdır.

Əhaliyə təsir

Qablaşdırılma və markalanma haqqında tədbirlərin əhalinin hədəf qruplarına təsirini qiymətləndirmək vacibdir. Tərəflərə belə aspektlər üzrə ölçülmələrin aparılmasının mümkünülüyünü öyrənmək lazımdır: sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların görünən olması, başa düşülməsi, inanılması, məlumatlılıq, yadda saxlanması və fərdi uyğunluğu, tibbi-sanitariya bilikləri və risklərin mənimsənilməsi, davranışları dəyişmək niyyəti və davranışın faktiki dəyişilməsi.

Baza və növbəti tədbirlər

Tərəflərə qablaşdırılma və markalanma haqqında tədbirlərin təsirinin qiymətləndirilməsi üçün strategiyaların qəbul edilməsinin mümkünülüyünü həm onların praktiki tətbiq edilməsindən əvvəl və həm də sonra müntəzəm vaxt intervalları ilə müzakirə etmək lazımdır.

Resurslar

Tütün məmulatlarının qablaşdırılması və markalanması haqqında tədbirlərin qiymətləndirilməsi üzrə fəaliyyətin miqyasları və mürəkkəbliyi müxtəlif Tərəflərdə müxtəlif olacaq və məqsədlərdən, mövcud resurslardan və təcrübədən asılı olacaq.

Nəticələrin yayılması

Tərəflərə riayət edilmənin monitoringi və təsirin qiymətləndirilməsinin gedişində əldə edilmiş nəticələrin çap edilməsi və ya digər Tərəflərə və əhaliyə təqdim edilməsinin mümkünlüyünü müzakirə etmək lazımdır.

BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ

Beynəlxalq əməkdaşlıq tütünə qarşı mübarizə kimi belə vacib, daimi dəyişən sahədə əhəmiyyətli məna daşıyır. İnkışaf etməkdə olan ölkələr və keçid iqtisadiyyatlı ölkələr olan Tərəflərin tələbatına xüsusi diqqət yetirərək, Konvensiyانın bir sıra maddələri həyata keçirilmənin inkışafına kömək etmək üçün informasiya və təcrübə mübadiləsini nəzərdə tutur. 22-ci Maddənin tələb etdiyi kimi, Tərəflər arasında elmi-texniki və hüquqi təcrübənin və texnologiyanın ötürülməsinə kömək üçün əməkdaşlıq Konvensiyانın 11-ci Maddəsinin həyata keçirilməsini bütün dünyada gücləndirəcək. Belə əməkdaşlığın nümunələrindən biri sağlamlığa zərər haqqında özünün illüstrasiya edilmiş xəbərdarlıqlarını istifadə etməyə can atan digər yurisdiksiyalara Tərəflərin tez, sadə və əvəzsiz lisenziyalar təqdim etməsi olacaq. Beynəlxalq əməkdaşlıq həm də tütin məmulatları haqqında ardıcıl və dəqiq informasiyanın qlobal miqyasda yayılmasının təmin edilməsinə kömək edəcək.

Tərəflərə qablaşdırılma və markalanma haqqında tədbirlərə qarşı tütin sənayesinin arqumentlərinə müqavimət üzrə hüquqi və digər təcrübənin mübadiləsinə səy göstərmək lazımdır.

Tərəflərə Konvensiyانın 21-ci Maddəsinin yerinə yetirilməsində qablaşdırılma və markalanma ilə əlaqədar beynəlxalq təcrübə biliyinin yayılması üçün digər Tərəflərin hesabatlarını müzakirə etmək lazımdır.

■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
MADDƏ 11

Maddə 13

Həyata keçirilməsinin rəhbər prinsipləri

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nin ÇƏRÇİVƏ KONVENTSIYASININ 13-cü MADDƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİN RƏHBƏR PRİNSİPLƏRİ

TÜTÜN MƏMULATLARININ REKLAMI, SATIŞININ STİMULLASDIRILMASI VƏ SPONSORLUĞU

MƏQSƏDLƏR VƏ MƏSƏLƏLƏR

Bu rəhbər prinsiplərin məqsədi tütünə qarşı mübarizədə ÜST-nin Çərçivə konvensiyasının 13-cü Maddəsi üzrə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsində Tərəflərə kömək etməkdir. Onlar tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qarşı effektiv tədbirləri uğurla tətbiq etmiş Tərəflərin mövcud ən yaxşı məlumatlarına və tacribəsinə əsaslanmışdır. Onlar Tərəfləri tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğu üçün tam qadağanın həyata keçirilməsi və tətbiqi üçün təlimatlandırır, özünün konstitusiyasının və konstitusiya prinsiplərinin qüvvəsi ilə tam qadağan tətbiq etmək imkanı olmayan Tərəfləri isə tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna mümkün qədər çox geniş və hərtərəfli məhdudiyyətlər tətbiq etmək üçün təlimatlandırır.

Bu rəhbər prinsiplər tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun həm daxili, həm də beynəlxalq səviyyədə səmərəli ləğv edilməsi üçün Konvensiymanın 13-cü Maddəsinin ən yaxşı həyata keçirilməsinə dair talimatı təmin edir.

Aşağıdakı prinsiplər tətbiq edilir:

- (a) Kifayət qədər sənədli sübutlar mövcuddur ki, tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğu tütündən istifadəni artırır və tütünün reklaminin, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun tam qadağan olunması tütündən istifadəni azaldır.
  - (b) 13.1 və 13.2-ci Maddələrdə qəbul edildiyi kimi tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna səmərəli qadağan tam olmalı və bütün reklama, satışın hər növ stimullaşdırılmasına və tütünün bütün sponsorluğuna tətbiq edilməlidir.
  - (c) Konvensiyanın 1-ci Maddəsindəki təriflərə uyğun olaraq tütün məmulatlarının bütün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qoyulan tam qadağan tütün məmulatlarının və ya tütündən istifadənin birbaşa və ya dolayı yolla stimullaşdırılmasının məqsədində, nəticəsinə və ya güman edilən nəticəsinə nail olmaq məqsədilə kommersiya xarakterli informasiyanın, tövsiyələrin və ya hərəkətlərin bütün formalarına və istənilən hadisəyə, fəaliyyətə və ya ayrıca şəxsə hər növ dəstəyə tətbiq edilir.
  - (ç) Tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna tam qadağan qoyulmasına transsərhəd reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq daxil olmalıdır. Buraya göndərilən reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq daxil olduğu kimi (Tərəfin ərazisindən göndərilən) daxil olan reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq da (Tərəfin ərazisinə daxil olan) daxildir.

- (d) Səmərəli olmaq üçün tam qadağan istehsalda, tütünün reklamının yerləşdirilməsində və/və ya yayılmasında, satışının stimullaşdırılmasında və sponsorluğunda iştirak edən bütün şəxslərə və ya müəssisələrə aid olmalıdır.
- (e) Əhalini güclü maarifləndirmə və məlumatlandırma proqramları sayəsində dəstəklənən və asanlaşdırılan səmərəli monitoring, qanunun tətbiqi və sanksiyalar tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna tam qadağanın yerinə yetirilməsi üçün vacib əhəmiyyət kəsb edir.
- (ə) Vətəndaş cəmiyyəti tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna dair qanunlara riayət edilməsinin dəstəklənməsi, hazırlanması və formalasdırılmasında mərkəzi rol oynayır və onu fəal tərəfdəş kimi bu prosesə daxil etmək lazımdır.
- (h) Səmərəli beynəlxalq əməkdaşlıq tütünün həm daxili, həm də transsərhəd reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun ləğv edilməsi üçün prinsipial əhəmiyyət kəsb edir.

TAM QADAĞAN EDİLMƏNİN ƏHATƏ DAİRƏSİ

Tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun tam qadağan edilməsinin əhatəsi aşağıdakı "Xülasə" yarımbölməsində ümumi şərtlərdə ifadə edilib (5-11-ci bəndlər), növbəti yarımbölmələrdə isə (12-34-cü bəndlər) tam qadağanın tətbiq edilməsi zamanı tənzimləyici orqanlar üçün xüsusi problemlər yarada bilən aspektlər nəzərdən keçirilir.

Xülasə

Tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qoyulan qadağan onun əhatəsinin geniş olduğu halda səmərəli olur. Birbaşa marketing, ictimaiyyətlə əlaqələr, satışın stimullaşdırılması, şəxsi satış və marketingin interaktiv internet metodları da daxil olmaqla, müasir marketing kommunikasiyalarında əmtəə mallarının reklamına, əldə edilməsinin stimullaşdırılmasına və satışına kompleks yanaşmalardan istifadə edilir. Əgər tütünün birbaşa reklamının yalnız bir neçə növü qadağan edilsə, tütün sənayesi öz xərclərini istər-istəməz tütün məmulatlarının satışının stimullaşdırılmasının və tütündən istifadənin zirək dələyi vasitələrinin köməyi ilə, xüsusilə gənc insanlar arasında, reklamın, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğun digər strategiyalarına yerləşdirəcək.

Odur ki, tütün istehlakinin reklamına qismən qadağan qoyulmasının təsiri məhduddur. Bu, Konvensiyanın 13-cü Maddəsində göstərilib, orada tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun qadağan edilməsi üzrə əsas öhdəliklər ifadə edilib. 13.1-ci Maddəyə uyğun olaraq "Tərəflər qəbul edirlər ki, tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun tam qadağan edilməsi tütün məmulatlarının istehlakinin azalmasına gətirib çıxaracaq".

13.1 və 13.2-ci Maddələrdə ifadə edilmiş tam qadağanın həyata keçirilməsi üçün Tərəflər Konvensiyanın 1(c) və 1(g)-ci Maddələrində təyin edildiyi kimi tütünün reklamını, satışının stimullaşdırılmasını və sponsorluğunu qadağan etməlidirlər. 1(c)-ci Maddədə

"Tütünün reklamı və satışının stimullaşdırılması" dedikdə, tütün məmulatının satışının və ya tütündən istifadənin birbaşa, yaxud dolayı yolla stimullaşdırılmasının məqsədi, nəticəsi, yaxud ehtimal edilən nəticəsi ilə bağlı informasiyanın, tövsiyənin və ya hərəkətin ötürülməsinin istənilən növü nəzərdə tutulur. 1(g)-ci Maddədə "Tütünə sponsorluq" dedikdə, tütün məmulatının satışının və ya tütündən istifadənin birbaşa, yaxud dolayı ilə stimullaşdırılmasının məqsədi, nəticəsi, yaxud ehtimal edilən nəticəsi ilə bağlı istənilən hadisəyə, tədbirə və ya ayrıca şəxsə istənilən növ pul qoyuluşu nəzərdə tutulur.

Qeyd etmək vacibdir ki, "tütünün reklamı və satışının stimullaşdırılması" kimi "tütünün sponsorluğu" da təkcə ayrı-ayrı tütün məmulatlarının satışının stimullaşdırılmasını deyil, həm də ümumilikdə tütünün istifadə edilməsini əhatə edir; təkcə satışın stimullaşdırılması məqsədi ilə fəaliyyətləri deyil, həm də satışın stimullaşdırılmasının nəticəyə və güman edilən nəticəyə malik fəaliyyətləri; və satışın təkcə birbaşa deyil, həm də dolayı stimullaşdırılmasını əhatə edir. "Tütünün reklamı və satışının stimullaşdırılması" "informasiyanın ötürülməsi" ilə məhdudlaşır, buna həm də "tövsiyələr" və fəaliyyətlər "aiddir" ki, onlara ən azı aşağıdakı kateqoriyalar daxildir: (a) satış və/və ya paylanması üzrə müxtəlif tədbirlər¹; (b) reklam və satışın stimullaşdırılmasının gizli növləri, məsələn, müxtəlif kütləvi informasiya vasitələrində tütün məmulatlarının və ya tütündən istifadənin təsviri; (c) müxtəlif vasitələrlə tütün məmulatlarının hadisələrlə və müxtəlif məmulatlarla əlaqələndirilməsi; (ç) satışı stimullaşdırıran qablaşdırılmanın xüsusiyyətləri və məhsulun dizaynı; və (d) siqaretlərə və ya digər tütün məmulatlarına² oxşar malların, məsələn, şirniyyat və oyuncاقların və ya digər əşyaların istehsalı və yayılması. Eləcə də qeyd etmək vacibdir ki, bu növ ödənişin hansı yolla qəbul edilib-edilməməsi və ya yayılıb-yayılmamasından asılı olmayaraq, "tütünə sponsorluğun" tərifi maliyyə və ya digər "istənilən növ ödənişi" "əhatə edir".

Birbaşa olduğu kimi, həm də dolayı stimullaşdırıcı təsir tütün məmulatları, istehsalçılar və ya idxləçilərlə əlaqədar sözlərin, dizaynın, təsvirlərin, səslərin və rənglərin, o cümlədən firma adlarının, ticarət markalarının, loqotipların, tütün firmalarının və ya idxləçilərin adlarının, eləcə də rəngin və ya rəngli kompozisiyaların istifadə edilməsi yolu ilə, eləcə də sözlərin hissəsinin və ya hissələrinin, dizaynın, təsvirlərin və rənglərin istifadə edilməsi ilə aparıla bilər. Tütün şirkətlərinin özlərinin reklam edilməsi (bəzən korporativ reklam kimi), hətta firma adlarının və ticarət markalarının adı çəkilmədən tütün məmulatlarının satışının və tütündən istifadənin stimullaşdırılması formasıdır. Təsvir vasitələrinin daxil olduğu reklam və siqaret çəkmək üçün siqaret kağızi, filtrlər, siqaretin eşilməsi üçün avadanlıq kimi aksesuarların sponsorluğu tütün məmulatlarının imitasiyası kimi eyni dərəcədə tütün məmulatlarının satışının stimullaşdırılması və tütündən istifadə ilə nəticələnə bilər.

Fəaliyyətin mükəmməl hesab edilən və ya hesab edilə bilən, qadağan edilmiş növlərinin siyahısının qanunvericiliyə daxil edilməsindən qəqmaq lazımdır. Qanunvericilikdə göstərildiyi vaxt tez-tez qadağan olunmuş fəaliyyətdən nümunələr vermək faydalı olur, aydın göstərmək lazımdır ki, bu, sadəcə fəaliyyətin qadağan edilmiş növlərinin bütün

¹ Məsələn, pərakəndə ticarətgilərin həvəsləndirilmə sistemləri, satış məntəqələrində lotereyaların, məmulatların pulsuz paylanması, nümunələrin pulsuz paylanması, güzəştlərin, konkursların (tütün məmulatlarının alda olması tələb ilə və ya bunsuz) təsvir edilməsi və satışın stimullaşdırılması və ya sədəqətə görə mükafatlandırma sistemləri, məsələn, tütün məmulatlarının alda edilməsi zamanı təqdim olunan pulsuz mahsul almaq üçün kuponlar.

² Bu mətnin mənasını əks etdirdiyi 16.1-ci Maddə Tərəfləri məcbur edir ki, "daxili qanunvericiliklə, milli qanunvericiliklə müəyyən edilən yaş həddində və ya on səkkiz yaşına çatmamış şəxslərə tütün məmulatı satışının qadağan edilməsi üçün hökumət səviyyəsində müvafiq səmərəli qanunvericilik, icra, inzibati və digər tədbirləri qəbul etsinlər və həyata keçirsinlər. Bu tədbirlərə: [...] (c) yetkinlik yaşına çatmayanların diqqətini alıb edən tütün məmulatı formasında konfet, qalyanaltı, oyuncaq və digər əşyaların istehsalının və satışının qadağan edilməsi daxil ola bilər".

diapazonunu əhatə etməyən nümunələrdir. Bununla əlaqədər "daxil olmaqla, lakin bunlarla məhdudlaşmayan" ifadəsi və ya "tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və ya sponsorluğunun istənilən digər növü" kimi hər şeyi ifadə edən cümlələrin köməyi ilə aydınlaşdırma aparmaq olar. Konvensiyانın 13-cü Maddəsinin fəaliyyətinə aid olan tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və ya sponsorluğu növlərinin təxmini (natamam) siyahısı bu rəhbər prinsiplərin Əlavəsinə daxildir.

Təvsiyə

Tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna tam qadağan bunları əhatə etməlidir:

- istisna olmadan tütünün bütün reklamı, satışının stimullaşdırılması, eləcə də sponsorluğu;
- tütünün birbaşa və dolayı reklamı, satışın stimullaşdırılması və sponsorluğu;
- satışın stimullaşdırılması məqsədilə hərəkətlər və satışın stimullaşdırılmasının nəticəsi və güman edilən nəticəsi ilə bağlı hərəkətlər;
- tütün məmulatlarının satışının və tütündən istifadənin stimullaşdırılması;
- kommersiya informasiyasının, kommersiya tövsiyələrinin və hərəkətlərinin ötürülməsi;
- istənilən hadisəyə, fəaliyyətə və ya şəxsə istənilən dəstək;
- reklam və tütün firmalarının satışının stimullaşdırılması və satışın bütün korporativ stimullaşdırılması; və
- ənənəvi kütləvi informasiya vasitələri (mətbuat, televiziya və radio), bu vasitələrin bütün platformaları və Internet, mobil telefonlar və digər yeni texnologiyalar daxil olmaqla, eləcə də filmlər.

Pərakəndə satış və tütün məmulatlarının təsviri

Satış məntəqələrində tütün məmulatlarının göstərilmesi özlüyündə reklam və satışın stimullaşdırılmasıdır. Məhsulların göstərilməsi tütün məmulatlarının satışının stimullaşdırılmasının və tütündən istifadənin əsas vasitələrindən, o cümlədən tütündən istifadənin sosial qaydada qəbul oluna bilən təsəvvürünü yaradan və tütündən istifadə edənlərin tərgitməsini çətinlaşdırır səbəbli tütün satınalması üsullarından biridir. Gənc insanlar məmulatların təsvirinin stimullaşdırıcı təsiri üçün xüsusilə həssasdırlar.

Tütün məmulatlarının satış məntəqələrində satışı stimullaşdırıran heç bir elementinin olmayıcağını nəzərdə tutan bu müddəanın təmin ediləsi üçün Tərəflərə, daimi pərakəndə ticarət müəssisələri və küçə satıcıları da daxil olmaqla, satış məntəqələrində tütün məmulatlarının görünüşünə və istənilən təsvirinə tam qadağanı tətbiq etmək lazımdır. Satışı stimullaşdırıran hər hansı element olmadan yalnız məmulatların mətn siyahısına və üzərılərində qiymətlərə icazə verilir. 13-cü Maddənin bütün aspektləri barədə olduğu kimi qadağan bərələrə, təyyarələrə, limanlara və hava limanlarına tətbiq edilməlidir.

Ticarət avtomatları qadağan edilməlidir, belə ki, Konvensiymanın³ şərtlərinə görə onların mövcudluğu reklam və ya satışın stimullaşdırılması üçün vasitədir.

Təsviye

Tütün məmələtlərinin satış məntəqələrində təsviri və görünməsi reklamı və satışın stimullaşdırılmasını bildirir və odur ki, qadağan edilməlidir. Ticarət avtomatları qadağan edilməlidir, belə ki, onların mövcudluğu reklam və ya satışın stimullaşdırılması üçün vasitədir.

Qablaşdırılma və məmələtin xarakteristikası⁴

Qablaşdırılma reklamın və satışın stimullaşdırılmasının vacib elementidir. Tütünün qablaşdırılması və məmələtin xüsusiyyətlərdən müxtəlif üsullarla istehlakçıların diqqətinin cəlb edilməsi, məmələtin təbliğatı və firma markasının fərdiliyinin genişləndirilməsi və təbliğat üçün, məsələn, loqotiplərin, rənglərin, şriftlərin, şəkillərin, qutuların üzərində və qutuların tərkibində və ya ayrı-ayrı siqaretlərin, yaxud digər tütün məmələtlərinin üzəridə forma və materialların köməyi ilə istifadə edilir.

Qablaşdırılmamanın üzərində reklamı və satış刺激 stimullaşdırıran təsvirlərin təsirini sadə qablaşdırılma haqqında tələbin köməyi ilə aradan qaldırmaq olar: milli orqanların tələblərinə uyğun olaraq aq-qara və ya iki digər ziddiyətli rənglə; sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlar, vergi markaları və hökumətin təyin etdiyi digər informasiya və ya markalanma ilə yanaşı, yalnız firma adının, məmələtin adının və/və ya istehsalçının adının, əlaqə üçün informasiyanın və heç bir loqotip və ya digər xüsusiyyət olmadan, qablaşdırılmadakı məmələtlərin miqdarının göstərilməsi ilə; şriftin əvvəlcədən göstərilmiş üslubu və ölçüsü ilə; və standartlaşdırılmış formalar, ölçü və materiallarla. Qablaşdırılmaının daxilində və ya xaricində, yaxud ayrı-ayrı siqaretlərin və digər tütün məmələtlərinin üzərində reklam və ya satış üçün heç bir reklam və stimul olmamalıdır.

Əgər sadə qablaşdırılma hələ məcburi deyilsə, məhdudiyyətlər tütün məmələtlərini istehlakçı üçün daha cəlbedici edən, yeniləşdirilmiş və ya fəsli qablaşdırılmaların üzərində heyvanların və ya digər fiqurların təsviri, əyləncəli ifadələr, rəngli siqaret kağızları, cəlbedici qoxular kimi dizayn xüsusiyyətlərini mümkün qədər çox əhatə etməlidir.

Təsviye

Məmələtlərin qablaşdırılması və dizaynı reklamın və satışın stimullaşdırılmasının vacib elementləridir. Qablaşdırılmaının üzərində reklam və satış刺激 stimullaşdırıran təsvirlərin təsirindən xilas olmaq üçün Tərəflərə sadə qablaşdırılmaının istifadə edilməsi barədə tələblərin qəbul edilməsinin mümkünüyünü müzakirə etmək lazımdır. Qablaşdırılmada, ayrı-ayrı siqaretlərdə və ya digər tütün məmələtlərində, məmələtləri cəlbedici edən dizayn xüsusiyyətləri daxil olmaqla, reklamlar və ya satış üçün stimullar olmamalıdır.

³ Reklamı və satışın stimullaşdırılmasını təmsil etdiyi üçün ticarət avtomatlarının qadağan edilməsi yeniyetmələrin müdafiəsi haqqında 16-ci Maddənin müddəalarını tamamlayırlar. 16.1-ci Maddədə təsvir edilmiş mümkün tədbirlərə bunlar daxildir: "tütün məmələtinin satış üzrə avtomatların yurisdiksiyada (har Tərəfin) yetkinlik yaşına çatmayanlar üçün əlçatmaz olmasına və yetkinlik yaşına çatmayanlara tütün məmələtlərin satışının stimullaşdırılmamasını təmin edən belə bir vəziyyət", lakin 16.5-ci Maddədə deyilir ki, "Tərəf" məcburi qüvvəyə malik yazılı bəyanatla tütün məmələtləri satan avtomatların istismarını öz yurisdiksiyası daxilində qadağan etmək barədə öhdəlik götürdürünü bildirə bilər və ya müvafiq hallarda tütün məmələtləri satan avtomatları tam qadağan edə bilər".

⁴ Eləcə də 11-ci Maddənin həyata keçirilməsinin rəhbər prinsiplərinə baxın: orada sağlamlığa zərər haqqında xəbərdarlıqlarla əlaqədar sadə qablaşdırılmadan və yanlışlıqla aparan informasiyadan istifadə edilməsi müzakirə edilir.

İnternet vasitəsilə satış

Tütün məməlatlarının İnternet vasitəsilə satışları, Konvensiyada müəyyən etdiyi kimi, reklamı və stimullaşdırılmanın mahiyyət etibarilə özündə birləşdirir. Bu problem reklam və satışın stimullaşdırılması ilə məhdudlaşdırılmış, buraya həm də yeniyetmələrə satış, vergidən yayınma və qanunsuz ticarət daxildir.

İnternetdə tütünün reklamından və satışının stimullaşdırılmasından xilas olmağın ən birbaşa üsulu tütünün İnternet vasitəsilə satışının qadağan edilməsidir⁵. Belə qadağan təkcə məməlatları satan subyektlərə deyil, ödəniş körmək edən kredit kartı şirkətləri də daxil olmaqla, digər müəssisələrə, eləcə də poçt xidmətlərinə və məməlatların çatdırılması xidmətlərinə də tətbiq edilməlidir.

İnternet satışlarına qadağan hələ tətbiq edilmədiyi üçün, heç bir şəkil və ya satış stimullaşdırılan xüsusiyyətlər olmadan, yalnız məməlatların qiymətləri göstərilməklə mənənə siyahısına icazə verilərək məhdudiyyətlər qoymaq lazımdır (məsələn, daha aşağı qiymətlərə istinad edilmədən).

İnternetdə tütünün reklamı və satışının stimullaşdırılmasının gizli xarakteri və pozuntuların eyniləşdirilməsi və aşkar edilməsinin çətinliyi nəzərə alınaraq, həmin tədbirlərin işləməsi üçün xüsusi daxili resurslar vacibdir. Tütünün transsərhəd reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun ləğv edilməsi üzrə FCTC/COP3(14) qərarında tövsiyə edilmiş tədbirlər, xüsusiələrə əlaqə məntəqələrinin təyin edilməsi və digər Tərəflərin bildirişlərinə reaksiya verilməsi daxili qanunun tətbiq edilməsi cəhdlərinin heçə çıxmamasına kömək edəcək.

Təvsiyə

Tütünün İnternet vasitəsilə satışlarını mahiyyət etibarilə reklamı və satışın stimullaşdırılmasını özündə birləşdiriyi üçün qadağan etmək lazımdır.

Brendin genişləndirilməsi və brendin eyni vaxtda istifadə edilməsi

“Brendin genişləndirilməsi” o zaman baş verir ki, tütün məməlatının brendin adı, emblemi, ticarət markası, loqotipi və ya fərqləndirici ticarət nişanı, yaxud istənilən digər fərqləndirici xüsusiyyəti (rənglərin xarakterik ahəngi daxil olmaqla) hər hansı qeyri-tütün məməlatı və ya xidmətlə elə bir yolla birləşdirilir ki, tütün və qeyri-tütün məməlatı və ya xidmətinin birlili əmələ gələ bilər.

“Brendin eyni vaxtda istifadə edilməsi” o zaman baş verir ki, qeyri-tütün məməlatının adı, emblemi, ticarət markası, loqotipi və ya ticarət nişanı, yaxud istənilən digər fərqləndirici xüsusiyyətinin nişanı (rənglərin xarakterik ahəngi daxil olmaqla) tütün məməlatı və ya tütün şirkəti ilə elə bir yolla birləşdirilir ki, tütün məməlatı və ya tütün şirkəti və qeyri-tütün məməlatı və ya xidməti arasında birlik əmələ gələ bilər.

“Brendin genişləndirilməsi” və “brendin eyni vaxtda istifadə edilməsi” birbaşa və ya dolayı yolla, tütün məməlatının satışının stimullaşdırılması və ya tütündən istifadənin məqsədini, nəticəsini və ya güman edilən nəticəsini nəzərdə tutduğu üçün tütünün reklamı və satışının stimullaşdırılması kimi müzakirə olunmalıdır.

⁵ İnternet vasitəsilə satışın tənzimlənməsinin müxtəlif variantları tütün məməlatlarının qanunsuz ticarəti haqqında Protokola dair danışçıların aparılması üzrə Hökumətlərərəsi orqan tərafından müzakirə edilir.

Tövsiyə

Tərəflər "brendin yayılmasını" və "brendin eyni vaxtda istifadə edilməsini" qadağan etməlidirlər, belə ki, onlar tütünün reklamı və satışının stimullaşdırılmasıdır.

Korporativ sosial məsuliyyət⁶

Tütün şirketleri dəyərli işlərə ödənişlər edərək və ya digər üsulla özlərinin "sosial məsuliyyətli" işgüzar tacrübələrinin elementlərini fəallaşdıraraq, daha tez-tez özlərini cəmiyyətin maraqlarının qeydina qalan kimi təqdim etməyə cəhd edirlər.

Bəzi tütün şirkətləri ya birbaşa, ya da digər müəssisələr vasitəsilə kommunal, səhiyyə təşkilatları, sosial təminat və ətraf mühitin mühafizəsi kimi təşkilatlara maliyyə ödənişləri və ya natura ödənişləri aparır. Belə ödəmələr Konvensiymanın 1(g)-ci Maddəsində tütünün sponsorluğunun tərifi ilə üst-üstə düşür və tam qadağan çərçivəsində qadağan edilməlidir, belə ki, belə ödəmələrin nəticəsi və ya güman edilən nəticəsi tütün məmulatının satışının və ya tütündən istifadənin birbaşa və ya dolayı yolla stimullaşdırılmasıdır.

Tütün şirkətləri digər tərəflərə ianələr nəzərdə tutmayan "sosial məsuliyyətli" (məsələn, işsgötürən və qulluqçular arasında yaxşı münasibətlər yaradaraq və ya ətraf mühitin idarə edilməsində iştirak edərək) işgüzər praktika həyata keçirməyə cəhd edə bilərlər. Başqa münasibətlərdə bəyənilən belə fəaliyyətə kömək qadağan edilməlidir, belə ki, onun məqsədi, nəticəsi və ya güman edilən nəticəsi tütün məməlumatının satışının və ya tütündən istifadənin birbaşa və ya dolayı yolla stimullaşdırılmasıdır. Tələb edilən korporasiya hesabatı (məsələn, illik hesabatlar) və ya zəruri inzibati məqsədlər (məsələn, işə qəbul etmə məqsədləri və təchizatçılarla informasiya mübadiləsi üçün) istisna olmaqla, belə informasiyanın ictimaiyyətə yayılmasını qadağan etmək lazımdır.

Tütün firmaları tərəfindən "gənclər arasında siqaretçəkmənin qarşısının alınması" kimi əhalinin maarifləndirilməsi kampaniyalarını bu əsasla qadağan etmək lazımdır ki, onları digər tərəflər yerinə yetirəndə "ödmələr" daxil olur və ya tütün sənayesinin özü tərəfindən aparılında korporativ reklam yaranır.

Tövsiyə

Tərəflər tütün firmalarından istənilən digər qurumlara "sosial məsuliyyətli tədbirlər"ə görə ödəmələri qadağan etməlidirlər, belə ki, bu, sponsorluqdur. Tütün sənayesinin "sosial cəhətdən məsul" biznes praktikasına verilmiş aşkarlığın qadağan edilməsi lazımdır, belə ki, bu, reklamı və satışın stimullaşdırılmasını yaradır.

Rəylərin qanuni ifadəsi

Tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun tam qadağan edilməsinin həyata keçirilməsi jurnalist, bədii və ya elmi rövlərin qanuni ifadə edilməsinə və ya ictimai, yaxud siyasi şərh'lərə əngel törətməməlidir. Nümunələrə tütün məzmunun təsadüfi fonlu yenilikli təsviri, tarixi şəxsiyyətlərin təsviri və ya tənzimləmə, yaxud siyasetə dair rövlərin təsviri daxildir. Buna baxmayaraq müvafiq xəbərdarlıqlar və ya düzəlislər baradə tələblər irəli sürürlə bilər.

⁶ Konvensiyonun 5.3-cü Maddəsi üzrə Tərəflərin Konfransı tərəfindən yaradılmış işçi qrupun hazırladığı rəhbər prinsiplərdə bu məsələ tüntü qarşı mübarizə üzrə ictimal şəhiyyə siyasetinin tütün sanayesinin kommersiya və digər korporativ məraqlarının təsirindən qorunması həmçinin müzakirə olunur.

Bəzi hallarda jurnalist, bədii və ya elmi rəy, yaxud ictimai və ya siyasi şərhlərin ifadə olunmasına redaksiya, bədii, elmi, ictimai və ya siyasi səbəblər üzrə əsaslandırıla bilən və həqiqətən redaksiya, bədii və ya elmi məzmun, yaxud həqiqətən ictimai və ya siyasi şərh kimi deyil, daha çox reklam, satışın stimullaşdırılması və ya sponsorluq kimi müzakirə olunmali elementlər daxil ola bilər. Əgər bu daxil edilmə kommersiya və tütünlə bağlı mülahizələr üzrə, məsələn, kütləvi informasiya vasitələrində tütün məmulatlarının və ya təsvirlərin ödənişli yerləşdirilməsinə görə aparılırsa, göz qabağında olur.

Təvsiyə

Tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna tam qadağan edilmə fikirlərin ifadə edilməsinin qanuni növlərinə, məsələn, jurnalist, bədii və ya elmi rəylərə, yaxud qanuni ictimai və ya siyasi şərhlərə mane olmamasını təmin etmək vacibdir. Bununla belə Tərəflərə jurnalist, bədii və ya elmi rəy, yaxud ictimai və ya siyasi şərhhin tütündən istifadənin stimullaşdırılması və ya tütün məmulatlarının satışının stimullaşdırılması üçün istifadə edilməsinə yol verməmək üçün tədbirlər görmək lazımdır.

Kütləvi informasiya vasitələrinin əyləncə məhsulunda tütünün təsviri

Kütləvi informasiya vasitələrinin əyləncə məhsullarında, məsələn, filmlərdə, teatr tamaşalarında, oyunlarda tütünün təsviri, xüsusiilə gənc insanlar arasında tütünün istifadəsinə güclü təsir göstərə bilər. Ona görə Tərəflərə aşağıdakı tədbirləri görmək lazımdır:

- Əyləncə məhsulunda tütün məmulatlarının təsviri göstərilən zaman həmin məhsulun tamaşası, buraxılışı və icarəsində iştirak edən hər şirkətin cavabdeh şəxslərinin belə təsvirə görə heç bir pul, hədiyyələr, pulsuz aşkarlıq, faizsiz borc, tütün məmulatları, ictimaiyyətə əlaqələrdə kömək və ya dəyəri olan istənilən nə isə alınmadığını inandırmalarını tələb edən mexanizm yaratmaq.
- Tütün markalarını gücləndirən eyniləşdirilmənin təsviri və ya kütləvi informasiya vasitələrinin istənilən məhsulunun məzmunu ilə və ya məzmunu qismində tütün markalarının təsvirlərini qadağan etmək.
- Tütün məmulatını və ya ondan istifadəni təsvir edən kütləvi informasiya vasitələrinin hər əyləncə məhsulunun başlanğıcında tütün əleyhinə reklam göstərilmiş təsviri tələb etmək.
- Kütləvi informasiya vasitələrinin əyləncə məhsulları üçün tütün məmulatlarının və ya onlardan istifadənin təsvirini nəzərdə tutan (məsələn, yetkinlik yaşına çatmayanların girişini məhdudlaşdırıran, "yalnız böyükler üçün" kateqoriyasının təyin edilməsini tələb edən) və kütləvi informasiya vasitələrinin əyləncə məhsullarının, uşaqlara yönəldilmiş (cizgi filmləri daxil edilməklə), tütün məmulatlarını və ya onlardan istifadəni təsvir etməyəcək belə bir müddəalarını təmin edən kateqoriyalar sistemi və ya təsnifat sistemi hazırlamaq.

Təvsiyə

Tərəflərə, tütünün istənilən təsvirlərinə görə mənfəətin olmaması barədə tələb edilən təsdiqləmə də daxil olmaqla, kütləvi informasiya vasitələrinin əyləncə məhsullarında tütünün təsvirinə dair tütün markalarını və ya onların təsvirlərini gücləndirən eyniləşdirilmənin istifadəsini qadağan edən, tütün əleyhinə reklamı və tütünün təsvirini nəzərə alan kateqoriyalar sistemi və ya təsnifat sistemi yaradılmasını tələb edən ayrıca

Tütün ticarəti çərçivəsində informasiyanın verilməsi

Tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qadağan edilməsi məqsədinə, adətən tütün ticarəti çərçivəsində informasiyanın verilməsinə qadağan qoyulmadan nail olunur.

Tütün ticarəti iştirakçılarına məmələt haqqında məlumat verilməsi məqsədilə tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna qoyulan tam qadağanın istənilən istisnasını təyin etmək və dəqiq tətbiq etmək lazımdır. Belə informasiyaya giriş ticarət qərarları verən şəxslərə və sonda bu informasiyaya ehtiyacı olan şəxslərə məhdudlaşdırılmalıdır.

Tütün məmələtləri istehsalçılarının informasiya bülletenləri, yalnız onların müstəsnə olaraq tütün məmələtləri istehsalçılarının işçiləri, podratçıları, təchizatçıları və digər işgüzar tərəfdaşları üçün nəzərdə tutulduğu halda və yalnız onların yayılması bu şəxslər və müəssisələrlə məhdudlaşan zaman tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna tam qadağandan azad ola bilər.

Təvsiyə

Tütün ticarəti çərçivəsində informasiya verilməsi üçün tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qoyulan tam qadağanın istənilən istisnasını müəyyən etmək və ciddi surətdə tətbiq etmək lazımdır.

Tam qadağan edilmə ilə əlaqədar konstitusiya prinsipləri

Konvensiyانın 13-cü Maddəsinə uyğun olaraq konstitusiya və ya konstitusiya müddəalarına görə tam qadağan edilmənin həyata keçirilməsində məhdudiyyətləri olan istənilən Tərəf bu maneələri nəzərə alaraq mümkün qədər çox geniş məhdudiyyətlər tətbiq edir. Əgər özlərinin konstitusiyası və ya konstitusiya prinsiplərinin gücü ilə etmək imkanları yoxdursa, Tərəflər tam qadağanı tətbiq edilməsinə borcludurlar. Bu öhdəliyi “tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğunun tam qadağan edilməsi tütün məmələtlərinin istehlakının azalmasına gətirib çıxarıcaq” kontekstində və Konvensiyانın “indiki və gələcək nəsillərin tütündən istifadənin və tütün tüstüsünün təsirindən insan sağlamlığı üçün dağıdıcı nəticələrindən, eləcə də sosial, ekoloji və iqtisadi nəticələrindən qoruması”ndan ibarət ümumi məqsədi nəzərə alınaraq izah etmək lazımdır (Konvensiyанın 3-cü Maddəsi).

Qəbul edilmişdir ki, konstitusiya prinsiplərinin necə nəzərə alınması barədə sual hər Tərəfin konstitusiya sistemi tərəfindən müəyyən edilməlidir.

KONVENTSIYANIN 13.4-cü MADDƏSİ İLƏ ƏLAQƏDAR ÖHDƏLİKLƏR

Konvensiyانın 13.2 və 13.3-cü Maddələrinə uyğun olaraq Tərəflər tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna tam qadağan qoymaşa borcludurlar (və ya özlərinin konstitusiyası və ya konstitusiya prinsiplərini nəzərə alaraq mümkün qədər daha tam məhdudlaşdırma etməlidirlər). Konvensiyانın 13.2 və 13.3-cü Maddələri üzrə öz öhdəliklərini hələ yerinə yetirməmiş Tərəflərdə tütünün reklamının, satışının

stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun bəzi formalarının mövcudluğunun davam etməsini gözləmək olar. Bundan başqa müvafiq kommersiya informasiyasına, tövsiyə və ya hərəkətlərə uyğun lap məhdud formaları tam qadağan tətbiq edildikdən sonra mövcud olmaqdə davam edə bilər, eləcə də tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun bəzi formaları konstitusiyası və ya konstitusiya prinsipləri tam qadağana mane olan Tərəflərdə mövcud olmaqdə davam edə bilər.

Tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun qadağan olunmayan istənilən forması Konvensiymanın 13.4-cü Maddəsinin tələblərinə uyğun olmalıdır. Ayrılıqda hər bir Tərəf "yanılmağa aparan yalan və ya tütün məməlatinin xarakterik xüsusiyyətləri, sağlamlığa təsiri, təhlükəsi və ya onlardan ayrılan məhsullar barədə" yanlış təsəvvür yarada bilən digər aldadıcı yollar kimi vasitələrlə tütün məməlatinin bazarda irəliləyişini təmin edən bütün reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq formalarını qadağan edir" (13.4(a); "tələb edir ki, sağlamlıq üçün zərərli olması barədə xəbərdarlıq və ya digər müvafiq xəbərdarlıq tütün məməlatinin istənilən reklamını və uyğun hallarda satışın stimullaşdırılmasını və sponsorluğu müşayiət etsin (13.4(b); və əgər tam qadağan tətbiq etməyibse, müvafiq dövlət orqanlarından tütün sənayesinin hələ qadağan olunmamış reklama, satışın stimullaşdırılmasına və sponsorluğa xərcləri barədə informasiyanın açıqlanmasını tələb edir" (13.4(d).

Tərəflərə, tütünün satışını və ya ondan istifadəni birbaşa və ya dolayı yolla, istənilən vasitələrlə stimullaşdırın yalan, yanlışlığa gətirib çıxaran və ya digər aldadıcı yolla, yaxud xüsusiyyətləri, sağlamlığa təsiri, istənilən tütün məməlatinin ayrılan məhsulları və ya tütün məməlatlarının təhlükəlilikləri və ya tütündən istifadənin sağlamlığa təsiri və təhlükəliliyi barədə yanlış təsəvvür yarada bilən istənilən termin, təsvir, ticarət markası, emblem, marketinq təsviri, loqotip, rənglər, simvolik və ya istənilən digər işarənin⁷ istifadəsini qadağan etmək lazımdır. Belə qadağan, xüsusişə yanlışlığa aparan və ya yanlış təsəvvür⁸ yarada bilən istənilən dildə olan "aşağı faizli qatran", "yüngül", "çox yüngül", "yumşaq" "ekstra", "ultra" terminlərinin istifadə edilməsini və digər terminləri əhatə etməlidir.

Tərəflərə tütünün istənilən reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğunu müşayiət edən sağlamlığa dair xəbərdarlıqların və ya digər xəbərdarlıqların və məlumatların tərpədilməsini ən azı tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna bərabər mühüm mövqedən qiymətləndirmək lazımdır. Tələb edilən xəbərdarlıqların və məlumatların məzmunu müvafiq orqanlar tərəfindən müəyyən edilməli və sağlamlıq üçün və tütündən istifadədən narkotik asılılıq riskləri barədə səmərəli məlumatlandırmalı, tütün məməlatlarından istifadə etmək həvəsindən uzaqlaşdırılmalı və tütündən istifadəni tərgitmək motivasiyasını artırmalıdır. Səmərəliliyinin maksimuma çatdırılması üçün Konvensiymanın 13.4(b)-cü Maddəsinə uyğun olaraq Tərəflərdən tələb edilən xəbərdarlıqlar və ya digər məlumatlar qablaşdırılma üzərində Konvensiymanın 11-ci Maddəsinin tələb etdiyi xəbərdarlıqlara və ya digər məlumatlara uyğun olmalıdır.

Tərəflərə tütün sənayesindən iştirak etdikləri istənilən reklamın, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğun müvafiq hökumət rəhbərlikləri qarşısında

⁷ Bu ifadə Konvensiymanın 11.1(a)-ci Maddəsindən "rəng" sözünün əlavə edilməsi ilə götürülüb və işçi qrupun fikrinə görə o, tütün məməlatlarının xüsusiyyətləri, sağlamlığa təsiri və təhlükələri barədə yalan təəssürat yaratmaq üçün istifadə edilə bilər.

⁸ Bax: 11.1(a)-ci Maddə və Konvensiymanın 11-ci Maddəsinin həyata keçirilməsinin rəhbər prinsipləri.

meydana çıxarılmasını tələb etmək lazımdır. Belə meydana çıxarılmalar qanunla müəyyən edilmiş müntəzəm vaxt intervallarında və konkret sorğulara cavab olaraq həyata keçirilməlidir. Onlara həm ümumilikdə və həm də ayrı-ayrı markalar üzrə aşağıdakı informasiya daxil olmalıdır:

- reklamın, satışın stimullaşdırılmasının və ya sponsorluğun növü, onların məzmunu, forması və kütləvi informasiya tipi daxil olmaqla;
  - reklamın, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğun yerləşdirilməsi və dərəcəsi və ya reklamın tezliyi;
  - reklam və istehsal şirkətləri də daxil olmaqla, reklamda, satışın stimullaşdırılmasında və sponsorluqda iştirak etmiş bütün müəssisələrin göstərilməsi;
  - Tərəfin ərazisindən çıxan transsərhəd reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq halında, orada ola bilməsi və ya həyata keçiriləcəyi güman edilən, ərazi və ya ərazilərin göstərilməsi; və
  - reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq üçün istifadə edilən maliyyə və digər resursların məbləği.

Tərəflərə, eyni zamanda ticarət sirlərinin qorunmasını təmin edərək, həmin informasiyani əhali üçün asanlıqla (məsələn, Internet vasitəsilə)⁹ əlçatan etmək lazımdır.

Konvensiyonun 13.4(d)-cü Maddəsində göstərilən reklama, satışın stimullaşdırılmasına və sponsorluğa tütün sənayesinin xərcləri haqqında məlumatın hələ qadağan olunmamış açıqlanmasına dair öhdəliklərin yalnız tam qadağana malik olmayan Tərəflərə tətbiq edildiyi halda, bütün Tərəflər 13.4-cü Maddədə ifadə edilmiş öhdəliklərindən kənar tədbirlər görməyə həvəsləndirən 13.5-cü Maddəyə uyğun tövsiyə edilən tədbirləri həyata keçirməlidirlər. Tütün sənayesindən iştirak etdiyi bütün reklamın, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğun xərclərinin açıqlanmasının tələb edilməsi, tam qadağanı tətbiq etdiyini hesab edən Tərəflərə bu qadağanla əhatə edilməmiş və ya həmin qadağanı pozaraq tütün sənayesinin iştirak etdiyi istənilən reklamın, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğun müəyyən edilməsinə kömək edə bilər. Açıqlanma haqqında tələblərin tütün sənayesinin, əks halda iştirak edə biləcəyi, tütün reklamından, satışının stimullaşdırılmasından və sponsorluqdan çəkinməsində əlavə faydası ola bilər.

Tövsiyə

Tərəflər qadağan edilməmiş reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluğun istənilən formasına aid 13.4-cü Maddənin tələblərini yerinə yetirməlidirlər. Tərəflər tütün məməlumatlarının yalan, yanlışlıqla aparan, aldadıcı və ya yanlış təsəvvürlər yarada bilən istənilən vəsitələrlə satışının stimullaşdırılmasının bütün formalarını qadağan etməlidirlər; sağlamlıq üçün zərər haqqında xəbərdarlıqların və məlumatların və digər müvafiq xəbərdarlıqların və məlumatların verilməsini tələb etməlidirlər; və tələb etməlidirlər ki, tütün sənayesi iştirak etdiyi istənilən reklamı, satışın stimullaşdırılmasını və sponsorluğu müntəzəm olaraq dövlət orqanı qarşısında açıqlasın. Tərəflərə bu informasiyanı əhali üçün asanlıqla elçatan etmək lazımdır.

⁹ Bu müddəə tütün sənayesi haqqında Konvensiyonun məqsədinə aid müxtəlif növ informasiyalara əhalinin əlçatanlılığına kömək barədə 12(c)-ci Maddə üzrə öhdəliyi dəstak verir.

UYĞUNLUQ

Daxili qadağanlar və onların səmərəli həyata keçirilməsi qlobal səviyyədə tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna istənilən tam qadağanın əsas elementləridir. Internet kimi müasir kütləvi informasiya vasitələri, filmlər və birbaşa peyk yayımı sərhədləri asanlıqla keçir və daxili qaydalarla tənzimlənən reklam, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğun əksər formaları, məsələn, tədbirlərin sponsorluğu digər dövlətlərə ötürülür və onlarda geniş yayılır. Bundan başqa reklam və satış stimullaşdırılması tez-tez geyim əşyaları və texniki qurğular kimi məməlatlarla əlaqələndirilir və ya nəşrlərdə ortaya çıxır və beləliklə bu, məməlatlarla birlikdə yerini bir dövlətdən digərinə dəyişir.

Məlumdur ki, beynəlxalq əməkdaşlıq olmadan daxili qadağanların səmərəliliyi pozula bilər.

Tərəfin ərazisindən çıxan transsərhəd reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq (göndərilən material)

Konvensiyanın 13.2-ci Maddəsində bildirilir ki, "tam qadağana ... hüquqi şərtlərə əməl edilməsi və bu Tərəfdə olan texniki vasitələr nəzərə alınmaqla, onun ərazisindən çıxan transsərhəd reklama, satışın stimullaşdırılmasına və sponsorluğa tam qadağan daxildir".

Tərəfin ərazisində yaşayan və ya digər dövlətlərin ərazisində yaşayan şəxslər üçün nəzərdə tutulub-tutulmamasından asılı olmayaraq praktiki qadağan Tərəfin ərazisi hüdudlarında çap edilmiş və istehsal edilmiş bütün nəşrləri və məhsulları əhatə etməlidir. Mənşəyi dövlətə yönəldilən və bu dövlətdə istifadə edilən nəşrlər və məhsullar arasında və mənşəyi digər dövlətləri nəzərdə tutan və digər dövlətlərdə istifadə edilən nəşrlər və məhsullar arasında fərqləndirmə aparmaq çox vaxt çətindir.

Materialın Tərəfin ərazisi hüdudlarından kənarda və ya daxilində olan şəxslərə yönəlib-yönəlməməsindən asılı olmayaraq qadağan, eləcə də istənilən şəxs və ya müəssisə tərəfindən tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunu, Tərəflərin ərazisində Internetdə və ya digər transsərhəd kommunikasiya texnologiyalarında yerləşdirilməsinə tətbiq edilməlidir.

Bundan başqa qadağan, eləcə də tütünün digər ölkədə əldə oluna bilən reklamını, satışın stimullaşdırılmasını və sponsorluğunu yayan istənilən şəxsə və ya müəssisəyə tətbiq edilməlidir.

Geriyə, onun mənşəyi olan dövlətə idxlə edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq, Tərəfin ərazisindən çıxan tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qoyulan tam qadağan həmin Tərəfin vətəndaşları - fiziki və hüquqi şəxslərinin - digər dövlətin ərazisində reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluqda iştirak etməmələrini təmin etməlidir.

Tərəfin ərazisinə daxil olan transsərhəd reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq

Konvensiyanın 13.7-ci Maddəsində bildirilir ki, "tütünün reklamının, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğun bəzi formalarına artıq qoymuş Tərəflər

onun ərazisinə daxil olan transsərhəd reklimin, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğun belə formalarını qadağan etmək üçün və daxili reklama, satışın stimullaşdırılmasına və sponsorluğa tətbiq etdiyi sanksiyaları öz milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq onun ərazisindən çıxanlara da tətbiq etmək üçün suveren hüquqlara malikdirlər”.

Qadağanın tətbiq edilməsi, məsələn, Tərəfin ərazisinə daxil olan və ya bu ərazidə şəxslər üçün əvvəlcədən təyin edilən, digər dövlətlərdə çap edilmiş və ya istehsal edilmiş nəşrləri və məhsulları əhatə etməlidir. Tərəflərə, idxlər edilən çap nəşrlərinin seçmə yoxlamalarının aparılmasının mümkünlüyüünü nəzərdən keçirmək lazımdır. Əgər belə nəşrlər Tərəfin vətəndaşları və ya Tərəfin ərazisində işləyən müəssisələr tərəfindən çap edilmişsə, nəşr edilmişsə və ya yayılmışsa, onlar məsuliyyət daşımalıdır və onlara qadağan mümkün¹⁰ qədər maksimal dərəcədə tətbiq edilməlidir. Qadağan, eləcə də Tərəfin ərazisində əlçatan bütün Internet məzmununa və Tərəfin ərazisində olan şəxslərə yönəlib-yönəlməməsindən asılı olmayıraq, Tərəfin ərazisində yayılan və ya başqa yolla Tərəfin ərazisinə daxil olan istənilən digər audio, vizual və ya audiovizual materiala tətbiq edilməlidir.

Tövsiyə

Tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına ve sponsorluğuna tam qadağan və ya məhdudiyətlər tətbiq etmiş Tərəflər öz ərazisindən çıxan istənilən reklamin, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğun tütünün daxili reklamı, satışın stimullaşdırılması və sponsorluğu ilə eyni tərzdə qadağan edilməsini və məhdudlaşdırılmasını təmin etməlidirlər. Tərəflər bəzi hallarda səmərəli tədbirlərin Protokolda müzakirə olunmağının vacibliyinin mümkünlüyü faktını qəbul edərək, Tərəflərdən və ya qeyri-Tərəflərdən daxil olmasından asılı olmayaraq, Tərəflər tütünün istənilən transsərhəd reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun özlərinin ərazisinə daxil olmasını məhdudlaşdırmaq və ya qarşısını almaq üçün səmərəli tədbirlər görməkdə öz suveren hüquqlarından istifadə etməlidirlər.

CAVABDEH SUBYEKTLƏR

Cavabdeh subyektlər geniş surətdə təyin edilməli və bütün marketing zəncirini əhatə etməlidirlər. Əsas məsuliyyət tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun təşəbbüskarlarının üzərinə, adətən, tütün məməlumatlarının istehsalçılarının, topdansatış müəssisələrinin, topdan satış ticarətçilərinin, idxalçıların, pərakəndə ticarətçilərin və onların agentlərinin və assosiasiyanın üzərinə qoyulmalıdır.

Bundan başka tütünün reklamında, satışının stimülasyonunda ve sponsorluğunda iştirak eden bir çok subyektlər də məsuliyyət daşımılmalıdır.

¹⁰ Bazi hallarda Tərəf vətəndaşlığı olmayanlar barədə də öz qadağanını gücləndirir biler. Digər Tərəflərin vətəndaşlarını necə müzakirə etmək məsələsi transsərhəd reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq haqqında mümkün protokolun müddələrinən predmeti olur biler.

Məsuliyyət bütün subyektlərin üzərinə eyni qaydada qoyulmur, belə ki, onların reklamın, satışın stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun istehsalında, yerləşdirilməsində və yayılmasında iştirakı müxtəlidir. Tütünün sponsorluğu halında cavabdeh subyektlər istənilən müvafiq formada ödəniş edənlər, istənilən formada ödəniş alanlar və istənilən müvafiq formada ödənişin verilməsinə və ya alınmasına kömək edən vasitəçilərdir. Reklam, satışın stimullaşdırılması və sponsorluq informasiyanın verilməsi ilə bağlı olduğu halda, subyektlərin üzərinə məsuliyyətin qoyulması üsulu verilən informasiyanın məzmununun istehsalında və yayılmasında onların rolundan və onlara nəzarət imkanlarından asılı olacaq. İformasiyanı yayan subyekt reklamın və stimullaşdırmanın məzmunundan xəbərdar olduğuna və ya xəbərdar olma imkanına malik olduğuna görə məsuliyyət daşışmalıdır. Kütləvi informasiya vasitələrinin tətbiq edilmə texnologiyasından asılı olmayaraq, bu, ədalətlidir, lakin xüsusilə Internetdə məzmunu və birbaşa peyk yayımının məzmununa nəzarət üçün tətbiq edilir.

Kütləvi informasiya və kommunikasiya vasitələrinin bütün formaları ilə əlaqədar:

- İformasiya məzmununu istehsal edən və ya nəşr edən şəxslərə və müəssisələrə (məsələn, reklam agentlikləri, dizaynerlər, qəzet və digər çap materiallarını nəşr edənlər, yayım kompaniyaları, filmlərin, televiziya və radio programlarının prodüserləri, birbaşa eifirdə görünən oyunlar, eləcə də Internet, mobil telefonlar, peyk yayımı və oyunlarda məzmunu görə məsuliyyət daşıyan istehsalçılar) tütünün reklamını, satışının stimullaşdırılmasını və sponsorluğunu daxil etməyi qadağan etmək lazımdır.
- Şəxslərə və müəssisələrə, məsələn, kütləvi informasiya vasitələrində işləyənlərə və tədbirlərin təşkilatçılara, idmançılara, məşhur adamlara, kino ulduzlarına və digər artistlərə tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğunda iştirak etməyi qadağan etmək lazımdır.
- Konkret öhdəlikləri (məzmunu girişdən məhrum edilmə və ya girişin bağlanması kimi) analoji və ya rəqəmsal kütləvi informasiya vasitələrində və kommunikasiyada (ictimai şəbəkə saytları, Internet xidməti təchizatçıları və telekommunikasiya şirkətləri kimi) iştirak edən digər müəssisələrə tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğu barədə onlar tərəfindən xəbərdarlıq alıqdan sonra tətbiq etmək lazımdır.

Hüquqi şəxs halında məsuliyyət ayrıca qulluğunun üzərinə deyil, bir qayda olaraq, şirkətin üzərinə qoyulmalıdır.

Əgər tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və ya sponsorluğuna dair kontrakt, müqavilə və ya razılaşma tam qadağanın pozulması ilə bağlanmışsa, onları etibarsız hesab etmək lazımdır.

Internetlə əlaqədar, məsələn, qadağan qoyulması və üzərinə konkret öhdəlik qoyulması lazım olan cavabdeh subyektin beş əsas kateqoriyası mövcuddur.

- İformasiya məzmununun istehsalçıları məzmunu yaradırlar və ya onun yaranmasına təşəbbüskarlıq edirlər. Buraya tütün şirkətləri, reklam agentlikləri, televiziya programlarının, filmlərin və internetdə yayılan oyunların prodüserləri daxildir. İformasiya məzmununun istehsalçılarına istehsal etdikləri informasiya məzmununa tütünün reklamını, satışının stimullaşdırılmasını və sponsorluğunu daxil etməyi qadağan etmək lazımdır.

- İnfomasiya məzmununu nəşr edənlərə məzmunu Internet istifadəçilərinə təqdim olunanadək seçən nəşr edənlər və müəssisələr daxildir (məsələn, yenilikçi və ya Internetdə yayım saytları). İnfomasiya məzmununu nəşr edənlərə təqdim etdikləri infomasiya məzmununa tütünün reklamını, satışının stimullaşdırılmasını və sponsorluğunu daxil etməyi qadağan etmək lazımdır.
- İnfomasiya məzmununun sahibləri, məzmunu Internet istifadəçilərinə (məsələn, Internetin ictimai şəbəkə saytları) təqdim olunanadək seçmədən, digərləri tərəfindən istehsal edilmiş infomasiya məzmununun toplandığı müəssisələr də daxil olmaqla, infomasiya məzmununun saxlanıldığı Internetə qoşulan kompüter serverlərinə nəzarət edən müəssisələrdir. Sahiblər məzmun barədə xəbərdarlıq alıqdən sonra tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna girişdən məhrum etməyə və ya giriş kəsməyə borclu olmalıdırlar.
- İnfomasiya məzmununun naviqasiya sistemi kommunikasiya xidmətləri istifadəçilərinə infomasiya məzmununun yerləşməsini müəyyən etməyə kömək edən Internetin axtarış sistemi kimi müəssisələrdir. İnfomasiya məzmununun naviqasiya sistemi məzmun barədə xəbərdarlıq alıqdən sonra tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna giriş kəsməyə borclu olmalıdırlar.
- Giriş provayderləri Internet xidməti provayderləri və mobil telefon şirkətləri kimi kommunikasiya xidmətlərinə son istifadəçilərin girişini təqdim edən müəssisələrdir. Giriş provayderləri məzmun barədə xəbərdarlıq alıqdən sonra tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna giriş kəsməyə borclu olmalıdırlar.

İnfomasiya məzminu istehsalçılarının, nəşr edənlərin və sahiblərinin öhdəliklərindən fərqli olaraq Tərəflər texniki cəhətdən mümkün olanları nəzərə alaraq, girişdən məhrum etmə üçün ağlabatan cəhdlər tətbiq edilməklə, infomasiya məzmununun naviqasiya sisteminin və giriş provayderlərinin öhdəliklərini məhdudlaşdırıbilərlər.

Təsviyə

Tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna cavabdeh müəssisələr geniş surətdə müəyyən edilməlidir və onların üzərinə məsuliyyətin qoyulması üsulu onların rolundan asılı olmalıdır.

Əsas məsuliyyət, adətən reklam, satış stimullaşdırılması və sponsorluğun təşəbbüskarı olan tütün məmələtlərinin istehsalçıları, topdansatış müəssisələri, idxalçılar, pərakəndə ticarətçilər və onların agentləri və assosiasiyanın üzərinə qoyulmalıdır.

Kütləvi infomasiya vasitələrində infomasiya məzmununu istehsal və nəşr edən şəxslərə və müəssisələrə tütünün reklamını, satışının stimullaşdırılmasını və sponsorluğunu istehsal və nəşr etdikləri infomasiya məzmununa daxil etməyi qadağan etmək lazımdır.

Şəxslərə və müəssisələrə (tədbirlərin təşkilatçıları, idmançılar və məşhur adamlar kimi) tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğunda iştirak etməyi qadağan etmək lazımdır.

Konkret öhdəlikləri (məsələn məzmunun çıxarılması) tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğu barədə xəbərdarlıq alıqdan sonra analoji və ya rəqəmsal kütlevi informasiya vasitələrində iştirak edən digər müəssisələrə tətbiq etmək lazımdır.

TÜTÜNÜN REKLAMI, SATIŞININ STİMULLAŞDIRILMASI VƏ SPONSORLUĞU HAQQINDA QANUNLARIN DAXİLİ TƏTBİQ EDİLMƏSİ

Sanksiyalar

Tərəflərə, effektiv, proporsional və inandırıcı cəzalar təqdim etmək və tətbiq etmək lazımdır (cərimələr, düzəlişdici reklam tədbirləri və lisenziyanın dayandırılması və ya ləğv edilməsi daxil olmaqla). Tətbiq edilən cəzalar effektiv qarşısını alma vasitəsi olması üçün, birinci pozuntu daxil olmaqla, onlar müxtəlif dərəcəli olmalı, pozuntunun (pozuntuların) xarakteri və ciddiliyi ilə ölçülən olmalı və reklamdan, satışın stimullaşdırılmasından və sponsorluqdan əldə edilən potensial iqtisadi mənfəətdən artıq olmalıdır.

Təkrar pozuntularına görə istehsalçı və ya cavabdeh subyekt üçün müstəsna əhəmiyyətli cəza tətbiq edilməlidir. Tez-tez baş verən və kobud pozuntular halında daha güclü sanksiyalar, o cümlədən mümkün dustaqxana həbsi qoyulmalıdır. Sanksiyalara həm də pozuntuları düzəltmək öhdəliyi daxil edilməlidir, məsələn, aşağıdakılardan vasitəsilə:

- reklamın, satışın stimullaşdırılmasının və ya sponsorluğun aradan qaldırılması;
- məhkəmə qərarlarının məhkəmənin təyin etdiyi tərəf və ya tərəflərin xərcləri hesabına, məhkəmə tərəfindən təyin edildiyi qaydada nəşr edilməsi; və
- düzəldici reklamın və ya eks-reklamın maliyyələşdirilməsi.

Sanksiyalar təkcə ayrı-ayrı şəxslərə deyil, müəssisənin hərəkətlərinə tətbiq edilməlidir (ərazinin xaricində yerləşən, lakin həmin əraziyə təsir edə bilən, onlarla əlaqəli hüquqi şəxslərin hərəkətlərinə cavabdeh hesab edilə bilən korporasiyalar daxil olmaqla). Sanksiyalar, eləcə də korporasiyaların hərəkətlərinə məsuliyyət daşıdıqları hallarda korporasiyaların menecerlərinə, direktorlarına, vəzifəli şəxslərinə və/və ya hüquqi nümayəndələrinə tətbiq edilməlidir.

Tütün məmulatlarının istehsalçılarına, topdansatış ticarətçilərinə, idxləçilərə və pərakəndə ticarətçilərə lisenziyaların verilməsi reklama, satışın stimullaşdırılmasına və sponsorluğa nəzarətin səmərəli metoduna əlavə olunmalıdır. Ərizə verənə yalnız qanuni tələblərə riayət edilməsini təmin edə bildiyi halda lisenziya verilə və ya təzələnə bilər. Riayət edilməmə halında lisenziya müəyyən müddətə geri alınır və ya ləğv edilə bilər. Tütün məmulatlarının istehsalında və ya satışında birbaşa iştirak etməyən korporasiyalar, məsələn, yayım kompaniyaları üçün lisenziya alınması tələb edilərsə, tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna dair müddəələrə riayət edilməsi lisenziyanın təqdim edilməsi, təzələnməsi, müvəqqəti məhrum edilmə və ya geri götürülməsi meyarlarına daxil edilməlidir.

Əgər qorxuducu sanksiyalar mövcuddursa, qanun tətbiq edən orqanlar, məhkəmə araşdırması olmadan, qanunsuz praktikaya uğurla son qoya bilər (məsələn, əlaqələrin, iclasların, xəbərdarlıqların, inzibati sərəncamların və müntəzəm cərimə ödənilmələrinin köməyi ilə).

Monitoring, qanun tətbiqetmə və ədalətə nail olunma

Tərəflər monitoring və qanunların tətbiqi üçün səlahiyyətli müstəqil orqan təyin etməli və ona zəruri səlahiyyətlər və resurlar verməlidirlər. Həmin müəssisə şikayətlərin araşdırılması, qanunsuz reklam və ya satışın stimullaşdırılması vasitələrinin müsadirə edilməsi, şikayətlərə və/və ya lazımı məhkəmə proseduruna dair öz rəyini bildirmə üzrə səlahiyyətlərə malik olmalıdır.

Vətəndaş cəmiyyəti və ayrı-ayrı vətəndaşlar monitoringda və qadağanın səmərəli tətbiq edilməsində iştirak etməlidirlər. Nəzərdə tutulur ki, vətəndaş cəmiyyəti, xüsusilə ictimai səhiyyə, tibbi-sanitariya yardımı, profilaktika, gənclərin sağlamlığını qorunması müəssisələri və ya istehlakçıların təşkilatları ciddi monitoring həyata keçirəcəklər və qanunvericilikdə göstərilməlidir ki, cəmiyyətin üzvləri şikayətlər verə bilərlər.

Bundan başqa tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunu qarşısını almaq üçün mülki hüquqa müraciət variantları olmalıdır. Milli qanun istənilən maraqlı şəxsə və ya qeyri-hökumət təşkilatına tütünün qanunsuz reklamına, stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qarşı qanuni hərəkətə təşəbbüs qaldırmağa imkan verməlidir.

Qanunun tətbiq edilməsinin programına pulsuz telefonla, Internetdə vebsayt vasitəsilə və ya oxşar sistemlə qanun pozuntuları barədə əhalinin məlumat verməyə həvəsləndirilməsi imkanı daxil edilə bilər.

Tövsiyə

Tərəflərə, səmərəli, proporsional və inandırıcı cəzalar təqdim etmək və tətbiq etmək lazımdır. Onlara, monitoring və qanunu tətbiq etmək üçün səlahiyyətli müstəqil orqan təyin etmək və ona zəruri səlahiyyətlər və resurlar vermək lazımdır. Vətəndaş cəmiyyəti monitoringda və qanunların tətbiqində iştirak etməli və ədalət mühakiməsinə daxil ola bilməlidirlər.

ƏHALİNİN MAARİFLƏNDİRİLMƏSİ VƏ MƏLUMATLANDIRILMASI

Tərəflərə, Konvensiyanın¹¹ 12-ci Maddəsinə uyğun olaraq bütün informasiya verilməsi vasitələrindən istifadə edərək cəmiyyətin bütün sektorlarında tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğu barədə əhalinin məlumatlandırılmasını təşviq etmək və gücləndirmək lazımdır. Tərəflərə, tam qadağana xüsusi əhəmiyyət verən, əhaliyə onun zəruriliyini açıqlayan və tütün sənayesinin reklamının, satışın stimullaşdırmasının və sponsorluğunu nə üçün qəbul edilməz olduğunu izah edən, əhalinin maarifləndirilməsi və məlumatlandırılanmanın səmərəli, hərtərəfli programlara daha geniş girişə malik olmaq üçün, xüsusiilə mövcud tədbirləri qəbul etmək lazımdır.

¹¹ "Maarifləndirmə, informasiyanın verilməsi, hazırlanıq və əhalinin məlumatlandırılması".

Riyət edilmənin və tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qarşı qanun pozuntuları haqqında məlumatın monitoringinə əhalinin dəstəyinin cəlb edilməsi hüquq tətbiqətmanın vacib bir elementidir. Cəmiyyətin üzvlərinin bu rolу yerinə yetirə bilməsi üçün onlar problem haqqında məlumatlandırılmalı, pozuntular zamanı köməyi ilə hərəkət edə biləcəkləri qanun və üsulları başa düşməlidirlər.

Tərəflərə, əhalinin maarifləndirilməsi və məlumatlandırılması proqramlarını həyata keçirmək, əhalini tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna qarşı yönəlmış qanunların mövcudluğu barədə məlumatlandırmaq, tütünün istənilən reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğunu barədə müvafiq hökumət müəssisələrini məlumatlandırmaq üçün atılan addımlar, eləcə də qanunun pozulması yolu ilə tütünün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğunu ilə məşğul olan hər hansı şəxsə qarşı qəbul edilə bilən tədbirlər barədə məlumatlandırmaq lazımdır.

Tövsiyə

Tərəflərə, əhalinin cəmiyyətin bütün sektorlarında tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun ləğv edilməsi zərurəti, tütünün reklamına, satışının stimullaşdırılmasına və sponsorluğuna qarşı qanunlar, eləcə də köməyi ilə qanun pozuntularına qarşı hərəkət edə biləcəkləri üsullar barədə məlumatlandırılmasını təşviq etmək və gücləndirmək lazımdır.

BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ

Tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun ləğv edilməsi üzrə cəhdlerin səmərəliliyi təkcə ayrı-ayrı Tərəflərin qəbul etdiyi təşəbbüslardan deyil, həm də tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun aradan qaldırılmasında Tərəflərin əməkdaşlığının səviyyəsindən asılıdır. Səmərəli beynəlxalq əməkdaşlıq tütünün reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun həm daxili, həm də transsərhəd ləğvi üçün vacib əhəmiyyətə malik olacaq.

Konvensiyanın Tərəfləri artıq beynəlxalq əməkdaşlıqla dair öhdəliklər götürmişlər, o cümlədən 13.6-cı Maddə (Transsərhəd reklamın ləğvinə kömək üçün zəruri texnologiyaların və digər vasitələrin işlənib hazırlanmasında əməkdaşlıq); 19-cu Maddə (Məsuliyyət); 20-ci Maddə (Elmi tədqiqatlar, epidemioloji nəzarət və məlumat mübadiləsi), xüsusilə 20.4-cü Maddə (Açıq elmi-texniki, sosial-iqtisadi, kommersiya və hüquqi məlumatların, eləcə də tütün sənayesi təcrübəsinə dair məlumat mübadiləsi); 21-ci Maddə (Hesabat verilməsi və məlumat mübadiləsi), 22-ci Maddə (Elmi-texniki və hüquqi sahələrdə əməkdaşlıq və müvafiq təcrübənin təqdim edilməsi) və 26-ci Maddəyə (Maliyyə ehtiyatları) uyğun olaraq.

Bu rəhbər prinsiplərdəki tövsiyələrlə yanaşı, Tərəflərin Konfransı, eləcə də transsərhəd reklamın, satışın stimullaşdırılmanın və sponsorluğun¹² ləğv edilməsinə, Tərəflər arasında informasiya mübadiləsi və digər əməkdaşlıqla kömək edəcək digər tədbirləri tövsiyə edir. Tərəflərin yalnız tütünün transsərhəd reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna dair deyil, tütünün bütün reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğuna dair informasiya, nəzəri və praktiki təcrübə mübadiləsindən də faydalanaçaqları faktı qəbul edilərək, tütünün daxili reklamının, satışının stimullaşdırılmasının və sponsorluğunun ləğv edilməsinə dair belə tədbirlərin tətbiqi müsbət nəticələr verər.

¹² FCTC/COP3(14) Qərarı.

ƏLAVƏ

Tütünün Konvensiyannın şərtlərinə aid reklamı, satışının stimullaşdırılması və sponsorluğunu növlərinin təxmini (natamam) siyahısı

- audio, vizual və audiovizual vasitələrin köməyi ilə informasiyanın verilməsi: çap (qəzetlər, jurnallar, kitabçalar, vərəqlər, afişalar, blanklar, lövhə reklamı, plakatlar, işarələr daxil olmaqla), televiziya və radio (yerüstü və peyk daxil olmaqla), filmlər, rəqəmsal videodisklər, videomateriallar və kompakt disklər, oyunlar (kompüter oyunları, videooyunlar və ya internet oyunları) və digər rəqəmsal kommunikasiya platformaları (İnternet və mobil telefonlar daxil olmaqla), ləntə yazılmayan teatr və digər tamaşalar, eləcə də avtonəqliyyat vasitələrinin üzərində əmtəə mali nişanları;
- o cümlədən əyləncə tədbirlərinin keçirildiyi yerlərdə və pərakəndə satış yerlərində, eləcə də avtonəqliyyat vasitələrinin və avadanlığın üzərində firma adlarının yerləşdirilməsi (məsələn, firma rənglərinin istifadə edilməsi ilə və ya rənglərin, loqotiplərin, yaxud ticarət markalarının yerləşdirilməsi);
- satış məntəqələrində tütün məhsullarının təsviri;
- tütün məmulatlarının satış avtomatları;
- İnternet vasitəsilə tütün məmulatlarının satışı;
- firma adlarının yayılması və firma adlarının birləşdirilməsi;
- ödənişin əvəzinə və ya digər mülahizəyə görə məhsulun yerləşdirilməsi (yəni informasiyanın verilməsi kontekstində tütün məmulatının, xidmətin və ya ticarət markasının daxil edilməsi və ya ona istinad edilməsi (bax: yuxarıda));
- tütün məmulatlarının alınmasına görə hədiyyələrin və ya məhsulun (ağar üçün halqalar, futbol köynəyi, beysbol kaskası, alışqanlar) güzəştə təqdim edilməsi;
- o cümlədən marketing araşdırması və dadına baxılması ilə əlaqədar tütün məmulatlarının pulsuz nümunələrinin təqdim edilməsi;
- bazara şirnikləndirici irəlilətmə və ya düzlüyə görə həvəsləndirmə sistemləri, məsələn, tütün məmulatlarının alınması ilə birlikdə və ya alınmasından asılı olmayaraq ödənişli kuponların təqdim edilməsi;
- tütün məmulatlarının alınmasının tələb edilib-edilmədiyindən asılı olmayaraq, tütün məmulatları və firma adları ilə əlaqədar yarışlar;
- birbaşa poçt göndərişləri, məsafədən marketing, "istehlakçıların yoxlanılması" və ya "tədqiqat" kimi təbliğat materiallarının (və informasiya) köməyi ilə ayrı-ayrı adamlara birbaşa oriyentasiya;

■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
■ ■ ■
MADDE 13

- məhsulların güzəştə satışının stimullaşdırılması;
- zahirən tütün məmulatlarına oxşar oyuncaqların və şirniyyatların satışı və ya göndərilməsi;
- pərakəndə ticarətçilərin stimullaşdırılması da daxil olmaqla, pərakəndə satıcıları həvəsləndirmək üçün və ya məhsulları endirilmiş qiymətlərə satılması məqsədi ilə birbaşa ödənişlər və ya ödənişin digər növləri (məsələn, müəyyən həcmdə satışa nail olmağa görə onların mükafatlandırılması);
- qablaşdırılma və məmulatın dizaynının xüsusiyyətləri;
- pərakəndə ticarət məntəqəsində, hər hansı yerdə və ya hər hansı tədbir zamanı konkret istehsalçının konkret məmulatının və ya məhsulunun müstəsnə satışının əvəzinə ödəniş və ya digər mənfəətlər, məmulatın asan görünən təsviri;
- təhsil müəssisələrində, mehmanxanalarda, idman, əyləncə, musiqi, rəqs və ya ictimai tədbirlərin keçirildiyi yerlərdə məmulatların satışı, təchizatı, yerləşdirilməsi və ya nümayiş etdirilməsi;
- tədbirlərə yaradıcılığa, ayrıca şəxslərə və ya qruplara (məsələn, idman və bədii tədbirlərə, ayrıca idmançılarla və ya komandalara, ayrıca artist və ya artist qruplarına, xeyriyyə və ya sosial təşkilatlara, siyasetçilərə, siyasi namizədlərə və ya siyasi partiyalara), korporativ sosial məsuliyyətli yaradıcılıq daxil olmaqla, populyarlaşdırmanın əvəzinə edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq, maliyyə və ya digər dəstəyin göstərilməsi;
- tütün sənayesi tərəfindən, tədbirlərin keçirildiyi yerlərin, məsələn barlar, klublar və digər istirahət yerlərin istismarına cavabdeh şəxs və təşkilatlara tütün məmulatlarının satışının stimullaşdırılması üçün binanın tikintisi və ya təmirinin, yaxud gadırların və günəş çətirlərinin istifadəsinin və ya təqdim edilməsinin əvəzinə maliyyə və ya digər dəstəyin göstərilməsi.

TÜTÜNƏ QARŞI MÜBARİZƏ HAQQINDA ÜST-nın ÇƏRÇİVƏ KONVENTSİYASI

Maddə 5,3; Maddə 8; Maddə 11; Maddə 13
Həyata keçirilməsinin rəhbər prinsipləri

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin
İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi
tərəfindən çap edilmişdir.

Çapa imzalanmışdır: 10.11.2010
Formatı 165 x 240 mm
Tirajı 300

“Meqa-Poliqraf” MMC
Azərbaycan, Bakı,
A.Mirqasimov küçəsi 4/10
Tel.: (012) 418 73 88
Faks: (012) 497 07 43